

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**TD 382 NUMARALI TAHRİR
DEFTERİNE GÖRE KANUNİ DEVRİNDE
ŞUMNU NAHİYESİ**

FATİH ÖZDEMİR

**TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

MART 2015

**TD 382 NUMARALI TAHRİR DEFTERİNE GÖRE KANUNİ DEVRİNDE
ŞUMNU NAHİYESİ**

Fatih ÖZDEMİR

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

MART 2015

Fatih ÖZDEMİR tarafından hazırlanan “TD 382 Numaralı Tahrir Defterine Göre Kanuni Devrinde Şumnu Nahiyesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Mustafa ALKAN
Tarih Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/

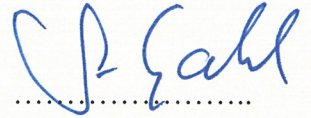
Başkan : Prof. Dr. Ahmet GÜNEŞ
Tarih Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÇALIK
Tarih Bölümü, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 19.03.2015

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Suna BAŞAK
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Fatih ÖZDEMİR

19.03.2015

TD. 382 NUMARALI TAHRİR DEFTERİNE GÖRE KANUNİ DEVRİNDE ŞUMNU
NAHİYESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Fatih ÖZDEMİR

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mart 2015

ÖZET

382 Numaralı Mufasssal Tahrir Defteri, Kanuni Devrinde Düzenlenmiştir. 416 numaralı Tahrir Defteri'nin ikinci cildidir. Niğbolu Sancağı dâhilinde bulunan nahiyelerin vergi kayıtlarını ihtiva etmektedir. Bununla beraber, sosyal ve ekonomik tarih ile ilgili önemli bilgiler de defterde yer almaktadır. Bu çalışmada, söz konusu defterde yer alan verilerden yola çıkılarak; Kanuni Devrinde Niğbolu Sancağı'na tâbi olan Şumnu Nahiyesi'nin sosyal ve ekonomik tarihi aydınlatılmaya çalışılmıştır. İlk kısımda, tahrirler hakkında bilgi verildikten sonra 382 numaralı tahrir defterinin tanıtımı yapılarak, Şumnu'nun kısaca tarihi ele alınmıştır. Sonrasında, söz konusu deftere göre Şumnu'nun mahalleleri ve köylerinin nüfusu hakkında bilgi verilmiştir. Şumnu'ya ait bilgilerin tamamına yakını çevrilmiş olup; tarım ve hayvancılık ile ilgili üretim kalemleri ayrıntılı şekilde açıklanarak, defterde kayıtlı bulunan vergiler incelenmiştir.

Bilim Kodu : 1175
Anahtar Kelimeler : Şumnu, Üretim, Vergi, Köy, Nüfus
Sayfa Adedi : 168
Danışman : Doç. Dr. Mustafa ALKAN

SHUMEN DISTRICT ACCORDING TO THE CADASTRAL RECORD BOOK
NUMBERED DURING SULEIMAN THE MAGNIFICENT'S ERA
(M. Sc. Thesis)

Fatih ÖZDEMİR

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
March 2015

ABSTRACT

The Detailed Cadastral Record Book Numbered 382 was prepared during Suleiman the Magnificent's Era. It is the second volume of the Cadastral Record book Numbered 416. It includes the tax records of the districts that were within the Niğbolu District. That being said, important data regarding the social and economic history was also in that book. In this study, based on the data stated in the aforementioned book; it is aimed to throw a light on the social and economic history of Shumen District which was a subject of the Niğbolu District during Suleiman the Magnificent's Era. While information concerning the cadastral record books are provided in the first part, the history of Shumen was dealt with in short through the introduction of the cadastral record book numbered 382. Following, in accordance with the aforementioned book, the information about the population of Shumen's neighborhoods and villages are given. Almost all the data belonging to Shumen are translated; the production items for the agriculture and animal husbandry are explained in detail and the recorded taxes found in the book are analyzed.

Science Code : 1175
Key Words : Shumen, Production, Tax, Village, Population
Number of Pages : 168
Adviser : Assoc. Prof. Dr. Mustafa ALKAN

TEŞEKKÜR

Tez konusunun seçiminde ve tez hazırlama sürecinde bana yardımlarını esirgemeyen değerli Hocam Doç. Dr. Mustafa Alkan'a teşekkür ederim. Ayrıca tez yazımında tenkitlerinden istifade edip beni yönlendiren Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Bahattin Demirtaş'a, tezin transkripsiyon aşamasında yardımlarını esirgemeyen Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Personellerinden Araştırmacı Nihat Aydoğan'a ve Şakir Gürsoy'a şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. ŞUMNU'NUN TARİHÇESİ	7
2.1. Osmanlı Devrinde Şumnu	7
3. İDARİ YAPI	17
3.1. Genel Olarak Taşra Teşkilatı ve Nahiye	17
4. ŞUMNU NAHİYESİ	23
4.1. Coğrafi Konum	23
4.2. İdari Taksimat.....	23
5. NÜFUS VE YERLEŞME	27
5.1. Merkez Nüfusu	27
5.2. Köylerin Nüfusu	33
6. İKTİSADİ YAPI.....	57
6.1. Toprak Yönetimi	57
6.2. Miri Araziler	61
6.3. Vakıf ve Mülk Arazi.....	75
7. ZİRAÎ ÜRETİM	77
7.1. Hububat Üretimi	77
7.2. Bağcılık	88

	Sayfa
7.3. Meyve ve Sebze Üretimi	94
7.4. Keten Üretimi.....	94
8. VERGİLER.....	95
8.1. Öşür	96
8.2. Şahsa Bağlı Vergiler.....	111
8.3. Hayvancılıkla ilgili Vergiler.....	120
8.4. Maktu Vergiler	122
8.5. Sanayi ve Ticari Faaliyetler	127
8.6. Arızı Vergiler.....	129
9. SONUÇ.....	141
KAYNAKLAR	143
EKLER.....	147
EK-1. Şumnu Nahiyesi Derbentçi Köyleri	148
EK-2. Şumnu Köylerinde Zümreler ve Muaflar	152
EK-3. Haritalar.....	166
ÖZGEÇMİŞ	168

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.1. 1479'da Şumnu nüfusu.....	28
Çizelge 5.2. 1485'de Şumnu nüfusu.....	29
Çizelge 5.3. 1516'da Şumnu nüfusu.....	29
Çizelge 5.4. 1525'de Şumnu nüfusu ve mahallelere dağılımı.....	30
Çizelge 5.5. 1535-1536 yılları arasında Şumnu nüfusu ve mahallelere dağılımı.....	32
Çizelge 5.6. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu	34
Çizelge 5.7. 1535-1536 yılları arasında Şumnu köylerinin mahalleleri	47
Çizelge 5.8. Şumnu köylerinde bulunan zümreler ve muaflar.....	53
Çizelge 5.9. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'nin genel nüfusu	55
Çizelge 5.10. Şumnu Nahiyesi nüfusunun müslüman-gebran oranı	56
Çizelge 6.1. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi hasları	62
Çizelge 6.2. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi zeametleri	63
Çizelge 6.3. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tımar geliri	64
Çizelge 6.4. Şumnu'da 1535-1536 yılları arasında dirlik türü belli olmayan köylerin geliri.....	74
Çizelge 7.1. Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi.....	79
Çizelge 7.2. Şumnu Nahiyesi'nde bağcılık ve üzüm	89
Çizelge 8.1. Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi	98
Çizelge 8.2. Şumnu Nahiyesi'nde şahsa bağlı vergiler	113
Çizelge 8.3. Şumnu Nahiyesi'nde domuz üretimi	122
Çizelge 8.4. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'nin kır kesimindeki değirmen sayısı ve alınan resim miktarı	124
Çizelge 8.5. Şumnu Nahiyesi köylerinde bac-ı hamr vergisi.....	129
Çizelge 8.6. Şumnu Nahiyesi köylerinden alınan arızı vergiler	131

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış olan kısaltmalar, aşağıda açıklamaları ile birlikte sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
AÜDTCFD	Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi
Bkz	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C	Cilt
Çev	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Edt	Editör
İA	İslam Ansiklopedisi
İÜEFTD	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi
s	Sayfa
S	Sayı
Sade	Sadeleştiren
TAD	Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi
TD	Tahrir Defteri
TTK	Türk Tarih Kurumu

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin maliye teşkilatında vergiler ve bu vergileri verenleri ismen tesbit etmek için değişik dönemlerde ve farklı şehirlerde sayım gerçekleştirilirdi. Bu sayım tahrir olarak adlandırılırken, sayımların kayıtlı olduğu defterlere ise tahrir defteri denilirdi (Öz, 2010). Tahrir işlemi yapılırken esas idari birim sancak olmakla birlikte genişliği fazla olmayan vilayetlerde bir sayım bölgesi olabiliyordu. Tahrir esnasında tahrir tabi olan idari bölgedeki köy ve kasabalarda yetişkin erkek nüfus babalarının isimleriyle birlikte kaydedilirken aynı zamanda sahip oldukları toprak miktarı da belirtilirdi. Bu kişilerin tabi olduğu vergi mükellefiyetleri kaydedilirdi. Bu vergi gelirlerinin kimlerin tasarrufunda bulunduğu ve köylerde ekimi yapılan tarım ürünleri ile yetiştirilen hayvan çeşitleri ve miktarları da belirtilirdi (Çakar, 2003: 21-22). Osmanlı Devleti bu tahrirleri istatistik malzemesi toplamak veya ülkenin maddi imkânlarının mevcudu hakkında bir fikir edinmek maksadıyla ile yapmıyordu. İdarî, malî ve askerî zorunluluklar tahrirlerin yapılmasını sağlıyordu. Çünkü dönemin ekonomik ve teknik şartları gereği, vergilerin para olarak toplanması ve nakli çok güçtü. Devlete ait masraflar, asker ve memur maaşları ile diğer bazı harcamaların doğrudan doğruya merkezî devlet hazinesinde toplanacak paralarla ve nakden ödenmesi mümkün değildi (Ünal, 2007: 139).

XVI. yüzyılda klasikleşmiş biçimiyle bu defterler şu şekilde düzenlenirdi. Defterin başında genellikle bir mukaddime ve sancak kanunnamesi yer alırdı. XVI. yüzyılın son çeyreğine ait son klasik tahrir defterlerinin başında ayrıntılı fihristler vardır. Bunların ardından merkez kazadan başlayarak sancağı oluşturan kaza ve nahiyeler sıralanır. Bir kazada önce merkez konumundaki şehir veya kasaba yoksa merkez durumundaki bir köy yazılır. Şehir ve kasabaların mahalleleri, bu mahallelerde kayıtlı yetişkin erkeklerin adları ve baba adları ve de meslekleri belirtilirdi. Yetişkin nüfus evli-bekâr ayırımına göre verilir. Mahallelerin yazımından sonra şehir/kasabanın geliri bunu oluşturan unsurlar buradaki kuruluşlar bağ, bahçe, zemin vb. sıralanır. Ardından kazadaki köylere geçilir. Köyler bütün olarak yazılabildiği gibi geliri hisselerine ayrılmış köyler hisseler halinde ayrı parçalar şeklinde kaydedilir. Köyün adı hâsılının nasıl tahsil edildiği belirtilir. Köydeki yetişkin erkekler baba adları ve konumları ile gösterilir. Gayri Müslimler genellikle

hane ayırımına göre yazılırken Müslümanlar tasarruflarındaki toprak miktarını ve medeni durumlarını belirten işaretlerle kaydedilir (Öz, 2010). Bir bölgenin tahririne karar verildiği zaman tahrir işlemini yürütecek bir tahrir emîni tayin edilirdi. Mübaşir, İl Yazıcısı, muharrir gibi isimlerle de zikredilen eminin yanına ayrıca resmen bir de kâtip atanırdı. Bu kişiler, rüşvet ve iltimas gibi yolsuzluklara engellemek için, dürüst, adil, dindar ve tahrir işlemini iyi bilenler arasından seçilirdi. Tahrir işi bir vilayetin bütün toprak tasarrufu, tımar sistemi ve vergi düzenini ilgilendirdiği için devletin en önemli gördüğü işler arasında yer almaktaydı (Ünal,1989:3). Anadolu da XVI. yüzyıl ortalarına kadar Gayri Müslimlerde Müslümanlar gibi çift resmi kategorilerine göre yazılmış, bu tarihten itibaren onlar için resm-i çift v.b. yerine ispenç denilen vergi konulduğundan defterlere müzevveç-mücerred şeklinde kaydedilmiştir. Şahısların kaydını müteakip çiftlik, hassa çiftlik, zemin, mevkuf zemin vb. toprak parçaları kaydedilirdi. Arkasından köyün/ hissenin toplam geliri ve bu geliri oluşturan vergiler tek tek belirtilirdi. Köylerin yanı sıra bunların yakınındaki mezralar, yaylaklar, vb. gelirleri ile birlikte yazılırdı (Öz, 2010).

Tahrir işlemi tamamlandıktan sonra sonunda iki tip defter tertip edilirdi. Bunlardan birisine defter-i mufassal diğerine de defter-i icmal denilirdi. Mufassal defter her köyün mezraanın, isimleri ile vergi mükellefi reayanın adları, o bölgede yetişen ürünler ve bunlardan alınacak öşür miktarı ve diğer vergi ve resimlerin cinsleri ve miktarlarının yazılı olduğu defterlerdir. İcmal defterde ise her köyün mezranın adı ile toplam ödeyecekleri vergi toplamı ve dirlik sahibinin adı yer alırdı. Bazı icmal defterlerde ise hane ve mücerred gibi nüfusa ait rakamlara da yer verilirdi (Ünal, 2007: 142-143).

Yeni bir padişahın tahta çıkması veya genel olarak meydana gelen bir takım değişiklikler nedeniyle fetihten hemen sonra yapılan ilk tahriri takiben yeni bir tahrir daha yapılırdı. Bu durumda ilk tahririn sonuçlarını içeren deftere Defter-i Atîk, yeni yapılamaya ise Defter-i Cedîd adı verilirdi. Şayet üçüncü bir tahrir yapılırsa o zaman ilk tahrire ait deftere Defter-i Köhne ikincisine Defter-i Atîk sonuncusuna ise Defter-i Cedîd denir (Ünal, 1989: 3).

Tahrirlerin Osmanlı Devletine sağladığı faydaları belirtmek gerekirse bunlar, tımar sisteminin düzenli işleyip işlemediğinin kontrolü, eyalet sisteminin kontrol edilip düzenli bir şekilde işlemesi, boşalan yerlerin tesbiti yapıp imar ve iskân faaliyetlerinin sağlanması, hizmet sınıfından olan derbentci, köprücü vb. görevlilerin ihtiyaca göre yapılması gereken işlerin bu sınıf tarafından yapılmasını sağlamak, tahta yeni cülus eden padişahın ülke üzerinde hâkimiyet kurmasına yardımcı olmak, toprakları tasarruf eden kişilerin aralarında anlaşmazlık varsa aralarındaki anlaşmazlıkları çözmek, artan gelirden ve deftere kaydedilmeyen yerlerin tesbiti yapıp devlet hazinesinin bu gelirlerden faydalanmasını sağlamak şeklinde özetlenebilir (Afyoncu, 1999). İncelemeye tabi tuttuğumuz 382 numaralı Niğbolu Sancağı mufassal tahrir defteri de sosyal ve ekonomik tarih ile ilgili bilgiler önem arz etmektedir. Bu defterde Şumnu kayıtları yer almaktadır.

Konunun Tanıtımı

Niğbolu Sancağı'na bağlı olan Şumnu Nahiyesi'nin Kanuni devrine ait TD.382 numaralı mufassal tahrir defteri esas alınarak Şumnu Nahiyesi'nin idari yapısı, vergi nüfusu ve türleri, üretimi yapılan ürünleri, tarım sahaları, toprağın tasarruf şekilleri, hayvancılık, yerleşim yerleri, incelenmek suretiyle Osmanlı sosyal, ekonomik ve kültürel tarihi açısından analizidir.

İzlenecek Yöntem

Osmanlı Devleti'nin gelişip büyümesinde Balkan topraklarının fethi önemli bir yer tutmuştur. Osmanlı Devleti sadece topraklarını genişletmeyi düşünmemiş aynı zamanda bu topraklara nizam getirmeyi hedeflemiştir. Ulaştığı her yere düzen ve medeniyetini götürmüştür. Balkanlar Osmanlı Devleti'nin önemli mirasını barındırmaktadır. Tezimizin Osmanlı Devleti için önemli bir yere sahip olan Balkanların sosyal ve kültürel tarihine ışık tutacağı kanaatindeyiz.

Çalışmanın ana kaynağını oluşturan 382 numaralı tahrir defteri hakkında bilgi verilerek, hangi alanda nasıl kullanılacağı anlatılacaktır. Tahrir defterinde yapılan yanlış hesaplamalara değinilmiştir. Mufassal Tahrir defterinden elde edilen

veriler kullanılıp verilerle ilgili çizelgeler oluşturulmuştur. Birinci elden ve ikinci elden kaynaklardan faydanılarak tez yazılmıştır.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Şumnu ile ilgili kayıtları içeren 8 tane mufassal, 6 tane evkaf ve emlak, 5 tane icmal, 1 tane yoklama, 4 tane cizye, 3 tane avarız defteri bulunmaktadır¹. Bu defterler içerisinde 382 numaralı mufassal tahrir defteri çalışmamızın ana kaynağı durumundadır. Bu defter hakkında detaylı bilgi verilecektir.

TD 382: Çalışmamızın temel kaynağı olan 382 numaralı mufassal tahrir defteri Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunmaktadır. Eski kayıt numarası 611 olan defter yeni kayıtlarda 382 numarası ile gösterilmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan 382 numaralı defter ciltli ve 51x17.5 ebadında olup 909 sayfadır. Defterde 1, 2, 4, 6, 9, 181-185,189, 374, 375, 379, 615-620, 622, 662-666, 668, 715, 716, 766, 768, 804, 805, 810, 812, 837-840, 842, 846, 871, 909 numaralı sayfalar boş durumdadır. Kanuni dönemine ait olan defterin 5. sayfasında Çernovi, Hezargrad, Şumnu, Yanbolu, Yenice-i Zağra, Zağra-i Eskihisar nahiyelerinin kayıtları bulunmaktadır. Her yeni nahiye başlağı sayfalarda nahiye tabi olan köy ve mezraların fihristi bulunmaktadır. Ayrıca yine defterin 5. sayfasında Niğbolu Sancağı'na tabi Niğbolu, Tırnovi, Lofça, Çernovi, Hezargrad, Şumnu, Yanbolu, Zağra-i Eskihisar ve İzladı nahiyelerine ait evkaf ve emlak kayıtları belirtilmektedir. Vakıf ve emlak kayıtları için de her nahiye vakıf ve emlak olan köy veya mezralarının fihristi bulunmaktadır. Defterdeki Şumnu'ya ait kayıtlar tezimizin ana kaynağını oluşturacaktır. Defterin başında Kanuni Sultan Süleyman'a ait olan tuğra bulunmaktadır. Ayrıca deftere ait tarih bulunmamaktadır. Bu tuğradan dolayı Kanuni dönemine ait olan defter tam olup 909 sayfadır. Defterde Şumnu nahiye olarak kaydedilmiştir. Bu defter Td 416 numaralı tahrir

¹ Mufassal defterleri; TD 126, TD 317, TD 382, TD 416, TD 439, TD 452, TD 625, TD 718; Evkaf ve Emlak defterleri, TD 309, TD 470, TD 498, TD 597, TD 713, TD 788; İcmal defterleri, TD 467, TD 664, TD 689, TD 738, MAD 3727; Yoklama defteri, TD 847; Cizye defterleri, MAD 1054, MAD 14586, MAD 14621, MAD 15317; Avarız defterleri, TD 771, MAD 37, KK 2915'dir.

defterinin ikinci cildidir. Şumnu'ya ait kayıtlar 376 ile 614, 869-870. sayfaları arasında yer almaktadır. Şumnu'ya ait sayfalar arasında silik, yırtık sayfalara rastlanmamaktadır. Defterin başında tarih olmadığı için yapılan bazı araştırmalarda defterin tarihi XVI. yüzyılın ortaları olarak kabul edilmiştir. Feridun Emecen "XVI. Asırda Balkanların Kuzeydoğu Kesiminde İskân Tipleri ve Özellikleri Hakkında Bazı Notlar" adlı makalesinde defterin tarihini XVI. yüzyılın ortalarına ait olduğu belirtmiştir. Ayrıca Turan Gökçe'nin "XVI. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Şumnu Kasabasının Demografik Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme" adlı makalesinde de defterin tarihi XVI. yüzyılın ortaları olarak verilmiştir. Bu çalışmalar haricinde M. Kiel defterin Art and Society of Bulgaria in the Turkish Period adlı eserinde Ahmed Beg Camii'nin inşası ile ilgili kayıttan yola çıkarak defterin 1542-1543 yıllarından sonraya ait olması gerektiğini belirtmiştir (Gökçe, 2007). Çalışmamızda bu defterde Kanuni Sultan Süleyman'ın Sadrazamı Pargalı Damat İbrahim Paşa ile Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliği görevlerinden sonra III. Vezirliğe yükseltilen Damat Lütfi Paşa'nın has gelirlerinin padişah haslarından sonra peş peşe yazılmış olması bu defterin tarihini Sadrazam İbrahim Paşa ile III. Vezir Lütfi Paşa'nın Divan-ı Hümayun'da aynı anda görev yaptıkları 1535-1536 yılları arasında tutulduğuna işaret etmektedir. Bu itibarla Td. 382 numaralı Niğbolu Sancağı Mufassal tahrir defterinin tarihini 1535-1536 yılları arasında tutulduğunu kabul etmek gerekir. Bundan dolayı çalışmamızda bu tarihi esas aldık.

Araştırma-İnceleme Eserler

Tezimizi hazırlarken Şumnu'nun tarihi sürecini araştırmamızda Osman Köksal'ın XIX. Yüzyılda Bir Osmanlı Kasabası Şumnu adlı eserinden faydalandık. Bu eser daha çok Şumnu'nun XIX. yüzyıldaki durumunu ele almıştır. Pars Tuğlacı'nın Bulgaristan ve Türk Bulgaristan İlişkileri adlı eserinden özellikle Şumnu'nun Osmanlıya bağlanmadan önceki tarihi konusunda yararlanılmıştır. Machiel Kiel'in "Şumnu" adlı makalesi de Şumnu tarihi konusunda faydanılmıştır.

Osmanlı kroniklerinden Şumnu'nun fethi ile ilgili olarak Neşri Tarihi'nden istifade edilmiştir. Aşık Paşazade ve Oruç Tarihi'nde Şumnu fethi olayı ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca Halil İnalçık ve Mevlud Oğuz'un neşrettiği Gazavat-ı

Sultan Murad bin Mehmed Han adlı eserden 1444 yılında Şumnu'nun haçlılar tarafından istilası konusunda faydalanılmıştır.

Şumnu'nun özellikle nüfus konusunda önemli bir çalışma olan Turan Gökçe'nin "XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla Şumnu Kasabasının Demoğrafik Gelişimi Üzeine Bir Değerlendirme" adlı makalesinden faydalanılmıştır. Şumnu merkez nüfusunun XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadarki nüfus gelişimi üzerinde durulan makalede tezimizin ana kaynağı durumunda olan 382 numaralı tahrir tarihi XVI. yüzyılın ortaları olarak kaydedilmiştir. Feridun Emecen'in "XVI. asırda Balkanların Kuzeydoğu Kesiminde İskân Tipleri ve Özellikleri Hakkında Bazı Notlar" adlı makalesinden kır iskânı ve özellikleri konusundan yararlanılmıştır. Kır iskân özellikleri ile örnekler sunan makalede tarihi bulunmayan 382 numaralı tahrir XVI. yüzyılın ortalarına ait olduğu kabul edilmiştir. Tahrir defterleri ile ilgili yapılmış çalışmalardan Mehmet Ali Ünal'ın Harput Sancağı, İbrahim Solak'ın XVI. asırda Maraş Kazası, Enver Çakar'ın Halep Sancağı adlı çalışmalarından faydalanılmıştır. Bu çalışmalar bize tahrir defterinin nasıl çalışılması gerektiği hususunda bize yol göstermiştir.

2. ŞUMNU'NUN TARİHÇESİ

2.1. Osmanlı Devrinde Şumnu

Savunma, korunma ve ulaşım imkânlarına sahip olması nedeniyle çok eski devirlerden beri yerleşim merkezi olan Şumnu'nun ilk devir adları hakkında kesin bilgilere sahip değiliz (Köksal, 2006: 15). Halen kullanılmakta olan "Shumen² (Şumen)" ismine ilk olarak XIV. yüzyıla ait Bulgar kaynaklarında rastlanmaktadır (Gökçe, 2007). Osmanlı Devleti zamanında ise "Şumnu" adı yaygın olarak kullanılmıştır. Ayrıca bu isim "Şumi, Şumna, Şumena, Şumlar, Şumla" olarak da kullanıldığı belirtilmektedir. (Doğru, 2001: 100; Tuğlacı, 1984: 460). Şumnu, bir kale şehir olarak tarihin hemen hemen her döneminde stratejik bir rol oynamıştır. XX. yüzyılın ikinci yarısında hızlanan kazı çalışmaları Şumnu'daki eski devirlere ait ayrıntıları ortaya çıkarmıştır (Köksal, 2006: 18)³.

Şumnu'nun tarihi miladdan önce Traklara kadar dayanmaktadır. XVI. yüzyıla kadar Şumnu Roma, Bizans ve Bulgar hâkimiyeti altında kalmıştır. Şumnu bu süreçte bir kale şehri olarak önemini korumuş büyümüş ve gelişmiştir.

Anadolu Türkleri'nin Balkanlar'da ilk yerleşmesi 1262 yılında Selçuklular'dan II. İzzeddin Keykâvus'un Bizans'a kaçıp sığınması olayı ile ilgilidir. Bizans İmparatoru VIII. Mikhail Palaiologos II. İzzeddin Keykavus ve askerlerine yerleşmeleri için Dobruca'yı tahsis etti. Bunun üzerine Anadolu'dan II. İzzeddin Keykavus'a taraftar olan bir göçebe Türk grubu Sarı Saltuk Baba ile beraber Dobruca'ya geçti ve otuz kırk oba ile iki üç kasaba oluşturdu.

Batı Anadolu'yu fetheden Aydınoğulları, Saruhanoğulları ve Karesioğulları donanmalarıyla birlikte Ege denizini geçerek Balkanlar'a akınlar yapmaya başladı. Bu akınların en tanınmış kahramanı Aydınoğlu Umur Bey'dir. 1348 yılında Umur Bey'in ölümü üzerine Aydınoğulları'nın Latinler'le uğraşmaya mecbur kalması sonucu Rumeli harekâtındaki öncülük Osmanlılara geçti. Bizans imparatorunun

² Şumnu Şehrinin adına Bulgarlar Şumen derler, Şum Bulgarcada hışırıtı gürültü manasına gelip bu kasabanın yerinden dolayıda ormanlık yer olduğu için hışırıtılı kasaba demek isterler. Peremeci, O. N.(1942). *Tuna Boyu Tarihi*, İstanbul Resimli Ay Matbaası, 140.

³ Kazılar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tuğlacı, P.(1984). a.g.e., 462-463.

kızı ile evlenen Orhan Bey Balkanlar'daki etkisini artırdı. Bizans İmparatorluğu'nda çıkan bir iç savaşta Sırlar ve Bulgarlar, V. İoannes'i desteklerken Osmanlılar Kantakuzenos'u destekledi. Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa 1352 yılında 10.000 kişilik bir kuvvetle V.İoannes'i destekleyen kuvvetleri bozguna uğrattı (İnalçık, 2008). Orhan Bey yapmış olduğu bu yardıma karşılık olarak Gelibolu kıyısındaki Çimpe kalesini bir üs olarak elde etti. Savaştan sonra Kantakuzenos Orhan Bey'den Çimpe kalesini geri verilmesini talep etti. Ancak bu talep yerine getirilmeyip ertesi yıl Süleyman Paşa tarafından Gelibolu ele geçirilmiştir (Köksal, 2006: 29-30).

Sultan I. Murad'ın saltanatıyla birlikte Rumeli'deki Osmanlı ilerleyişi yeni bir döneme girdi. Sultan I. Murad Rumeli kuvvetlerini emri altında toplayıp Edirne'ye yürüdü. Lala Şahin kumandasındaki ordu Edirne'yi 5 Mayıs 1361'de zapt etti (İnalçık, 2006). Sultan I. Murad faaliyetini durdurmadi. Lala Şahin'i kuzeyde Filibe ve Zagra taraflarına gönderdiği gibi Evrenos Beyi de Batı Trakya'ya Gümölcine'yi zapt etmeye gönderdi. Lala Şahin pirinç üretimiyle meşhur olan Filibe'yi zapt etti. Evrenos Bey'de Gümölcine'yi aldı (Uzunçarşılı, 2003: 164-165). Osmanlı Devleti'nin ilerleyişini önlemek üzere Papa V. Urban'ın teşvikiyle Macar Kralı Lajos başta olmak üzere; Bulgarlar, Sırlar, Eflak Prensi ve Bosnalılar birleşip hazırlandı ve Edirne'ye doğru yürüdüler. Hacı İlbeyi Meriç Nehri'ni geçen düşmanın gaflet ve sarhoş olmasından istifade edip bir gece ani baskınla düşmanı Osmanlı Tarihlerinde Sırpsındığı denilen muharebede Edirne'nin batısında Meriç Nehri önünde 1364 yılında ağır bir yenilgiye uğrattı. Kazanılan zafer Türklerin Rumeli'de ilerlemesine vesile oldu (Uzunçarşılı, 2003: 167-168).

Muharebe icabı olarak Sultan Murad merkezini Bursa'dan Edirne'ye 1365 yılında naklettirdi. 1367'de Timurtaş Paşa Kızılağaç'ı ve Yanbolu'yu fethetti. Aynı yıl içinde Lala Şahin Paşa'da İhtiman ile Sofya'nın güneyindeki Samakov'u fethetti. 1368'de Sultan Murad bizzat Balkan dağlarının güneyinde Burgaz yakınındaki Bulgarlara ait Aydos'dan başlayarak Karinabad, Süzeboli(İşepol)'yi daha sonrada Bizans yönetimindeki Hayrabolu'yu Osmanlı topraklarına kattı. Ayrıca da daha önce fethedilip daha sonra kaybedilen Kırkkilise (Kırklareli)'yi yeniden ele geçirdi. Böylece Doğu Trakya fethi tamamlanmış oldu (Uzunçarşılı, 2003: 170; Sevim ve Yücel, 1990: 29).

Tuna nehrinden Rodop Balkanlarına kadar orta ve güney Bulgaristan'a ve Osmanlı fethinden önce kısmen de Trakya'ya sahip olan Bulgar kralı İvan Şişman Türklerle mücadele edemeyeceğini anlayarak barış yaptı. Bu suretle de Osmanlı himayesine vergi vermeyi kabul etti. Kız kardeşi Marya'yı da Sultan Murad'a verdi (Uzunçarşılı, 2003: 170; Sevim ve Yücel, 1990: 29).

1376 yılında geçici bir süre ara verilen Balkan harekâtı 1380'de yeniden başladı. 1380 yılında Vardar'ın sol kıyısındaki İştip fethedildi. Daha sonra büyük bir orduyla Vardar ırmağını geçen Timurtaş Paşa 1382'de Manastır'ı daha sonra da Pirlepe'yi fethetti (Sevim ve Yücel, 1990: 31; Uzunçarşılı, 2003: 175). 1385 yılında Balaban kuvvetleri tarafından kuşatılan Sofya uzun bir direnişten sonra teslim oldu. Yukarı Sırbistan tarafına yapılan harekâta Timurtaş Paşa'nın oğlu Yahşi Bey tarafından da 1386'da Niş alındı. Çandarlı Halil Hayrettin Paşa Makedonya'dan batı yönünde harekâta başladı ve 1385'de Ohri'yi ele geçirdi (Uzunçarşılı, 2003: 175-176; Sevim ve Yücel, 1990: 31-32).

Osmanlıların kısa sürede Balkanlarda güçlenmeleri bölgenin eski hâkimlerini ürkütüyordu. Bosna Kralı Tvartko, Sırp despotu Lazar, Hırvat ve Arnavut prensleri arasında Osmanlıya karşı bir ittifak yapıldı. Yapacakları bir hücum için Osmanlı Devleti'nin sıkışık olduğu bir zamanı bekliyorlardı. Osmanlı Devleti'nin Karaman oğullarıyla mücadelesini fırsat bilip taarruz için hazırlıklara başladılar (Köksal, 2006: 33). Sultan Murad Karamanoğullarıyla ilgili meseleyi hızlı bir şekilde barışa kavuşturduğu gibi Bosna Krallığı topraklarına uç kumandanı Şahin Paşa kumandasında 20 bin kişilik büyük bir akıncı kuvveti göndererek saldırıya geçilmesini emretti. Topliça nehri vadisindeki Ploşnik yöresinde zamanında haber alınan taarruz harekâtı Sırp despotu ile Bosna Kralı 30 bin kişilik ordusuyla karşıladı. 1387 yılında yapılan savaşta Osmanlı ordusu bozguna uğratıldı. Türk kuvvetlerinden ancak beş bini kurtulabildi (Uzunçarşılı, 2003: 249-250; Sevim ve Yücel, 1990: 38). Bu mağlubiyet Leh, Macar, Hırvat güçleriyle bütün Balkan kral ve prenslerini Osmanlı Devleti'ne karşı bir kez daha bir araya getirdi. Açıktan ittifaka katılmayan Bulgar Çarı Şişman ittifakı destekledi. Dobruca'ya hâkim prens Dobrotiç'in oğlu İvanko yardım edeceğine dair vaadde bulundu (Köksal, 2006: 33). Sultan Murad bu ittifaktan ve aleyhine harekete geçileceğini casuslardan öğrenir öğrenmez bir plan hazırladı. Sultan Murad ittifaka katılıp

kendisine muhalefet eden Dobruca prensi ile aynı zamanda Balkanların savaşçı bir milleti olan ve ittifaka katıldığını gizleyen Bulgarları, müttefikleriyle birleşmelerinden önce savaş dışı bırakmayı tasarladı (Sevim ve Yücel, 1990: 38; Uzunçarşılı, 2003: 251).

I. Murad 1388 yılında Vezir-i azam Çandarlızade Ali paşa⁴ kumandasıyla Bulgarlar üzerine 30 bin kişilik bir ordu gönderdi. Kendisine karşı oluşan Balkan ittifakına karşı Anadolu beylerinden yardım istedi. Sırpların Bulgarlara yardım edebileceğini düşünen Ali paşa hızlı bir şekilde hareket ederek Nadir geçidi'nden Balkan'ı aşarak Pravadi, Şumnu ve Bulgar krallığının merkezi olan Tırnova'yi fethetti (Uzunçarşılı, 2003: 251; Sevim ve Yücel, 1990: 38-39).

Şumnu'nun fethi ilk Osmanlı kroniklerinden bazıları bahsetmiştir. Aşıkpaşade Tarihi ve Oruç Bey Tarihi'nde Şumnu'nun fethedilişine dair bir bilgi yoktur. Neşri Tarihi'nde Şumnu'nun alınışı şu şekilde geçer "...Madara ve Şumnu'nun kilidini getirdiler. Ertesi gün Paşa varıp Şumnu Hisarı'na girerek hisarı sağlamlaştırdı" (Neşri, 2011: 109). Veziriâzam Çandarlı Ali Paşa çatışma olmadan müstahkem şehri ele geçirdi (Kiel, 2010; Köksal, 2006: 34)⁵. Neşri Tarihinde anlatılan yukarıdaki bilgi ile örtüşen o döneme ait bir rivayete göre ovada karargâh kuran Osmanlılar'a şehrin kalesinin anahtarları ahali tarafından teslim edilmiştir (Kiel, 2010).

Bulgar krallığının merkezini terk eden Şişman Tuna sahilindeki Niğbolu'ya kaçtı. Sultan Murad'a karşı gelemeyeceğini anlayan Şişman Sultan'ın huzuruna çıkıp Tuna sahilindeki Silistre dâhil beyliğin büyük kısmını Osmanlı'ya bırakmak ve bağlılığını yinelemek şartıyla Sultan Murad ile anlaştı. Nihayet Dobrotiç'in halefi ve oğlu İvanko idaresindeki Dobruca'da Osmanlı kuvvetleri tarafından vuruldu (Köksal, 2006: 34). Osmanlılar Varna'yı da almak istediler fakat Osmanlılarla dost olan Cenevizlilerin ricasıyla almaktan vazgeçtiler (Uzunçarşılı, 2003: 251-252; Sevim ve Yücel, 1990: 39). Sultan Murad Kral Şişmanı affederek Tırnova etrafındaki bir kısım topraklara sahip olmasına müsaade etti. Sultan Murad'ın

⁴Çandarlızade Ali Paşa ile Yahşi Bey 30.000 askerle Bulgar Çarı ve Dobrotic üzerine gönderilmiştir. İnalcık, H.(2006). a.g.m., 162.

⁵ Şumnu'nun alınırken çok zorluk çekildiğini bildiren kaynak da vardır. Ali Paşa'nın burasını almaya çalışırken çok zorluk çektiğinden şehre Şumlu adını koymuştur. Tuğlacı, P.(1985). *Osmanlı Şehirleri*, İstanbul: Milliyet Yayınları, 396.

izniyle Tırnova'da oturtulan Bulgar krallığının bu olaydan sonra beş yıllık ömrü kalmıştı. Bulgar krallığının Macarlarla gizli anlaşması duyulunca Yıldırım Bayezit oğlu Süleyman Çelebi'yi bir ordu ile 1393 yılında Bulgaristan'a göndererek Bulgar krallığının son kalıntısını merkez Tırnova şehri ile birlikte zapt ettirerek ortadan kaldırdı (Cezar, 2010: 115).

1444 yılının eylül ve ekim aylarında Macar Kralı Vladislav ve Janos Hunyadi kumandasındaki Haçlı ordusu Şumnu'yu ele geçirerek tamamen yok etti (Kiel, 2010). Bu olay Gazavât-ı Sultan Murâd b. Mehemmed Hân'da ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır⁶. Kale halkı mert bir şekilde harbe (kısa mızrak-süngü) ve ok ile küffara karşı kendini savunmuştur. Kale halkının bu direnişinden sonra otuz bin kişilik takviye kuvvet ile saldıran haçlılar daha sonra kaleyi de ateşe vermişlerdir (İnalcık ve Oğuz, 1989: 52-53). Tamamen tahrip edilen şehir bir daha inşa edilmedi. 1444 yılından sonra daha mütevazi bir yerleşim eski sitenin aşağısında Bokluca çayının dar vadilerinde yayılmaya başladı.

884 (1479) tarihli tahrir icmal kayıtları şehrin nüfusu hakkında bilgi veren ilk kaynaktır⁷. Bu deftere göre şehirde yetmiş dört Hristiyan, on bir Müslüman hanesi mevcuttur. 922 (1516) ve 931 (1525) tarihli mufassal tahrir defterleri Kuzey Bulgaristan'daki Türk yerleşiminin hangi boyutlarda olduğunu göstermektedir. 1516 yılında Şumnu'da Hristiyanların hane sayısı 107 iken, Müslümanların hane sayısı doksan dördtü. Artık kendini toparlayan şehrin Müslüman nüfus oranı % 47'ye varmıştı. 1525 yılında denge Müslümanların lehine % 53 olarak değişti. 962 (1555) yılına kadar otuz yıllık bir süre içerisinde Şumnu tam anlamıyla büyüdü ve şehir özelliği kazandı. 252 Müslüman ve 151 Hristiyan hanesiyle birlikte % 62 Müslüman yaklaşık 2000 kişilik bir nüfusa sahip oldu (Kiel, 2010). Müslüman nüfusun çok az bir bölümü Hristiyan asıllıydı. XVII. yüzyılda Rumelide'ki pek çok şehir azalan veya duraksayan nüfus oranına sahip iken Şumnu büyümesini

⁶ ...Küffar Şumnu kal'asını döğmeğe başladı. Kal'a ehli bu hali görüb anlar dahi merdâne duruşub urdular topu tufengi, her birisi neye kadir ise kimi harbe ile ve kimi ok ile şöyle savaş eylediler kim, adam başına yüzer gazâ etmemiş adam az idi... , Leş leş üzerine dayanub küffar gördü kim, bu iş bitecek iş değil, varub otuz bin kadar küffârı gök demire gark eyleyüb yürüttü. Bu kere guzzat-ı İslam'ın urdukları kesmez oldu ve bu tarz ile merdibanlardan çıkub kal'anın içine dökülmeğe başladı..., Bunlar gördü ki bir vechile olmaz , getirüb ol kuleyi ateşe verdiler...Daha ayrıntılı bilgi için Bkz. İnalcık, H., Oğuz, M. (1989).*Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemmed Hân*.(Trans.), Ankara: TTK, 52-54.

⁷Bulgaristanda Sofya Milli kütüphanesi'nde bulunan defter 1966 yılında Nikolai Todorov ve Boris Netkov tarafından yayınlanmıştır. Bkz. Gökçe, T.(2007). a.g.m., 941.

sürdü. 1052 (1642) tarihli Mufasssal Avâriz Defteri Müslümanların oranının iki mislinden fazla olduğunu ve eski mahallelerin yanında Kara Efendi, Süleyman Efendi, Şaban Bey ve DüNDARZÂDE mahallelerinin kurulduğunu gösterir. Eski mahallelerle birlikte bütün mahallelerde 413 Müslüman hanesi bulunmaktadır. Şumnu varoşu 107 haneye sahipti, bunun yanında Safevi İranı'ndan kaçan Ermeni ilticacıların kurduğu yirmi beş hanesi olan bir Ermeni mahallesi ortaya çıkmıştı. 1642 yılında Şumnu'da % 76'sı Müslüman olan 2500-2700 kadar nüfus mevcuttu (Kiel, 2010).

1651 yılında Şumnu'ya gelen Evliya Çelebi şehir ile ilgili olarak on camii, birçok mescid, yedi mektep, bir han, bir hamam, 300 dükkân ve on mahallenin ve 2000 evin bulunduğunu belirtmiştir (Kiel, 2010; Köksal, 2006: 52; Tuğlacı 1984: 475)⁸. Evliya Çelebi'den sekiz yıl sonra Bulgar Katolik Episkopos Philipp Stanislavov, Şumnu'da iki kiliseye sahip 1200 Ortodoks Hristiyan Bulgar'ın bulunduğunu belirtir. Türkler'in sayısı 4500 olup, yedi camisi vardır. Romen Katolik cemaati ise 120 kişidir (Kiel, 2010).

XVIII. yüzyılda Kuzey Bulgaristanda'ki pek çok şehrin nüfusunda durgunluk ve azalma olurken Şumnu yine büyümeyi devam ettirdi. 1164 (1751) tarihli Mufasssal Avarız Defteri'nde 714 Müslüman ve 172 gayrimüslim hanesi bulunmaktadır. Bu verilere göre şehir nüfusunun % 81 Müslüman olan 4000-4500 kişilik bir sayıya ulaşmıştır. Yeni olarak Kilise, Kosta ve Stanco mahalleleri ortaya çıkmıştır.

XVIII yüzyılla birlikte Şumnu büyük bir Müslüman merkezi haline geldi. 1729-30'da Hacı Ahmed el- Acem aynı adla kurulan mahallenin çekirdeğini oluşturan Kilek Camii'ni yaptırdı. Daha sonra ise 1751'de büyük hamam inşa edildi. 1740'da bir saat kulesi yapıldı. 1744 yılında Şerif Halil Paşa tarafından barok tarzında ve Lale Devri geleneğinde büyük kubbeli bir cami, bir medrese, bir mektep, bir kütüphane yaptırıldı (Kiel, 2010). Camiinin kubbesi oldukça geniş olduğu için halk arasında Tombul Camii olarak da anılmıştır (Tuğlacı, 1984: 475). Caminin oldukça uzun olan inşa kitabesi Rumeli Kazaskeri Elhac Ni'metullah'ın çalışmasıdır. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında ise Reis Paşa Camii (1773-1774),

⁸ M. Kiel 700 ev bulunduğunu belirtmiştir.

Kurşunlu Çeşme (1774-1775) ve 1806-1807 tarihli tamir kitabesi günümüze ulaşan bedesten inşa edilmiştir. Kurşunlu Camii geniş yeniçeri kışlasında yer almakta olup Silistre Valisi Yeğen Mehmed Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Uzun kitabesi Kânî'nin ilk dönem çalışmasıdır. Hattatı Yesârîzâde Mustafa İzzet'in babası olan Yesârî Mehmed Esad'dır (Kiel, 2010: 228).

1768' den itibaren başlayan ve XIX. yüzyılın son çeyreğine kadar aralıklarla devam eden Türk-Rus savaşları boyunca Şumnu, Osmanlı ordularının temel üssü haline geldi. 1771'de ve daha sonraki yıllarda Veziriazam Muhsin Mehmed Paşa şehrin kuzeyine doğru olan alçak kısımda 6 km²'lik bir alanı çevreleyen toprak tabya yaptırıp şehri güçlendirdi ve ordu karargâhını Doğu Balkan geçitlerini koruyan en mühim mevki konumundaki Şumnu'ya taşıdı (Kiel, 2010; Köksal, 2006: 58). Şumnu bu tarihten itibaren Osmanlı Devleti Balkanlar'dan çekilinceye kadar yüzyıldan fazla bir süre Tuna (Balkan) ordusunun karagâh merkezi (ordugâh) ve hareket üssü oldu. Bundan sonra Şumnu sadece Şumnu kasabası olarak değil "Şumnu ordugâhı", "Şumnu meştası", "Şumnu sahrası" ve benzeri adlarla adından söz ettirmeye başladı (Köksal, 2006: 58). Şumnu'ya yapılan en ciddi saldırı 1806-1812 yılları arasında yaşandı. Ruslar tarafından gerçekleştirilen bu saldırı, Rusların ağır yenilgisi ile sona erdi. 1828-1829'da Tuna'yı geçen Rus ordusu, Benderli Selim Sırrı Paşa'nın sığındığı Şumnu'yu ele geçirmek için saldırdıysa da geri çekilmek zorunda kaldı (Kaşıkçı ve Yılmaz, 2000: 82). 1243 (1827-1828) savaşından sonra taştan yapılmış kışlalar, askeri teçhizatla yiyecekler için depolar ve askeri hastaneler inşa edildi. Bu 50.000 askeri alabilecek ordu karargâhı, civardaki yolları ve tepeleri kontrol altına alan müstakil tabyalar yapılarak daha da güçlendirildi. Öncelikli olarak 1810 yılı içerisinde Stranca (Yıldız) ve İbrahim Nazir tabyaları inşa edildi. Daha sonra ise 1827-1828'de Çayır, Moskov, Çengel tabyaları inşa edildi. Kırım savaşından sonra topçuluğun ilerlediği dönemde muhkem karargâh yeniden takviye edildi. Kasaplı, Zeybek ve Beştepe tabyaları ile aralarında küçük tabyalar yapıldı (Kiel, 2010).

XVII. yüzyıldan itibaren ve özellikle XVIII-XIX. yüzyıllarda Şumnu sûfi İslam'ın hareketli merkeziydi. Celvetiyye tarikatı XVII. yüzyılın ortalarında, Cerrâhiye ise 1771-1772 yıllarında Muhsinzâde Mehmed Paşa tarafından yayıldı. Bektaşiler ise 1790 yılında Cezayirli Gazi Hasan Paşa ile birlikte ortaya çıktı.

1820'li yıllarda Rifâiyye tarikatının kontrolü altına bırakılan bu tekkede 1790'da Şumnu'da vefat eden Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın türbesi bulunmaktaydı. 1838'de Mirza Mehmed Said Paşa eski Karabaş-Çukur Tekkesi'ni restore ederek burayı Nakşibendiyye tarikatının bir merkezi haline dönüştürmüştür (Kiel, 2010).

1845 temettuat defterine göre Şumnu 31 mahalleden müteşekkil olup 2.737 hanedir. Bunun 1.625 hanesi Türk nüfustur. Türklerin toplam nüfus içerisindeki oranı % 59,6'dır (Kiel, 2010; Köksal, 2006: 74). 31 mahallenin 27'sinde Müslümanlar, 2'sinde Hristiyan Bulgarlar, 1'inde Ermeniler, 1'inde de Yahudiler yaşamaktadır (Gökçe, 2007; Köksal, 2006: 71). Gayrimüslim nüfus içerisinde en kalabalık grubu Bulgarlar oluşturmaktadır. Müslüman Kürkçü Musli-i Bâlâ mahallesindeki dört Bulgarla birlikte iki büyük Bulgar mahallesindeki toplam nüfusları 960 hanedir. Ermeni ve Yahudilerle birlikte kaza merkezindeki gayrimüslim nüfus toplamı 1.112 haneyi bulmaktadır. Gayrimüslimlerin toplam nüfus içerisindeki yeri yaklaşık % 40,4'dür (Köksal, 2006: 74).

Osmanlı döneminin en son yıllarına ait salnâme Şumnu şehrini % 53 Müslüman olan, 20.100 civarında bir nüfusu olduğunu belirtir. Şehirde kırkın üzerinde cami, iki Bulgar kilisesi, bir Ermeni ve Metodist kilisesi, bir sinagog, 1548 dükkân, 253 mağaza, 28 han ve 5 hamam bulunmaktadır⁹. Diğer kaynaklar ise sekiz medrese ile Bektaşîyye, Celvetiyye, Cerrâhiye, Kâdiriyye, Nakşibendiyye ve Rifâiyye tarikatlarına mensup olan bir tekkenin varlığından söz etmektedir (Kiel, 2010).

Şumnu'nun Osmanlı Devleti'nin elinden çıkması yenilgi sonucu değil, Berlin Anlaşması ile olmuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından Berlin'de yapılan anlaşma sonrasında kurulan Bulgar Prenslîği'ne verilen şehir, böylece Osmanlı yönetiminden çıkmış oldu (Kaşıkçı ve Yılmaz, 2000: 82; Tuğlacı, 1984: 396). Fakat yine de önemli sayıda Türk nüfusu Şumnu da kaldı. Bu yıllarda Şumnu'da 8.520 Türk nüfusu bulunuyordu. Bu nüfus 1934 yılında 6.500'e kadar indi. Yahudi cemaati de aynı yıllar içerisinde ikiye bölündü. 1970 yıllarında şehirde

⁹ Pars Tuğlacı göre 1869 yılında Rusçuk'ta Tuna Matbaası'nda basılan bir resmi salnamede o tarihte Şumnu'da 4 bin 152 3v, 40 camii, 1523 dükkân, 253 mağaza, 38 han, 5 hamam, 35 fırın, 46 tabakhane, 34 meyhaneye, 14 tabya ve tophane, 3 cephanelik, 1 telgrafhane, 1 hastane, 3 kışla, 13 ambar, 1 hükümet konağı, 1 mahkeme, 1 memleket saati, 32 mektep, 6 medrese ve imaret, 10 tekke ve türbe, 5 kilise, 1 havra ve pek çok çeşme bulunmaktadır. Tuğlacı, P. (1985). a.g.e., 396.

yaşayan Türk aile sayısı 700 olarak verilir. Şumnu'daki cami sayısı aynı zamanda bu şehirdeki İslam dininin durumu hakkında bize bilgi vermektedir. 1889 yılında kullanılmakta olan veya boş bırakılan kırk yedi camii bulunmaktaydı. 1920'de yirmi beş, 1959'da on beş, 1972'de dokuz cami kalırken, bugün ise halk arasında Tombul camii adıyla da bilinen Şerif Halil Paşa Camii ile Kilek ve Tatar camileri kalmıştır (Kiel, 2010).

3. İDARİ YAPI

3.1. Genel Olarak Taşra Teşkilatı ve Nahiye

Osmanlı Devleti'nde taşra idaresi aşağıdan yukarıya köy, nahiye, kaza, sancak ve eyalet şeklinde teşkilatlanmıştır. Köylerin birleşmesinden nahiyeler, nahiyelerin birleşmesinden kazalar, kazaların birleşmesinden sancaklar, sancakların birleşmesinden de eyaletler ortaya çıkmıştır (Halaçoğlu, 1991: 73).

Eyalet tabirinin Osmanlı Devleti'nde en büyük idari birim olarak resmen kullanılışı XVI. yüzyılın sonlarında olmuştur. III. Murad döneminde (1574-1595) Osmanlı Devleti'nin eyalet adı altında idari birimlere ayrıldığı hususunda görüş bulunmaktadır. Eyalet tabirine o dönem belgelerinde rastlanılmadığı için bu görüş yanlış olmalıdır. Çünkü eyalet yerine belgelerde beylerbeyilik ve vilayet tabiri kullanılmıştır. Vilayet tesmiyesi küçük veya büyük olan herhangi bir idari birimi ifade etmek için kullanılmıştır (İnalcık, 1995). Sancaklardan müteşekkil olan eyaletlerin başında beylerbeyi bulunurdu. Beylerbeyi Paşa Sancağı olarak adlandırılan merkez sancakta otururdu. Beylerbeyine has olarak her sancaktan belirli yerler ve kasabaların gelir kaynakları tahsis edilmiştir (İnalcık, 1995).

Zamanla Rumeli'de fetihlerin artması sonucunda bir beylerbeyinin hem Anadolu hem Rumeli meselelerine bakması zor olduğu için beyberbeyilik makamı Anadolu ve Rumeli olarak ikiye ayrıldı. Daha sonraki dönemde Beylerbeyilerin sayısı artırılmıştır (Ünal, 1999). Beylerbeyiler, eyaletin bütün işlerinden sorumlu olup vali olarak anılırlardı. Kadıların hükümlerini ve padişahın emirlerini uygulamaya koyma yetkileri bulunmaktaydı. Ayrıca beylerbeyilik divanında askeri statüdeki kişilerle ilgili meselelerde karar verme yetkisi bulunurdu. Beylerbeyilerin idari görevlerinin başında halkın güvenliğinin sağlanması, padişahın emirlerine karşı gelenleri ve kanunları tanımayanları takip etmeleri gelirdi. Eyalet tımar sistemi bünyesinde oluşturulmuş olup beylerbeyi ilk önce eyaletinde bulunan tımarlı sipahi ordusundan sorumluydu. Beylerbeyinin emri altında bulunan eyalet kuvvetleri devletin askeri gücünün önemli bir bölümünü oluşturuyordu. Beylerbeyinin en önemli vazifelerinden biri de sefere çıkılacağı zaman kuvvetleri

toplayıp orduya katılmaktı. Sipahilerin terfi ve tayin işlerinden de beylerbeyi sorumluydu (İnalcık, 1995).

Rütbe farkı gözetilmezse beylerbeyiler arasındaki teşrifat başında bulunan eyaletin fethinin önceliğine göre tertip edilirdi. Hangi eyalet daha önce fethedilmişse o eyaletin beylerbeyi teşrifatta bir üstte yer alırdı. Rumeli beylerbeyisi en yüksek rütbeye sahip olup onun ardında Anadolu beylerbeyi gelmekteydi (Ünal, 1999). Beylerbeyilerinden Rumeli beylerbeyi terfi ederse Divan-ı hümayunda sonuncu vezir olurdu. Anadolu beylerbeyi terfi etmesi durumunda ise Rumeli beylerbeyliğine getirilirdi (Halaçoğlu, 1991: 76).

Sancaklar idari bakımdan devletin temel yapısını teşkil etmiştir. Osmanlı Devleti, devlet teşkilatının düzenlenmesinde belirli bir bölgeyi kaplayan sancaklara ve sancakların yönetimine özen gösteriyordu. Divan-ı hümayunda çıkan kararların sancak beylerine hitaben yazılmış olması ve şehzadelerin devlet yönetimini öğrenmeleri için bir nevi staj niteliğinde sancaklara gönderilerek eğitim almaları bunu göstermektedir. Ayrıca devletin vergi yekününü ortaya çıkarmak, asker temin etmek ve halkın toprak tasarrufunu düzene koymak amacıyla yapılan tahrirlerde de sancak birimi esas alınmıştır (Ünal, 1989: 29-30). Sancak tabirinin XIV. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin idari yapısında yer aldığına dair şüpheli bilgiler mevcuttur. Bu terim XV. yüzyılda yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Özellikle de sancağın Osmanlı idari yapısında bir olarak Osmanlı kanunnamelerinde yer aldığı ve tutulan tahrir kayıtlarında her sancağın ayrı ayrı kanunnameleri bulunduğu görülmektedir (Halaçoğlu, 1991: 74).

Eyaletleri oluşturan sancakların başında sancak beyi bulunurdu. Sancak beyleri sancağın merkezinde bulunan kazada otururlardı. Sancak beyleri seyfiye veya ehl-i örf diye adlandırılan zümrenin içinde bulunmaktaydı. Sancak beyleri genellikle enderunda yetişip taşrada hizmetlerde bulunduktan sonra göreve tayin edilirdi (Şahin, 2009).

Sancak beyi bölgesinde güvenliği ve asayişini sağlama ve suçluları cezalandırma görevine sahip olduğu gibi ayrıca idaresi altında bulunan halk üzerinde tımarlarda bad-ı heva ve cürmü cinayet vergi gelirlerinin hepsini toplamak

ya da sipahi ile paylaşarak gelirin yarısını toplama hakkına sahiptir. Ayrıca bazı sancaklarda sancak beyi çift resminden hisse alırken birçok sancakta da resm-i arusane (evlilik vergisi)'den pay almıştır. Özel görevler için sancağa gelen devlet memurlarına yardımcı olan sancak beyleri memurların kolay bir şekilde görevlerini yerine getirirlerdi. Sınır boylarında vazifeli sancak beyleri komşu oldukları yabancı devletlerle olan ilişkilerini anlaşmalara uygun bir şekilde yürütülmesini sağlardı (Kunt, 1978: 23-25). Sancak beyinin görevleri sefer zamanında artmaktadır. Sancak beyleri sefer çıktığı zaman idareciler ile birlikte sefere katılır, tımarlı sipahilerin yoklamasını yaparak cebelülerin eksiksiz sefere katılmasını sağlardı (İpşirli, 1994).

Kaza ticaret ve kültürel zenginliği ile ön plana çıkan ve çevrenin merkezi olmuş kasaba veya şehir ile böyle bir topluluk merkezini çevrelemiş köylerin oluşturduğu idari bir birliktir. Az bulunsada Türkmen aşiret hayatının yaşam şartlarından dolayı bazı hallerde kasaba veya şehir merkezi olmayan sadece köylerden oluşan kazalar bulunmaktadır. Ama bu şekilde var olan kazalar genel kaideyi bozmamaktadır (Ünal, 1989: 50-51).

Sancakların alt birimi olan kazalarda hükümet tarafından ataması yapılan, devletin ve aynı zamanda halkın temsilcisi durumunda olan kadılar bulunurdu (Göyünç, 1999). Kaza idaresinin başında bulunan kadıların tayinlerinin yapılabilmesi için mutlaka yüksek dereceli medreseyi bitirip ve belli bir süre ise Edirne, Konya, Sivas, Bağdat gibi büyük şehirlerde danişmend (stajer) olarak çalışmış olmaları gerekirdi. Kural gereği kadılar bölgeye iki yıl süreyle atanabiliyordu. Kadıların tayin işlerinden ise kazaskerler sorumluydu. Anadoludaki kadıların atanmasında Anadolu kazaskeri sorumlu iken Rumeli'deki kadıların atanmasından Rumeli kazaskeri sorumludur (Ünal, 1989: 51).

Kadıların görev ve yetkileri oldukça kapsamlıydı. Bu görevler hukuki, askeri, adli, beledi ve örfi olarak sıralanabilir. Hukuki açıdan şer'i mahkemenin reisi olan kadının başkanlık ettiği mahkemede her türlü anlaşmazlık, ceza gerektiren suçlar çözüme kavuşturulurdu. Alacak, borç, miras davası, toprak anlaşmazlıkları gibi hususlar kadılar tarafından halledilirdi. İlimiye sınıfı mensubu görevlileri ile vakıf görevlilerinin tayin ve azilleri kadının arzı ile yapılırdı. Kadı bulunduğu şehirde

belediye hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu en üstde bulunan amirdi. Esnafın sattığı mallara narh koyma işleri de kadiya aitti. Avarız hanelerinin tesbit edilmesi ve bu hanelerden bedellerin toplanması, kürekçi gelirinin toplanması, ordu iaşe işlerinin halledilmesi kadının askeri vazifeleri arasında yer almaktadır (Ünal, 1989: 52).

Osmanlı taşra teşkilatında kazaların alt birimi olan nahiye tabiri çok değişik anlamlarda kullanılmıştır. Osmanlı Devletinde nahiye coğrafi ve idari anlamda küçük veya büyük bölgeyi ifade ederken bazen de çok geniş bir coğrafya için bu tabir kullanılmıştır (Gökbilgin, 1964). Osmanlı Devleti'nde değişik şekillerde görülen nahiye tabirinin ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemektedir. Nahiye kelimesinin XV. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanması bu kavramın daha önceki dönemde kullanılmış olduğunun bir göstergesi olmalıdır.

Nahiyenin Osmanlı taşra teşkilat yapısında sancağın altında bulunan bir idari birim olarak kullanılması XV. yüzyılda görülmüştür. Sancak beyinin yönetimi altında bulunan sancaklarla, kadıların önemli görevler üstlendiği kazalar idari ve coğrafi açıdan içinde belli sayıda köy, mezra ve de aşiret gruplarının bulunduğu bölgelere ayrılırdı. Bu bölgeler ise genelde nahiye olarak adlandırılırdı. Nahiyeler esasen tımar sistemi etrafında meydana gelen coğrafi anlamda bütünlük gösteren bölgelerdir. Bu anlamda nahiye ve kaza birimleri askeri ve hukuki açıdan birbirlerini tamamlardı. Kadıların hukukuken etkin olduğu kazalarda askeri olarak işlev gören nahiyeler bulunabilirdi. Tımar sistemini ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulan sancaklara ait tahrir defterlerinde kaza birimi yerine nahiye birimi esas alınıyordu. Bundan dolayı da kaza birimi bazen nahiye olarak gösteriliyordu Bu durum araştırmacılar tarafından yanlış anlaşılmış ve kaza ve nahiyenin ayrımı konusunda karışık bilgiler verilmiştir (Şahin, 2006). Tezimizin temel kaynağı durumunda bulunan 382 numaralı tahrirde Niğbolu Sancağı'nın idari taksimatında nahiye birimi esas alınmıştır.

Askeri birim olarak nahiyelerin başında tımarlı sipahilerden biri bulunur ve buna serasker denilirdi. Sipahiler seraskerin yanında toplanıp sancak beyinin önderliğinde sefere iştirak ederlerdi. Nahiyelerde asayiş serbest olarak tasarruf

edilen yerlerde dirlik sahipleri tarafından sağlanırken, serbest olmayan yerlerde subaşılar tarafından yerine getirilirdi (Şahin, 2006).

4. ŞUMNU NAHİYESİ

4.1. Coğrafi Konum

Şumnu Kuzeydoğu Bulgaristan'da Varna'nın 90 km. batısında ve Sofya-Varna demiryolu üzerinde, Balkan sıradağlarının kuzey eteğinde, aynı adla anılan platonun doğu kesiminde yer almaktadır (Doğru, 2011: 100; Gökçe, 2007). Plato, Tuna ve Kamçı nehirlerini besleyen Osmarka, Troitsa, Kaugerska ve Bokluca gibi çaylarıyla zengin su kaynağına ve doğal güzelliğe sahiptir. Kasabanın kuzey ve doğusu nispeten dik yamaçlarla çevrilidir. Platoya açılan batı kısmında Osmanlılar döneminde hisarlık diye adlandırılan kayalık bir tepe bulunmaktadır. Etrafının dağlarla çevrili olması nedeniyle Şumnu mutedil bir iklime sahiptir. Karadeniz'e yakın oluşunun etkisiyle kışlar daha ılık geçer. Yıllık yağış miktarı 500mm civarındadır. Nem oranı yüksek olmayıp havası temizdir. Yüksek kesimleri ormanlarla kaplı olan Şumnu zengin bir bitki örtüsüne sahiptir (Köksal, 2006: 16-17).

Yerleşim merkezi ulaşım imkânları bakımından iyi bir konuma sahiptir. Tarihin hemen her döneminde Karadeniz kıyısı boyunca kuzeyden güneye inen yol güzergâhı üzerinde ya da bu güzergâha çok yakın bulunmuştur. Osmanlı Devleti zamanında Şumnu İstanbul'dan Kırım'a çıkan ana yol ağına(sağkol) yakın merkezlerden birisi olmuştur. Bunun yanı sıra Silistre, Rusçuk, Zıştovi ve Niğbolu gibi Tuna kıyısındaki yerleşim merkezlerini Varna'ya ve İstanbul'a bağlayan kavşak nokta üzerindedir. XIX. Yüzyılın ikinci yarısında Tuna Vilayeti kurulduktan sonra Rusçuk-Şumnu-Varna yolu şose haline getirilmiştir. Ardından bir İngiliz şirketine Rusçuk-Varna demiryolu inşa ettirilerek 1866 yılında hizmete açılmıştır (Köksal, 2006: 17).

4.2. İdari Taksimat

Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki idari örgütlenişi devletin Rumeli'ye geçişi ile başlayıp gelişmiştir. Süleyman Paşa Gelibolu'ya geçtiği zaman gazilerin başında beylerbeyi konumundaydı. Lala Şahin Paşa'nın Edirne'yi fethetmesiyle I. Murad Lala Şahin Paşa'yı Beylerbeyilik yönetimine getirdi. Bu Beylerbeyiliğin ilk merkezi

Edirne oldu. Kısa bir süre sonra Filibe'in ele geçirilmesiyle Filibe Beylerbeyilik merkezi konumuna getirildi. Daha sonra ise Sofya ve Manastır aynı görevi üstlenmişlerdir (Göyünç, 1999; Köksal, 2006: 41).

Sultan Murad döneminde Şumnu ile birlikte Güney Bulgaristan'da alınan diğer yerler ile Yıldırım Bayezid'in topraklarına kattığı yerleşim birimleri ve XV. yüzyıl boyunca balkanlarda yapılan fetihler sonucu ele geçirilen yerlerde Rumeli Beylerbeyiliğe dâhil edildi (Köksal, 2006: 41-42)¹⁰. Eyalet içerisindeki yerleşim birimleri coğrafi konumları itibarıyla yakın oldukları yol ağına göre sağ kol, orta kol, sol kol olarak gruplandırılıyordu. İstanbul ile Tuna arasındaki Osmanlı sağ kolunda güneyde Vize, daha kuzeyde Karadeniz kıyısı boyunca Silistre ve daha içerde Niğbolu sancakları vardı. Bu idari yapılanmada Şumnu Niğbolu'nun fethiyle birlikte bu sancağa bağlı kaza olarak yer aldı. Daha sonra da hep Kuzey doğu Balkanlardaki diğer yerleşim birimleri gibi genelde Tuna kıyısındaki sancak merkezlerine bağlı oldu. XV. yüzyılın başlarından itibaren Şumnu Niğbolu Sancağı'na bağlı olarak görülmektedir. Şumnu, XVI. ve XVII. yüzyıllar boyunca Niğbolu Sancağı'na bağlı olarak kaldı. Kendi etrafındaki Prevadi, Varna, Karinabâd, Ahyolu, Aydos ve Süzebolu kazaları Silistre Sancağı'na bağlı olmasına rağmen Şumnu'nun Niğbolu Sancağı'na bağlı olmasının nedeni; Niğbolu, Rusçuk, Zıştovi ve Yergöğü gibi daha batıdaki Tuna kıyı şehirlerini sağ kola bağlayan yol kavşağında bulunmasından dolayıdır (Köksal, 2006: 41-43).

XVIII. yüzyılda Şumnu Niğbolu Sancağı'na bağlı olarak Özi Eyalet'i çatısı altında yer aldı. XIX. yüzyılın ilk yarısında Şumnu Silistre Eyaleti merkez sancağı olan Silistre'ye bağlanmıştır. Bu dönem Şumnu'nun askeri üs ve karargâh olarak önemli vazifeler üstlendiği dönemlerdir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Şumnu Silistre Eyaleti'ne bağlı sancak merkezliğine yükseldi. 1865'de Tuna Vilayeti kurulduktan sonra tekrar kaza olarak yeni vilayet merkezi Rusçuk Sancağı'na bağlanmıştır (Köksal, 2006: 43).

¹⁰1475'te Promontorio de Campis'in verdiği listede Rumeli'de şu on yedi sancak merkezi zikredilir; İstanbul, Gelibolu, Edirne, Niğbolu ve Zagora, Vidin, Sofya, Sırbıya (Laz ili), Sırbıya (Despot ili), Vardar (Evrenosoğulları), Üsküp, Arnavut ili (İskender Bey'e ait), Arnavut ili (Araniti'ye ait), Bosna(Krala ait), Bosna(Stefan'a ait); Arta, Zituni ve Atina, Mora, Manastır. İnalçık, H.(2008). a.g.m., 234.

Üzerinde çalıştığımız BOA TD 382 numaralı Kanuni dönemine ait olan defterde Şumnu, Sancak olarak Niğbolu Sancağı'na bağlı olup nahiye statüsündedir.

5. NÜFUS VE YERLEŞME

Mufassal tahrir defterlerinden ilgili yerin kısmen nüfus yapısını ve yerleşim durumunu öğrenmek mümkündür. Tahrir defterlerinde geçen nüfus bugünkü anlamda kullandığımız nüfus değil, tımar sisteminin uygulandığı yerlerdeki vergiye tâbi olan nüfustur. Bu defterlere vergi mükellefi olan hanedeki aile reisi ve yetişkin mücerredler kaydedildiği gibi, pir-i fani, kötürüm, malul, ağma vb. vergi vermeye mükellef olmayan şahıslarda tahrir defterlerine kaydedilmiştir. Tahrir defterlerine vergi mükellefi olmayan kadınlar, kızlar, bülüğ çağına erişmemiş erkek ve kız çocukları kaydedilmemiştir. Bundan dolayı bir hanenin ortalama kaç kişiden oluştuğunun meselesi tartışmalıdır. Bunun içindir ki tahrir defterlerindeki nüfusla ilgili veriler kesin olarak toplam nüfusu vermekten uzaktır (Solak, 2007: 26). Bundan dolayı araştırmacılar bir hanenin ortalama kaç kişiden oluşması gerektiğini farklı katsayılarla belirtmişlerdir¹¹. Tahmini nüfus hesaplamalarında şimdiye kadar en çok Ömer Lütfi Barkan'ın önerdiği 5 katsayısı esas alınmıştır. Araştırmacılar herhangi bir bölgenin tahrir defterindeki verilerden hareket ederek tahmini toplam nüfusu hesaplarken hane x 5 + mücerred formülünü kullanmışlardır (Solak, 2004: 46). Bizde araştırmamızda bu formülle Şumnu Nahiyesi'nin tahmini nüfusunu ortaya koymaya çalışacağız.

5.1. Merkez Nüfusu

Şumnu'nun Osmanlı fethinden önceki dönemine ait nüfusu hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat bazı kaynaklarda Şumnu'nun fethi esnasında 700-800 hanenin mevcut olduğu ile ilgili bilgiler bulunmaktadır (Gökçe, 2007). Yakın zamanlara kadar felaket teorisi ile olaya yaklaşan Bulgar tarihçileri Osmanlı fethi sırasında zorla ele geçirilen kalenin tamamen tahrip edildiğini, yerli Hristiyan nüfusun önemli bir kısmının mücadeleden öldüğü, kalanların ise sürgün edildiğini, yerlerine Türk-Müslüman nüfusun iskân edildiğini belirtmişlerdir. Ancak tarihi kaynaklar bu iddiaların aksine Dobruca bölgesindeki çok sayıda iskân yeri ve kale

¹¹ Hane karşılığı olarak Ömer Lütfi Barkan 5, Nejat Göyünç 5 ve W.D. Hütteroth 5, Faruk Sümer 7, M.A., Cook 4,5, J.C. Russel 3,5, Bernard Lewis 5-7 ve 8, M. Ali Ünal 7 katsayısını esas almıştır. Solak, İ. (2004). a.g.e., s.46. Ayrıca bkz. Göyünç, N. (1979). Hane Deyimi Hakkında. *İÜFTD*, XXXII, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, 331-348.

ile birlikte, Kalikra ve Şumnu'nun kalesi ile birlikte 1444 yılında Varna Savaşı¹² sırasında Haçlılar tarafından tamamen tahrip edildiğini göstermektedir (Gökçe, 2007).

Şumnu'nun da içinde bulunduğu bölge ile ilgili tahrir defterleri Kuzey Bulgaristan'daki büyük iskân yerlerinin, XV. yüzyılın sonlarında bazı köylerden daha az nüfusa sahip idari merkez konumunda bulunduğunu göstermektedir. XVI. yüzyılın başlarına ait olan defterlerde yeni unsurların yerleşimine yer veren bu merkezlerin henüz şehirleşme sürecini tamamlamamış olduklarını ortaya koymaktadır.

Şumnu nüfusu ile ilgili en eski kayıt 1479 tarihli icmal defterde¹³ yer almaktadır. 1479 tarihli icmal defterine göre Şumnu'nun tahmini nüfusunu değerlendirildiğinde şu tablo ortaya çıkmaktadır;

Çizelge 5.1. 1479'da Şumnu nüfusu

Dini Etnik Gruplar	Neferen	Hane	Mücerred	Muaf	Bîve	Tahmini Nüfus	%
Müslüman-Türk	11	11	-	-	-	55	12.22
Hristiyan	79	74	-	-	5	390	87.77
TOPLAM=	90	85			5	445	100

1479 tarihli İcmal defterde tabloda gördüğümüz üzere Şumnu'da 11 Müslüman hane, 74 Hristiyan hanesi mevcuttu. Buna göre Şumnu tahmini olarak 445 kişilik bir nüfusa sahipti (Gökçe, 2007; Kiel, 2010). Nüfusun % 12.22'sini Müslüman halk, % 87.77'sini ise Hristiyan halk oluşturmaktaydı. Tablodaki Hristiyan nüfusunun Müslüman nüfusundan fazla olması dikkate şayandır. Bu veriler yakın zamana kadar olan Bulgar düşünürlerinin Şumnu fethi sırasında Osmanlı Devleti'nin Hristiyan nüfusu yok ettiği iddiasını geçersiz kılmaktadır (Gökçe, 2007).

¹² Tahribat hakkında detaylı bilgi için bkz. İnalçık, H., Oğuz, M. (1989). *Gazavât-ı Sultân Murad b. Mehmed Hân*(Trans.), Ankara : TTK, 52-54.

¹³ Sofya Milli Kütüphanesi'nde bulunan defter Bulgar tarihçi Nikolai Todorov ve Boris Todorov tarafından 1966 yılında yayınlanmıştır. Ayrıca Nuray Ocaklı, Demographic Structure and Settlement Patterns of North-Eastern Bulgaria: A Case Study on Niğbolu Sandjak (1479-1483) Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006 tezinde 1479 tarihli defteri kullanmıştır.

Şumnu nüfusuyla ilgili ikinci kaynak Bulgaristan Arşivi'nde bulunan 1485 tarihli Niğbolu Sancağı tahrir defteridir. 1485 tarihli icmal tahrir defterine göre Şumnu nüfusunun verileri değerlendirildiğinde şu tablo ortaya çıkmaktadır;

Çizelge 5.2. 1485'de Şumnu nüfusu

Dini Etnik Gruplar	Neferen	Hane	Mücerred	Muaf	Bîve	Tahmini Nüfus	%
Müslüman-Türk	29	3	15	11	-	85	25.66
Hristiyan	84	68	15	-	1	359	74.33
TOPLAM=	113	71	30	11	1	444	100

1485'de tabloda gördüğümüz üzere Şumnu'da 3 Müslüman hane, 15 Müslüman mücerred, 11 Müslüman muaf; 68 Hristiyan hane, 15 Hristiyan mücerred, 1 Hristiyan Bive mevcuttu. Bu verilere göre Şumnu tahmini olarak 444 kişilik bir nüfusa sahip olup, mevcut nüfusun % 25.66'sını Müslüman-Türk nüfus oluştururken % 74.33'ünü Hristiyan nüfus oluşturmaktadır (Gökçe, 2007).

Çizelge 5.3. 1516'da Şumnu nüfusu

Dini Etnik Gruplar	Neferen	Hane	Mücerred	Tahmini Nüfus	%
Müslüman-Türk	135	84	41	461	44.28
Hristiyan	152	107	45	580	55.72
TOPLAM=	287	191	86	1041	100

Tabloda görüldüğü üzere Müslüman Türkler tahmini olarak 461 kişilik, Hristiyanlar ise 580 kişilik bir nüfusa sahip olup Şumnu'da nüfusun % 44'ünü Müslüman-Türkler, % 52.96'sını ise Hristiyanlardan oluşturmaktadır (Gökçe, 2007).

Şumnu şehrini oluşturan mahallelere yer veren ilk kayıt 1525 yılına ait 126 numaralı mufasal tahrir defteridir. Bu defterde Şumnu mahallelerinde yaşayan hane mücerred sayıları kaydedilmiştir. 1525 yılında Şumnu 4'ü Müslüman 1'i de Hristiyanların yaşadığı 5 mahalleden oluşmaktadır. Osmanlı döneminde Şumnu'nun en eski bölümünü oluşturan bu 4 mahalle Câmî, Söğüdpınarı, Eskibazar ve Yolcu adlarını taşımaktadır. Gayrimüslimlerin yaşadığı mahalle ise

Mahalle-i Gebran adı ile anılmaktadır. Tahrir defterlerinde pek çok şehirde Gayrimüslim mahalleleri Gebran adıyla zikredilmektedir. Şumnu'nun 1525 yılındaki tahmini nüfusunu ve mahalle dağılımı değerlendirildiğinde aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır (Gökçe, 2007).

Çizelge 5.4. 1525'de Şumnu nüfusu ve mahallelere dağılımı

Mahalle	Neferen	Hane	Mücerred	Muaf	Tahmini Nüfus	%
Câmi	26	13	9	4	94	8.55
Söğüdpınarı	60	26	27	7	192	19.73
Eskibazar	31	21	9	1	119	10.19
Yolcu	61	26	27	8	197	20.06
TOPLAM=	178	86	72	20	602	58.55
Gebrân	126	91	20	15	550	41.44
TOPLAM=	304	177	92	35	1.152	100

Yukarıdaki tabloda görüldüğü 1525 yılında Şumnu'da yaklaşık 602 kişilik Müslüman-Türk nüfus bulunmakta iken 550 kişilik gebran nüfus ikamet etmektedir. Buna göre Şumnu nüfusunun yaklaşık % 59'unu Müslüman-Türk oluştururken % 41'ni ise Hristiyan nüfus oluşturmaktadır.

382 numaralı tahrir göre Niğbolu Sancağı'na bağlı olan Şumnu Nahiye'sinin merkezinde 1535-1536 yılları arasında 5 Müslüman, 1 Gebran mahallesi bulunmaktadır (BOA TD 382: 380-386).

Şumnu Nahiyesi Mahalleleri

1. Mahalle-i Söğüd Pınarı

Şumnu şehrinin mahallelerinde yaşayan nüfusun ilk olarak kaydedildiği 1525 yılında Söğüt Pınarı Mahallesi'nde 60 neferen, 26 hane, 27 mücerred, 7 muaf bulunmaktadır. Yukarıda tablo da belirttiğimiz gibi Söğüd Pınarı Mahallesi tahmini olarak 192 kişilik bir nüfusa sahiptir. 1535-1536 yılları arasında ise Söğüd Pınarı Mahallesinde 63 nefer, 31 hane, 26 mücerred, 6 muaf bulunmaktadır (BOA

TD 382: 380; Gökçe, 2007). Tahmini olarak 1535-1536 yılları arasında mahalle 211 kişilik bir nüfusa sahiptir.

2. Mahalle-i Veli Kadı

Şumnu mahallelerinin ilk olarak kaydedildiği 1525 yılına ait tahrirde Veli Kadı Mahallesi'nin kaydı bulunmamaktadır. Mahalle muhtemelen adını o dönemde kadı durumunda olan Veli Kadı'dan almış olmalıdır. İlk olarak 382 numaralı tahrir defterinde adı geçen mahallede 62 nefer, 30 hane, 24 mücerred, 8 muaf bulunmaktadır (BOA TD 382: 380-381). Tahmini olarak 1535-1536 yılları arasında Veli Kadı Mahallesinde 214 kişilik bir nüfus bulunmaktadır.

3. Mahalle-i Yolcu

Şumnu'nun mahalleleriyle birlikte kaydedildiği 1525 yılında Yolcu Mahallesi'nde 61 neferen, 26 hane, 27 mücerred, 8 muaf bulunmaktadır. Tahmini olarak 1525 yılında Yolcu Mahallesi 197 kişilik bir nüfusa sahiptir. 1535-1536 yılları arasında Yolcu Mahallesi'nde 102 neferen, 59 hane, 30 mücerred, 13 muaf bulunmaktadır (BOA TD 382: 381-382; Gökçe, 2007). Bu verilere göre Yolcu Mahallesi 390 kişilik bir nüfusa sahiptir. 1525 tarihli tahrir ile kıyaslandığında mahalle 193 kişilik nüfus artışı görülmektedir. 1535-1536 yılları arasında Şumnu'daki Müslüman mahalleler arasında en fazla nüfusa sahip olan mahalle Yolcu mahallesidir.

4. Mahalle-i Câmî-i Şerif

Mahalle adını muhtemelen mahalle de bulunan Câmî den almıştır. 1525 yılında Câmî adıyla kayıtlı olan mahallede 26 neferen, 13 hane, 9 mücerred, 4 muaf bulunmaktadır. Bu verilere göre 1525 yılında Câmî Mahallesi tahmini olarak 94 kişilik bir nüfusa sahiptir. 1535-1536 yılları arasında ise Câmî-i Şerif Mahallesi adıyla kaydedilen mahallede 87 neferen, 57 hane, 29 mücerred, 1 muaf bulunmaktadır (BOA TD 382: 382-383; Gökçe, 2007). Nüfus olarak artış kaydeden mahalle tahmini olarak 1535-1536 yılları arasında 319 kişilik bir nüfusa sahiptir.

Şumnudaki Müslüman mahalleleri arasında Yolcu Mahallesi'nden sonra en fazla nüfusa sahip olan mahalledir.

5. Mahalle-i Eskibazar

Mahalle muhtemelen adını mahallede bulunmakta olan bir eski pazardan almıştır. Şumnu'ya ait mahalle kayıtlarının bulunduğu 1525 tarihine ait ilk tahrirde mahallede 31 nefer, 21 hane, 9 mücerred, 1 muaf bulunmaktadır. Bu verileri dikkate aldığımızda mahalle tahmini olarak 119 kişilik bir nüfusa sahiptir. 1535-1536 yılları arasında mahallede 71 nefer, 44 hane, 20 mücerred, 7 muaf bulunmaktadır. Buna göre mahalle tahmini olarak 275 kişilik bir nüfusa sahiptir (BOA TD 382: 383; Gökçe, 2007). 1525 yılı tahriri ile kıyaslandığında mahalle 156 kişilik nüfus artışı göstermiştir.

6. Mahalle-i Gebrân

1535-1536 yılları arasında Şumnu Merkezinde Gayri Müslim nüfusu barındıran tek mahalledir. Gayrimüslim nüfusu barındırdığı için Gebrân adını alan mahallede 1525 yılında 126 neferen, 91 hane, 20 mücerred, 15 muaf bulunmaktadır. Bu verilere göre 1525 yılında tahmini olarak 490 kişilik bir nüfusa sahiptir. 1535-1536 yılları arasında ise 242 neferen, 120 hane, 93 mücerred, 29 muaf bulunmaktadır (BOA TD 382: 383-385; Gökçe, 2007). 1525 yılında yapılan tahrire göre nüfus olarak artış kaydeden mahallede 1535-1536 yılları arasında tahmini olarak 722 kişilik bir nüfus bulunmaktadır.

Çizelge 5.5. 1535-1536 yılları arasında Şumnu nüfusu ve mahallelere dağılımı

Mahalle	Nefer	Hane	Mücerred	Muaf	Tahmini Nüfus	%
Söğüd Pınarı	63	31	26	6	211	10.04
Veli Kadı	62	30	24	8	214	9.88
Yolcu	102	59	30	13	390	16.26
Cami-i Şerif	87	57	29	1	319	13.87
Eskibazar	71	44	20	7	275	11.32
TOPLAM	385	217	129	39	1.409	61.40
Gebran	242	120	93	29	838	38.59
TOPLAM	627	337	222	68	2.247	100

Tablodan anlaşılacağı üzere 1525 yılında yapılan tahrir kıyasla 1535-1536 yılları arasında yapılan tahrir defterinde kayıtlı nefer sayısı dikkate alındığında şehir nüfusunun % 61'ini Müslüman-Türkler oluştururken % 40'ını ise Hristiyanlar oluşturmaktadır. Tahmini nüfus itibariyle Hristiyan nüfus % 54.90'lık artış göstermiş olup, Türk nüfus ise % 134'lük bir büyüme göstermiştir. Böyle bir nüfus artışı hem Müslüman-Türk hem de Hristiyanlar için cazibe merkezi haline gelmiş olan Şumnu'da XVI. yüzyılın başlarından beri yoğunlaşan Türk iskân faaliyetlerinin had safhaya çıktığını göstermektedir (Gökçe, 2007).

5.2. Köylerin Nüfusu

Nahiyeleri teşkil eden ve tahrir defterlerinde karye olarak ifade edilen köyler, hemen hemen bütün faaliyeti ziraat ve hayvancılığa dayanan ve kendilerini çevreleyen ziraat sahalarıyla birlikte göz önüne alınan iskân yerleri olup faaliyet alanları hudutlarla belli edilmiştir (Çakar, 2003: 55).

Ekonomik bir birim olabilmek içinde her köyün, reaya için yeterli miktarda tarım arazisi, hayvanlar için otlağı, köyden uzak olmayan çayırı, bir harman yeri, bir çeşmesi ve mezarlığı olmalıydı. Herhangi bir yerleşimin köy olarak tanımlanabilmesi iki unsurun varlığı gerekiyordu. Bu unsurlardan biri sultanın otoritesini ve çıkarlarını temsil eden sipahi, diğeri ise ya köy halkı arasından seçilen ya da dışarıdan getirilen ancak her türlü maaşı köylü tarafından temin edilen kethüda veya imamdı.

Köylerin sınırlarının belirlenmesi hayati önem taşıyordu. Herhangi bir köyün gelirleri kendisine dirlik, mülk veya vakıf olarak verilen kişi, tevcih edilen alanı tam olarak bilmek zorundaydı. Çünkü bu konu çoğu zaman dirlik sahipleri arasında ya da komşu köyler veya hükümet temsilcileri arasında sık sık anlaşmazlıklara yol açabiliyordu. Her dirlik sahibi sadece kendi üzerine yazılmış köyün gelirini toplayabiliyordu. Köylerin sınırları kadı veya yardımcılardan biri tarafından belirleniyordu (İnalcık, 2000: 223-224).

Osmanlı tımar sisteminin kayıtlarını tutan tahrir defterleri; köylüleri işledikleri toprağın türüne göre kaydetmekle birlikte, bunların nüfus durum ve yapıları

hakkında da bilgiler vermektedir. Tahrir kayıtlarında köylerde yaşayan halk evli veya bekâr olmalarına göre kaydedilmişlerdir. Bekâr olanlar kayıtlarda mücerred şeklinde kaydedilmişlerdir. Evli olanlar ise çift, nimçift, bennak şeklinde kaydedilmişlerdir. İncelemiş olduğumuz Şumnu Nahiyesi'nde nimçift ve bennak kayıtları yer almamaktadır. Evli olarak yaşayan reaya defterlerde haneyi oluşturuyordu. Her bir hane kayıt türü, birer aileyi ve mücerredler tek başına bir kişiyi ifade etmektedir. Bu yöntem sayesinde bir nüfus hesaplaması yapılabilir.

Çalışmamızın kaynağını oluşturan 382 numaralı mufassal tahrir defterinin içerdiği hane ve mücerred kayıtları Şumnu Nahiyesi'nin nüfusunun ortaya çıkarılmasına yardımcı olacaktır. Şumnu Nahiyesi merkez mahallelerine ait olan nüfus verilerine yukarıda değinmiştik. Aynı yöntem, Şumnu Nahiyesi bağlı köyler içinde uygulanacak olup ve nahiyenin tahmini toplam nüfusu belirlenecektir. Şumnu Nahiyesi'ne bağlı olan köylerin 1535-1536 yılları arasında hane, mücerred ve tahmini nüfus sayılarını içeren tablo aşağıda verilmiştir.

Çizelge 5.6. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Kışla	13	16	35	-	-	-	111
Kara Selman	15	14	69	-	-	-	289
Ravna	8	2		37	33	72	270
Kotiş?	-	-	-	57	61	119	351
Yakup Fakih	18	10	38	-	-	-	150
Gradişte	7	9		58	69		403
Novasil	1	1	3	76	85		476
Doruca	-	-	-	43	60	108	300
Osmar	-	-	-	49	38		283
Istratiye	-	-		27	17		152
Kireş	1	-	2	70	134	268	814
Eski İstanbulluk	1	-	-	100	67	169	582
Yukarı Işıklar	11	5	21	-	-	-	85
İsmedova ¹⁴	-	-	-	315	245	561	1825
Çalık Kavak ¹⁵	-	-	-	220	151	374	1266

¹⁴ Hane-i derbendciyan 90, hane-i gayr-i ez derbendciyan 225 toplamı yazılmıştır. BOA Td 382, s.409.

Çizelge 5.6. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Kırtıllı	4	5	42	-	-	-	190
...an hasha-i Hazret-i Lütfi Paşa	-	-	-	66	53		383
Köse Durmuş	11	4		-	-	-	59
Mir Ahur	87	56	144	-	-	-	496
Yenice	48	42	99	-	-	-	327
Kayacık	39	27	68	-	-	-	232
Çenger	1	1		115	114	241	755
Nasırlı	6	3	43	-	-	-	203
Kasablu	20	21	61	-	-	-	221
Manobliç-i Gebr	-	-	-	35	22	61	217
Markova	-	-	-	25	17	44	152
Murad Viranı	31	25	57	-	-	-	185
Manobliç-i Müslim	6	4		-	-	-	34
Uzun İsmail	11	13	37	-	-	-	133
İsmoloğça	5	3		123	110	234	758
Tırnoğça	26	19	48	-	-	-	164
Yenice nam-ı diğer... Geçidi ¹⁶	-	-	-	125	102	228	732
Kırklar	5	2	20	-	-	-	92
Dobroniçe	3	-		44	34		269
Ducine	-	-	-	40	50		250
Mecükciler	16	5	52	-	-	-	240
Draganofça	-	-	-	55	64		339
Kirilova	-	-	-	8	17		57
Ayvacık nam-ı diğer Virbiçe ¹⁷	5	2		234	230	465	1432
Kazan Pınarı ¹⁸	-	-	-	171	146	329	1061
Çatak ¹⁹	5	2		205	219	425	1276
Çıkırıkcı Murad	10	6	25	-	-	-	101

¹⁵ Hane-i derbendciyan 90, hane-i gayr-i ez derbendciyan 130 toplamı yazılmıştır. BOA Td 382, s.413.

¹⁶ Hane-i derbendciyan 60, hane-i gayr-i ez derbendciyan 65 toplamı yazılmıştır. BOA Td 382, s.435.

¹⁷ Hane-i derbendciyan 90, hane-i gayr-i ez derbendciyan 144 toplamı yazılmıştır. BOA Td 382, s.446.

¹⁸ Hane-i derbendciyan-ı kadim 60, hane-i derbendciyan-ı an avarız 30, hane-i gayrihü 81 toplamı yazılmıştır. BOA Td 382, s.450.

¹⁹ Hane-i derbendciyan 90, Hane 115 toplamı yazılmıştır. BOA Td 382 s.454.

Çizelge 5.6. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Nazar	30	13	59	-	-	-	243
Doğancı	9	6	35	-	-	-	151
Kayacık nam-ı diğer Uruşlar	11	8	21	-	-	-	73
Arabacı? Oğlu	10	14	35	-	-	-	119
Cansız Ehad	2	1	21	-	-	-	101
Yahşioğulları	11	11	33	-	-	-	121
Akça Gebeşler	16	14	36	-	-	-	124
Kayacık nam-ı diğer Caferli Turhan	7	8	18	-	-	-	58
Çulha İne Beyi der Senebirlık	11	12	25	-	-	-	77
Divane Ahmed	12	17	51	-	-	-	187
Turhan der Kirilova	12	7	24	-	-	-	92
Makaklı Rum Ahmed den bulunmuştur	5	4	13	-	-	-	49
Resiller, Kulağuzlular nam karyeden bulunmuştur der Kirilova	7	3		-	-	-	38
Dobrika nam-ı diğer Sığırcı der Kirilova	14	16	53	-	-	-	201
Abdi Fakih der Kirilova	3	4		-	-	-	19
Aşağı Aşıklar der Kirilova	17	20	44	-	-	-	140
Kuş Hasan	7	4		-	-	-	39
Musa İlyaslar	6	7	24	-	-	-	92
Hızırca nam-ı diğer Divane Mahmud	10	5	39	-	-	-	175
Semeçar? Tomine'den bulunmuştur	7	7	16	-	-	-	52

Çizelge 5.6. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Kaykıcılar Uruzlardan bulunmuştur	7	2		-	-	-	37
Divane Hamza Topuzlardan bulunmuştur	12	8		-	-	-	68
Evrenos der kurb-ı Yanıklı?	6	2		-	-	-	32
Keşkekci Kulfalar	9	1		-	-	-	46
Aydın Fakih	10	10	27	-	-	-	95
Söğütlü	20	18	49	-	-	-	173
Nasuhça	11	9	39	-	-	-	159
Hacı Hamza der Kirilova	13	18	45	-	-	-	153
Yolkulu Dede	5	4	31	-	-	-	139
Sadık, Nazar Ağacı dahi dirler	7	8	20	-	-	-	68
Mestanlar Kulağuzlulardan bulunmuştur	2	4	13	-	-	-	49
Köse Ahadlar, Esenkovadan bulunmuştur	6	2		-	-	-	32
Divane Hızır	12	6	27	-	-	-	111
Kaykılar	8	9	24	-	-	-	84
Burhanoğulları	15	17	34	-	-	-	102
Yörükler nam-ı diğer Kestane Pınarı	23	18	44	-	-	-	148
Seydi Ali der Senebirlik	8	10	22	-	-	-	70
Şuaybca	13	11	27	-	-	-	91
Müslim, Tekelerden bulunmuştur	5	15	21	-	-	-	45
Çoban Pınarı nam-ı diğer Bıyıklı	10	7	20	-	-	-	72

Çizelge 5.6. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Istraja	2	2		48	31	80	288
Kadı	33	26	64	-	-	-	216
Kilisecik	21	12	47	-	-	-	187
Kara Ağca	15	10	30	-	-	-	110
Yavaşlar	12	1	18	-	-	-	86
Karalar	18	6	27	-	-	-	111
Gelenbek?	22	29	63	-	-	-	199
Büyük Bocular	31	26	91	-	-	-	351
Yenice, Ursulca? nam karyeden bulunmuştur	-	-	-	42	28		238
Umur Fakih	5	2		-	-	-	27
Balabancı nam-ı diğer Kokorca	18	23		-	-	-	113
Dobra	-	-	-	119	96	217	701
Kocacıklar	32	15	63	-	-	-	255
Kelyörük	30	22	70	-	-	-	262
Şahin Oğulları	8	4	15	-	-	-	59
Razboyna	9	4		90	75	167	584
Kazancı	11	8	34	-	-	-	138
Hasanca, Eymirhan dahi dirler	3	2	20	-	-	-	92
Benli Hacı	5	8	29	-	-	-	113
Kara Hüseyin	4	5	28	-	-	-	120
Genç Dede, Kütükcü Alagözden bulunmuştur	4	1	6	-	-	-	26
Uruzlar	27	20	60	-	-	-	220
Saruca Bazargan	4	2	24	-	-	-	112
Makaklar	30	28	99	-	-	-	383
İkizce-i Büzürk	13	9	43	-	-	-	179
Barçınlar	9	11	42	-	-	-	166
Türbe-i Fakih, Susak Pınarı dahi dirler	3	3	36	-	-	-	168

Çizelge 5.6. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Köse Bazargan defter-i atikde mezra kayd olunmuştur	15	18	45	-	-	-	153
Azablu	9	7	28	-	-	-	112
Curuka der kurb-ı Akça Keseler	5	6	12	-	-	-	36
Kovancılar	31	36	81	-	-	-	261
Kurd Bey	11	5	22	-	-	-	90
Mehmed nam-ı diğer Maraş	5	1	20	-	-	-	96
Papani Sinan, Kefke Hacı Yurdu dahi dirler	4	6		-	-	-	26
Betreviç	9	7		-	-	-	52
Kademler der Kirilova	21	17	46	-	-	-	162
Avşar?	14	10		-	-	-	80
Kırca Musa der Kirilova	5	8		-	-	-	33
Ahadlar	25	17	56	-	-	-	212
İncek-i Küçük	30	21	56	-	-	-	196
Erikli	21	14	70	-	-	-	294
Bacioğulları, Ağca Bazergan dahi dirler	12	14	52	-	-	-	204
Topuzlar der Kirilova	47	64	133	-	-	-	409
Köse Musa, Enbiyalar dahi dirler	14	11	56	-	-	-	236
Sağırlar	11	5	19	-	-	-	75
Derziler ez defter der Senebirlik	6	2	12	-	-	-	52
Yakacık nam-ı diğer Mürüvvet Sekisi	37	21	63	-	-	-	231
Çelebi, Çatma nam-ı karyede bulunmuştur	4	3	30	-	-	-	138
Çerşofça	-	10	-	85	71	158	516
Mehmedlü	72	52	130	10	7		499
Çerkovna	-	-	-	14	11	37	141

Çizelge 5.6. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Vardun	-	-	-	22	8	32	128
Çanakcılar der Kirilova	11	7	37	-	-	-	157
Yüklüler	10	11	33	-	-	-	121
Dalkaç nam-ı diğer Çoban Pınarı	24	15	56	-	-	-	220
Mürsel	5	9	26	-	-	-	94
Balgalı Habib	2	4	10	-	-	-	34
Pürgüç nam-ı diğer Karagöz	10	13	39	-	-	-	143
Naz Paşa	19	5	33	-	-	-	145
Börklüce	20	14		-	-	-	114
Pir-i Fakih Hasancada bulunmuştur	2	2	35	-	-	-	167
Yusuf Cüllah	21	26	51	-	-	-	151
Boynu Eğri	8	3	16	-	-	-	68
Kara Hasan, Selişte dahi dirler	1	4		-	-	-	9
Türkeşler	27	19	54	-	-	-	194
Doğan Oğulları	11	14	28	-	-	-	84
Bekirlü der Kirilova	15	15	57	-	-	-	225
Gürgenlü	8	5	18	-	-	-	70
Yörük Salih	12	10	32	-	-	-	120
Kireçlik nam-ı diğer Uzun Işıklar	30	17		-	-	-	167
Küçük Kozluca hariç ez defter der kurb-ı karye	3	8	19	-	-	-	63
Saru Yusufklar	20	25	66	-	-	-	230
Hasanca, Göbekli dahi dirler	8	8	29	-	-	-	113
Hoşkadem, nam-ı diğer Rakovniçe	5	-	12	-	-	-	60

Çizelge 5.6. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Küpelüler hariç ez defter der Senebirlik	6	6		-	-	-	36
Keçililer	15	20	55	-	-	-	195
Hacı İskender	14	9		-	-	-	79
Yunuslar Kulağuzlardan bulunmuştur hariç ez defter maa Mahalle-i Balaban	10	8	19	-	-	-	63
Çamurlu	17	20	73	-	-	-	285
Demürçi Oğulları	9	5	22	-	-	-	90
Kalaycı Salih der Kirilova	9	8		-	-	-	53
Ala Geyikli	4	1		-	-	-	21
Yeniler der Kirilova	22	19	116	-	-	-	504
Kara Ahmed	14	5		-	-	-	75
Balluca Balaban der Kirilova	49	38	90	-	-	-	298
Kara Ahadlar, Hırsuzlar Pınarı dahi dirler	38	28	82	-	-	-	298
Mandıra	7	2	14	-	-	-	62
Tomine?	22	20	75	-	-	-	295
Mezidce der Kirilova	9	8	53	-	-	-	233
Kara Veli der nezdi Kulağuzlar	8	5		-	-	-	45
Hassa, defter-i atikde Kadıköy kayd olunmuştur.	23	24	60	-	-	-	204
Ahioğulları	13	11	32	-	-	-	116
Karaca İbrahim Güzlesi	2	1		-	-	-	11
Balabanca nam-ı diğer Topcu	19	21	50	-	-	-	166
Köseler	6	10	28				100

Çizelge 5.6. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Enbiya, hariç ez defter der nezdi Uruşlar	7	-	-	-	-	-	35
Yörük Kasım	5	3	39	-	-	-	183
Güç Beyi hariç ez defter kurb-ı Akça Kiseler	6	2		-	-	-	32
Hüseyin Anadolu	11	12	41	-	-	-	157
Kara Salihler Kulağuzlardan bulunmuştur	8	10	21	-	-	-	65
Desborlular, Kulağuzlardan bulunmuştur	9	4	14	-	-	-	54
Budaviye	48	33	101	-	-	-	373
Köklüce	11	10	28	-	-	-	100
Timurlenk	5	2		-	-	-	27
Kütükcü Alagöz	7	3	14	-	-	-	58
Balımlar	9	6	54	-	-	-	246
Büyük İncek	34	31	87	-	-	-	311
Hacı Salih ²⁰ , Yağcılar dahi dirler	68	44	118	-	-	-	414
Kulfallar	17	22	87	-	-	-	347
Saltıklar der kurb-ı Karye-i Kara Cüllahlar	13	16	42	-	-	-	146
Karlı	21	13	58	-	-	-	238
Küçük Başak	8	8	22	-	-	-	78
İlbasanlar, Küçük Enbiya dahi dirler	4	4	11	-	-	-	39
Elvanoğlu	17	5	37	-	-	-	165
Bayezidci	27	18	56	-	-	-	208
Karaca İbrahim Kışlası	5	2	11	-	-	-	47

²⁰ Mahalle-i Şahgeldi hariç ez defter hane 14 mücerred 5 veriler köy ile toplanmıştır.

Çizelge 5.6. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Nahiye	3	6		47	41	91	312
Kalaycı Doğan	21	20	50	-	-	-	170
Kızıl Kaya	27	17		-	-	-	152
Mihal Bey	19	17	43	-	-	-	147
Bolana	11	8		-	-	-	63
Bozca İne Bey	13	10		-	-	-	75
Divane Hasan	6	2		-	-	-	32
Taşgun	6	8		-	-	-	38
Deniz Fakih, Çayır köy dahi dirler	14	5		-	-	-	75
Tosunoğlu	3	3		-	-	-	18
Akdere Yakası	41	29	74	-	-	-	254
Veled Fakih	17	13	35	-	-	-	123
Kara Cüllahlar	11	10	36	-	-	-	140
Divane Hamza	1	3	23	-	-	-	103
Hüseyinler	16	8	36	-	-	-	148
Kavaklı	20	20	43	-	-	-	135
Pınari Ali Veled-i Kara Mustafa	8	3	17	-	-	-	73
Uz Şeyh	6	4		43	31		280
Kulağuzlular	24	15	49	-	-	-	185
Temrenci Osman	5	6	19	-	-	-	71
Helvacı Bahadır	5	3	14	-	-	-	58
Senebirlik	39	38	85	-	-	-	273
Beşevli	34	24	70	-	-	-	254
Öyüklü	16	6	30	-	-	-	126
Kayalı Dere	39	30	76	-	-	-	260
Öksüz Hasan	1	4	22	-	-	-	94
Hoşkadem, Akdereden bulunmuştur	7	8		-	-	-	43
Hacı İsa, Burhanoğullarından bulunmuştur.	4	2	23	-	-	-	107

Çizelge 5.6. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köylerin tahmini nüfusu

Köy	Müslüman			Gebran			Nüfus
	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	
Sadıklar, Bağcılardan bulunmuştur.	20	8		-	-	-	108
Uzun Barak, Bekirliden bulunmuştur.	-	2	11	-	-	-	47
Alaeddin	14	14	33	-	-	-	109
Beş Pınar, Ümranlar dahi dirler	10	4	15	-	-	-	59
Urum Ahmed	27	21	53	-	-	-	181
Gedik Çakır	15	8		-	-	-	83
Pınar-ı Küçük Ocağı	11	14	27	-	-	-	79
İlyas Yurdu dermiyan Dur Ali Durdu ve Çıkrıkçılar	1	1		-	-	-	6
Kara Hızırlar der Kirilova	39	24	66	-	-	-	234
Kovancı Mahmud der Kirilova	7	6	15	-	-	-	51
Burhanoğulları, Kara Doğanlar dahi dirler	11	5	27	-	-	-	115
Osmanlar	12	10	23	-	-	-	75
Küçük İkizce	13	8		-	-	-	73
İskender, Köse Musa dan bulunmuştur der kurb-ı Senebirlik	4	3	13	-	-	-	53
İzlata an-evkaf	20	13	46				178
Kuru Dere	7	11	21				61
TOPLAM	3.156	2.516	7.050	2.818	2.537	4.480	46.198

Yukarıdaki tabloya göre 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne tâbi köy sayısı 242 dir (BOA TD 382: 386-614; 868-870). Bu köyler tahmini olarak toplam nüfusu 46.198 dir. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'ne bağlı köylerde yaşayan Müslüman hane sayısı 3.156, mücerred sayısı 2.516 ve toplam Müslüman sayısı 28.891'dir. Gayri müslim hane sayısı 2.818 ve mücerred sayısı

2.537 ve toplam gayri müslim sayısı 17.307'dir. Bu verilere göre köy nüfusunun göre nüfusun % 61.14'ünü Müslüman nüfus oluştururken % 38.86'sını gayri müslim nüfus oluşturmuştur. Yapmış olduğumuz tahmini nüfus hesabına göre köylerde ikamet eden Müslüman nüfus gayri müslim nüfusun yaklaşık bir buçuk katından biraz fazladır. Şumnu'da sadece Müslümanların ve gayrimüslimlerin ikamet ettiği köyler olduğu gibi hem Müslümanların hemde gayrimüslimlerin yaşadığı köyler bulunmaktadır. Sadece gayrimüslimlerin yaşadığı köy sayısı 17 dir. Bu köyler Kotiş, Doruca, Osmar, Istratije, İsmedova, Çalık Kavak, Manobliç-i Gebr, Markova, Yenice nâm-ı diğer... Geçidi, Ducine, Draganofça, Kirilova, Kazan Pınarı, Yenice, Dobra, Çerkovna, Vardun köyleridir. Bu köylerden Çalık Kavak, Kazan Pınarı ve Yenice köyleri Türkçe isim taşıyıp da gayrimüslim reayanın yaşadığı köyler arasında yer almaktadır.

M. Kiel, Çalık Kavak Köyü'nün 1479 ve 1485 yılı kayıtlarında Türkçe isim taşıyıp tamamen gayrimüslimlerin yaşadığını belirtiyor. Ayrıca koruyuculuk vazifesi ile bir derbend köyü olduğundan bahsedilmiştir (Kiel, 2005). İncelemiş olduğumuz 382 numaralı tahrir de de Çalık Kavak Köyü tamamen gayrimüslim nüfusun ikamet ettiği bir köy olup aynı zamanda geçmişte olduğu gibi yine derbend vazifesini sürdürmektedir. 1479/85 tarihinde Şumnu Kuzey bölgelerinde yerleşim birimlerinin az oluşu dikkat çekmektedir. Şumnu'nun kuzeyi Deli Orman olarak adlandırılmaktadır. Geçmişte ağaçla kaplı olan o dönemde kurak bir bölgedir (Kiel, 2005).

382 numaralı tahrirde hem Müslümanların hemde gayrimüslimlerin yaşadığı köy sayısı 17'dir. Bu köyler Ravna, Gradişte, Novasil, Kireş, Eski İstanbulluk,...hassa-ı Lütfi Paşa, Çenger, İsmolofça, Dobroniçe, Ayvacık, Çatak, Istraja, Razboyna, Çerşofça, Mehmedlü, Nahiye, Uz Şeyh köyleridir. Sadece Müslümanların yaşadığı köy sayısı 208'dir. Yukarıdaki zikrettiğimiz köyler dışındaki köyler ise sadece Müslümanların yaşadığı köylerdir. Köylerdeki Müslüman nüfus gayrimüslim nüfustan fazladır. Müslümanların yaşadığı en fazla nüfusa sahip köy Yeniler der-Kirilova Köyü iken gayrimüslimlerin yaşadığı en fazla nüfusa sahip olan köy İsmedova Köyü'dür. Hem müslim hemde gayrimüslimlerin yaşadığı en fazla nüfusa sahip olan köy ise Ayvacık nâm-ı diğer Virbiçe Köyü'dür.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında birçok köyün birden fazla isimle anıldığı, bazılarının ise isimlerinin zamanla değiştiği görülmektedir. Birden fazla isimle anılan köyler incelemiş olduğumuz 382 numaralı tahrir defterinde şu şekilde “Karye-i x, nâm-ı diğer x”, Karye-i x, x dâhi derler” iki ismiyle birlikte ifade edilmiştir. İsimleri zamanla değişen köyler ise şu şekilde “Karye-i x, defter-i atikde x kayd olunmuştur” hem yeni hemde eski isimleri ile birlikte belirtilmiştir. Bu şekilde kayıt yapılan Şumnu’da iki köy bulunmaktadır. Bunlar Hassa, defter-i atikde Kadı Köy kaydolanmış olup bir diğeri Köse Bazargan Köyü defter-i atikde mezra kayd olunmuştur (BOA TD 382: 508, 561). Bir köyün hangi köyün yakınında bulunduğunu der kurb-ı ifadesi ile belirtilmiştir. Şumnu’da 16 tane köyün yanına der Kirilova kaydı bulunmaktadır. Kirilova kaydı bulunan köyler Turhan, Resiller, Dobrika, Abdi Fakih, Aşağı Aşıklar, Kademler, Kırca Musa, Topuzlar, Çanakcılar, Bekirlü, Kalaycı Salih, Yeniler, Balluca Balaban, Kara Hızırlar, Kovancı Mahmud köyleridir. Ayrıca iki köyde de der Senebirlik kaydı mevcuttur. Bu köyler Çulha İne Beyi ve Derziler köyleridir.

Çalıştığımız 382 numaralı tahrirde bazı köyler bir veya daha fazla mahalleye ayrılmıştır. Bu durum bize köylerde nüfus artışının olduğunu gösterir. Şumnu Nahiyesi’ne tabi 34 köy mahallelere ayrılmıştır. Bunlar Kırtılı, Mirahur, Kayacık, Akça Gebeşler, Divane Ahmed, Kocacıklar, Kazancı, Uruzlar, Köse Bazargan, Kovancılar, Avşar?, Erikli, Topuzlar, Köse Musa, Börklüce, Türkeşler, Bekirlü, Çamurlu, Yeniler, Balluca Balaban, Kara Ahadlar, Tomine?, Mezidce, Hassa, Budaviye, Hacı Salih, Mihal Bey, Ak Dere Yakası, Kavaklı, Senebirlik, Sadıklar, Urum Ahmed, Gedik Çakır, Kara Hızırlar köyleridir. Şumnu’da mahallelere ayrılmış olan bu köyler Müslüman nüfusu barındırmaktadır. Budaviye Köyü 7 mahalleye bölünmüş olup en fazla mahalleye sahip olan köydür. Ayrıca aşağıdaki tabloda belirttiğimiz Yunuslar Köyü Mahallesi Balaban ile birlikte kaydedilmiştir (BOA TD 382: 549). Aşağıdaki tabloda köylere ait mahalleler verilmiştir.

Çizelge 5.7. 1535-1536 yılları arasında Şumnu köylerinin mahalleleri

Köyler	Köyün 1. Mahallesi	Köyün 2. Mahallesi	Köyün 3. Mahallesi	Köyün 4. Mahallesi
Kırtıllı	Turhan Oğulları			
Mirahur	Mehmedi	Kara Veli		
Kayacık	Balvan			
Akça Gebeşler	Akça Hızır			
Divane Ahmed	Divane Ahmed			
Kocacıklar	Murad	Resulce		
Kazancı	Durmuş Hoca			
Uruzlar	Sünmeler?			
Köse Bazargan	Ahmed Hoca	İvaz		
Kovancılar	Mehmedi ma'a Ahmed	Dursun	Koçak ma'a Mustafa	
Avşar?	Eğlence			
Erikli	Cavid Hoca	Osman bin Süle		
Topuzlar	Doğancılar	Elvanoğlu	Barak	Topuzlar
Köse Musa	Sakallı Mustafa	Musa oğulları ma'a Nebi	Hüseyin ma'a Himmet	
Börklüce	Müslim Abdal ma'a İskender			
Türkeşler	Aydın Fakih Oğulları	Türkeşler		
Bekirlü	Bükmen			
Çamurlu	Mustafa			
Yeniler	Kara Yahşilü	Nebi Dede ma'a Yeniler	Abdi Fakih ma'a Yeniler	İsmail Fakih, Yayla Pınarı dahi dirler?
Balluca Balaban	Kara gözler ma'a Balabanlar	Rahman Oğulları ma'a Cafer Fakih		
Kara Ahadlar	Karaca Oğulları ma'a Musa oğulları	Avdul		
Tomine?	Mestanlar	Dobrucalar	Balabanlar	
Mezidce	Davud veled-i Gönen	İskender		
Hassa	Mürüvvet			
Budaviye	Yusuf	Rahim	Kara Said	Pir Ahmed
	Ali	Yunus	Osman halife	

Çizelge 5.7. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu köylerinin mahalleleri

Köyler	Köyün 1. Mahallesi	Köyün 2. Mahallesi	Köyün 3. Mahallesi	Köyün 4. Mahallesi
Hacı Salih	Çıtak Mustafa ma'a Kuyumcular	Kızılca Hamza ma'a Rüstem	Şah Geldi	
Mihal Bey	Sarı Halil ma'a Sadullah			
Ak Dere Yakası	Yurd beyi	Yağma ma'a Osman	Mustafa ma'a Güneş	
Kavaklı	Ahmed ma'a Hacı Bayram			
Senebirlik	İlyas ma'a Kartal Oğulları	Sulak Ali ma'a Osmancı		
Sadıklar	Nebi			
Urum Ahmed	Balabanlar	Köse Salih		
Gedik Çakır	Kara İsa Oğulları			
Kara Hızırlar	Hacı Kulfal	Kara Hasan ma'a Kadirga		

Osmanlı Devleti'nde önemli geçit noktalarında derbend adı verilen yerler bulunuyordu. Bugünkü anlamda polis ve jandarma kuvveti olmadığı için yolların ve geçitlerin emniyeti derbendciler tarafından sağlanıyordu. Derbendlerin bulunduğu yerler etrafı kontrol edebilecek şekilde idi. Derbendler daha ziyade yerleşim yerlerinin az olduğu ıssız yerlerde tesis ediliyordu. Önemli ticaret ve askeri yolların kavşak noktaları ve dağların geçit verdiği yerler derbend mahalleleri idiler. Bu bir köyün yakınında bulunduğu gibi, köyden uzak yerlerde de olabiliyordu. Derbendler etrafı kontrol edebilecek yerlerde bulundukları için aynı zamanda askeri öneme de sahiptiler. Bu yerin civarında bulunan bir köy derbend hizmetine tayin edilirdi (Orhonlu, 1967: 8-10).

İl yazıcılarının araştırmaları sonucunda derbendci olmasına karar verilen köy halkı avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf kabul edilerek etraftaki kadılara ve sancak beylerine birer hüküm gönderildiği gibi derbendci tayin olunan kimselerin ellerine de derbendciliklerini ve muafiyetlerini bildiren bir vesika verilmekteydi (Orhonlu, 1967: 11).

Çalışmamızın kaynağını oluşturan 382 numaralı tahrirde Şumnu Nahiyesi'nde 11 tane derbendci köyü mevcuttur. Bunlar Kotiş, Kireş, Eski İstanbulluk, İsmedova, Çalık Kavak, Yenice Köy nâm-ı diğer...Geçidi, Ayvacık nâm-ı diğer Virbiçe, Kazan Pınarı, Çatak, Dobra, Çerşofça köyleridir (BOA TD 382: 389, 399, 402, 404, 410, 433, 442, 447, 450, 493, 525). Derbend köylerinden biri olan Kotiş köyünde 30 hane derbend görevi üstlendiği için avarız-ı divaniyyeden ve kürekciden muaf tutulmuştur. Ayrıca rüsumların ve ispençlerin tamamen eda edilmesi gerektiği kayd edilmiştir. Bu otuz hanenin dışındaki hanelerden ise rüsumların tamamen eda edilmesi gerektiği ifade edilmiş ve hatta avarız vermeleri istenmiştir (BOA TD 382: 389).

Kireş Köyü'nde ise iki yerde derbent kurulması gerektiği belirtilmiş 60 hane olan derbenciler hizmetlerinden ötürü avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf tutulmuştur. Ayrıca 12'er akçe ispenç ve birer kile arpa ve buğday vermeleri gerektiği belirtilmiştir. Köyde ikamet eden diğer hanelerden 25'er akçe ispenç ve öşr-i gallatın ve diğer rüsumların alınması gerektiği kaydedilmiştir (BOA TD 382: 399).

Eski İstanbulluk Köyü'nde derbendcilik görevini yerine getiren haneler avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf tutulmuştur. Bundan başka 25'er akçe ispenç ve diğer tüm rüsumların verilmesi gerektiği kaydedilmiştir (BOA TD 382: 402).

İsmedova Köyü'nde derbendcilik görevini ifa eden 90 hane avarız ve kürekciden muaf tutulmuştur. Ayrıca 12'şer akçe ispenç, birer kile arpa ve buğday vermeleri gerektiği belirtilmiştir. Derbend haneleri dışında köyde ikamet eden hanelerden ise 25'er akçe ispenç ve diğer tüm resimlerin verilmesi gerektiği kaydedilmiştir (BOA TD 382: 404).

Çalık Kavak Köyü'nde derbendcilik görevi yerine getiren 90 hane avarızdan ve kürekciden muaf tutulup 12'şer akçe ispenç ve birer kile buğday ve arpa vermeleri belirtilmiştir. Ayrıca 90 haneden geriye kalan hanelerden ise avarızın ve 25'şer akçe ispenç, vesair tüm resimlerin vermeleri hususu kaydedilmiştir (BOA TD 382: 410).

Kamçı Suyu kenarında bulunan Yenice Köyü'nde kışın ağır şartlarında ulaşım için bir köprünün ihdas olması istenmiş, harap olması durumunda ise tamir edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Burada iki yerde derbend bekleyüp Müslümanların ve gelip gidenlerin mallarını ve canlarını korumakla vazifelendirilmişlerdir. Yaptıkları bu vazifelerden dolayı 60 hane derbend tüm avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf tutulmuşlardır. Ayrıca 12'şer akçe ispenç vermişlerdir. Derbend görevi ile sorumlu olmayan haneler ise rüsumların ve ispençlerin diğer reaya gibi vermeleri gerektiği belirtilmiş olup, tümü avarız-ı divaniyyeden muaf tutulmuşlardır (BOA TD 382: 433).

Ayvacık nâm-ı diğer Virbiçe Köyü'nde derbendcilikle görevli olan 90 hane avarız-ı divaniye ve tekâlif-i örfiyyeden muaf tutulup, 12'şer akçe ispenç ve birer kile buğday ve arpa vermeleri kaydedilmiştir. Derbendcilik görevi dışında kalan hanelerin avarız, 25'şer akçe ispenç ve öşr-i gallatın ve diğer cem'i rüsumların vermeleri gerektiği belirtilmiştir (BOA TD 382: 442).

Kazan Pınarı Köyü'nde Kazan Nehri üzerinde inşa edilen köprünün tamir ettikleri için iki yerde derbend beklenüp bu vazifelerinden dolayı kürekçiden, cem'i avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf tutulmuşlardır. Ayrıca 60 hane derbendin ispençleri 12'şer akçe ve birer kile buğday vermeleri istenmiştir. Bundan başka 60 haneden geriye kalan hanelerden ispençden ve diğer rüsumlardan tam olarak vergi alınması kaydedilmiştir (BOA TD 382: 447).

Çatak Köyü'nde bulunan 90 hane derbendci hizmetlerinden ötürü avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf olup, 12'şer akçe ispenç ve birer kile buğday ve arpa vermeleri istenmiştir. Ayrıca derbencilik görevi bulunmayan hanelerden avarız ve 25'er akçe ispenç, öşr-i gallatın vesair rüsumların vermeleri gerektiği belirtilmiştir (BOA TD 382: 450).

Dobra Köyü'nde orta ve sofa ve kalemiyyeye giden yolcular derbendciler tarafından korunmuşlardır. Otuz hane derbend yolcuları korudukları için mücerred, avarız-ı divaniye ve kürekçiden muaf tutulmuşlardır. Otuz haneden fazlası olursa avarız vermeleri hususu yeni deftere kaydedilmiştir (BOA TD 382: 493).

Çerşofça Köyü korkulu ve tehlikeli yerde olup Tırnovi'ye giden yolun üzerinde bazarganlar basılmıştır. Bu sebeplerden dolayı derbend olması istenir. Bunun üzerine bu köyde iki yerde derbend bekletilmiştir. 60 hane derbend yaptığı hizmetler mukabilinde mücedded avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf olmuşlardır. Ayrıca bunlardan yukarıda ifade ettiğim diğer derbend köylerinde derbencilik görevinde bulunanlardan 12'şer akçe ispenç vergisi alınması ifade edilirken bu köyde ve yukarıda zikrettiğim Kotiş Köyü'nde derbencilik vazife ile meşgul olanlardan 25'şer akçe vergi alınmıştır. Bundan başka 60 haneden fazlası avarız vergisini vermekle sorumludur (BOA TD 382: 525).

Bu köylere ait kayıtlar ekler 1 de yer almaktadır.

Derbencilerden başka köylerde eşkinci, yamak, ellici, küreci, çakırcı, doğancı, şahinci, enemeci gibi zümrelerde Şumnu köylerinde nüfusun bir bölümünü oluşturmaktaydı. Ayrıca raiyyetlerde Şumnu nüfusunda pay sahibidir. Medine-i Münevvere 8, Evrenos Bey 31, Sultan Yıldırım Han 22, Eyüp Ensari 9, Timur Han 18, Vakfı Sultan Yıldırım Han 5, Sultan Murad 5, Vakfı İbrahim Paşa 1 kişilik raiyyetleri bulunmaktadır. Haneleri 5 ile çarptığımız zaman yaklaşık 155 kişilik nüfusu ile en fazla nüfusa sahip zümre Evrenos Bey raiyyeti olup yaklaşık 5 kişilik nüfusuyla en az nüfus barından zümre ise vakfı İbrahim Paşa raiyyetidir. Nesli Timur Han 30 kişinin kaydı bulunurken yeni nesil? adı altında 6 kişinin kaydı bulunur. Şerifler veledleri beraber 53 kişi köylerde ikamet etmektedir. Kaleleri korumakla görevli kale merdleri ile veledlerinden 3 kişi bulunurken topçu ve veledlerinden 19 kişi, 1 kişi de müsellemler olarak Şumnu'da görev yapmaktadır. Sipahizade olarak 21 kişi, elinde berat bulunan sipahi 1 kişi, sipahi mazul 2 kişi köylerde görevli iken 4 kişide muhassıl görevini sürdürmektedir. Ayrıca 10 ağma, 9 kötürüm, 7 malul, 3 mecnun, 1 divane, 14 Pir-i fani Şumnu köylerinde ikamet etmektedir. Elinde berat bulunan 5 kişi Şumnu Köylerinde bulunurken, imam olarak ise 25 kişi köylerde görev yapmaktadır.

Kendi işi ve geçimi ile uğraşmasına rağmen sefer çıkması durumunda kanunlar gereği savaş araç ve gereçleriyle sefere eşen (katılan) kişiye eşkinci denilmekteydi. Sefer çıktığı zaman eşkincilerin hepsi sefere katılmaz sadece o yıl nevbetli (nöbetli) olanlar sefere katılırdı, bu sefere katılan eşkinciler tüm

eşkıncilerin beşte birini oluşturmaktaydı. Eşkınci zümresinin en alt tabakasını oluşturan yamakların ocak içindeki sayıları eşkınci sayısının dört katı kadardı. Yamaklar eşkıncilerin sefere katılmalarını eşkıncilere harçlıklarını vererek sağlardı (Şerifgil, 1981)²¹. XVI. yüzyılda yamaklar sefere gidecek olan eşkınciye elli akçe ödedikleri için yamaklara ellici de denilmekteydi. Sefer dışında bu para verilmiyordu. Yamaklar sefere gidecek eşkınciye ödedikleri parayı yetiştirdikleri tarım ürünlerini ve hayvanlarını satarak elde ediyorlardı (Sümer, 2013). Şumnu köylerinde 1535-1536 yılları arasında eşkınci ve elliciler veledleri ile birlikte 840 kişi bulunur. 840 haneyi 5 ile çarptığımızda yaklaşık 4200 kişilik bir nüfusa sahiptir. Yamaklar veledleri ile birlikte 16 kişi bulunmaktaydı.

Devlete ait madenlerde görev yapan kişilere küreci denilirdi. Şumnu Nahiyesi'ndeki köylerde küreciler vazife almışlardır. Bu zümre Şumnu köylerinde en fazla yer alan zümre konumundadır. Küreciyan ile veled-i küreciyan şeklinde köylerde toplam 782 tane küreci bulunmaktadır. Ayrıca Erikli Köyü'nde 22 küreci enemecilerle birlikte kaydedildiği için bu köyde kaç tane küreci olduğu tespit edilememektedir. Ayrıca Şumnu merkezde ise küreci olarak 6 kişi kayıtlıdır (BOA TD 382: 385). Kürekçi olarak ise Şumnu nahiyesinde 10 kişi görev yapmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde avcılık teşkilatı iyi gelişmiş ve ülkenin her tarafına yayılmıştır. Doğancı olarak adlandırılan kişi doğan kuşunu yetiştiren ve kuşla av yapan kişidir. Kuruluş devri padişahları avlara zağarcılarla birlikte çıkmış, sonra ise bu ayrıcalığı saray avcıları elde etmiştir. 1478 yılına kadar bunların başında şahincibaşı görev yaparken bu tarihten itibaren enderunda bazdaran olarak da adlandırılan doğancıbaşı teşkilatın başına geçmiştir. Enderundaki doğancı teşkilatı IV. Mehmed tarafından kaldırılmıştır (Özcan, 1994). Eyaletlerde de merkezdeki teşkilatlara benzeyen doğancı teşkilatları bulunmaktadır. Av kuşlarının bulunduğu sancaklarda doğancılar, çakırcılar, şahinciler ve atmacacılar bulunurdu. XVI. yüzyılda Rumeli'de avcı kuş yetiştiricileri Silistre, Vidin ve Niğbolu sancaklarında yoğunlaşmıştır (Özcan, 1994). Dolayısıyla 382 numaralı tahrirde Niğbolu teşkilatına bağlı Şumnu Nahiyesi'nde avcı kuş yetiştiricileri bulunmaktadır. Tablodada gösterdiğimiz Şumnu köylerinde bu zümre doğancı, şahinci, çakırcı şeklinde kaydedilmiş olup veledleri ile birlikte 31 kişi bulunmaktadır. Ancak Öyüklü

²¹ Ayrıca Kanuni dönemindeki eşkınci yörük yasalarına bkz. Aynı makale s.77-79.

Köyü'nde şahinci ile ellici zümresi birlikte kaydedildiği için tabloda belirtemedik (BOA TD 382: 600). Şumnu merkezde ise kayacı şahin şeklinde kayıtlı olan 9 avcı bulunmaktadır (BOA TD 382: 385). Bu zikrettiğimiz zümreler ve muafların tablosu aşağıda verilmiştir.

Çizelge 5.8. Şumnu köylerinde bulunan zümreler ve muaflar

Zümreler ve Muaflar	Sayısı	Tahmini Nüfus
Küreciyan ²²	497	2485
Veled-i küreci ²³	285	1425
Eşkinciyan ma'a Elliciyan	344	1720
Veled-i Eşkinciyan ma'a Elliciyan	299	1495
Eşkinci	17	85
Veled-i Eşkinci	8	40
Ellici	96	480
Veled-i Ellici	76	380
Doğancı	13	65
Veled-i Doğancı	3	15
Çakırcı	4	20
Veled-i Çakırcı	7	35
Şahinci ²⁴	2	10
Veled-i Şahinci	2	10
Yamak	7	35
Veled-i Yamak	9	45
Şerif	51	255
Veled-i Şerif	2	10
Topcu	10	50
Veled-i Topcu	9	45
Merd-i Kal'a ²⁵	2	10
Veled-i Kal'a	1	5
A'ma	10	50
Kötürüm	9	45
Muhassıl	4	20
Pir-i Fani	14	70
Malul ²⁶	7	35
İmam	26	130

²² Erikli Köyü'nde küreci enemeci zümresi ile birlikte kaydedildiği için tabloya yansıtmadık. BOA TD 382 s.518.

²³ Erikli Köyü'nde küreci enemeci zümresi ile birlikte kaydedildiği için tabloya yansıtmadık. BOA TD 382 s.518.

²⁴ Öyüklü Köyü'nde şahinci maa ellici 4 tabloya yansıtmadık. BOA TD 382 s.600.

²⁵ Burhanogulları Köyü'nde Merd-i Kal'a ma'a Veled 3 tabloda yansıtılmadı. BOA TD 382 s.611.

²⁶ Kasablu Köyü'nde malul ve mecnun 3 birlikte kaydedildiği tabloya yansıtmadık. BOA TD 382 s.425.

Çizelge 5.8. (devam) Şumnu köylerinde bulunan zümreler ve muaflar

Zümreler ve Muaflar	Sayısı	Tahmini Nüfus
Mecnun	3	15
Sipahizade	21	105
Divane	1	5
Kürekçi	7	35
Veled-i Kürekci	3	15
Raiyyeti Sultan Yıldırım Han	22	110
Raiyyeti Medine-i Münevvere	8	40
Raiyyeti Eyüp Ensari	9	45
Raiyyeti Evrenos Bey	31	155
Raiyyeti Timur Han	18	90
Raiyyeti Vakfı Sultan Yıldırım	5	25
Raiyyeti Sultan Murad	5	25
Raiyyeti Vakfı İbrahim Paşa	1	5
Nesli Timur Han	30	150
Yeni Nesil?	6	30
Sipahi Mazul	2	10
Ehli berat ²⁷	5	25
Sipahi ba berat	1	5
Yeni Hizmetkaran	3	15
Derbendciyan	480	2400
Derbendciyan-ı Kadim	60	300
Derbendciyan-ı an Avarız	30	150
Müsellem	1	5
Enemeci ²⁸	3	15
Veled-i Enemeci	2	10
.....?	2	10
TOPLAM	2573	12865

Şumnu'da köylerden bazıları isimlerini kurucularının isimlerinden almıştır. Uzun İsmail, Çıkırıkçı Murad, Kuş Hasan vb. köyler buna örnek verilebilir. Ayrıca Yörükler de birçok yerleşim yeri kurup köylere isimlerini vermişlerdir. Kelyörük, Yörük Kasım, Yörük Salih vb. köyler Şumnu'da yörüklerin isimlerini verdiği köylerdendir. Yeni iskâna açılan köyler çalıştığımız 382 numaralı tahrirde bulunmaktadır. Tahrir defterinde bazı köylerin yanına not edilen haric ez-defter kaydı o köyün bir önceki tahrirde kaydedilmeyip daha sonraki tahrirde kaydedilen

²⁷ Sadık Köyü'nde er resul ve ehli berat 5 birlikte kaydedildiği için tabloda kaydedilmedi BOA TD 382 s.600.

²⁸ Erikli Köyü'nde Küreciyan maa Enemeciyan 10, Vakfı Küreciyan ve Enemeciyan 12 birlikte kaydedildiği için tabloya kaydedilemedi. BOA TD 382 s.518.

yeni kurulmuş olan iskânları göstermektedir (Emecen, 1990). 382 numaralı tahrirde Şumnu'da Cansız Ahad, Makaklı, Abdi Fakih, Semeçar?, Kaykıcılar, Divane Hamza, Aydın Fakih, Seydi Ali, Müslim, Genç Dede, Curuka, Derziler, Küçük Kozluca, Küpelüler, Yunuslar, Ala Geyikli, Enbiya, Kara Salihler, Kütükcü Alagöz, Saltıklar, Öyüklü, Öksüz Hasan, Sadıklar, Hoşkadem, Uzun Barak, Kara Hızırlar, Kovancı Mahmud gibi birçok köyde haric ez-defter kaydı yer almaktadır. Bu durumda tarihi bulunmayan defterin bir önceki kayıtlarda olmayan iskâna yeni açılan birçok köyü bulunmaktadır. Şumnu'da bazı köyler ise kolonizatör Türk dervişleri tarafından oluşturulmuştur. Çalıştığımız defterde Yolkulu Dede, Genç Dede, Uz Şeyh gibi köyler buna örnek verilebilir.

Şumnu Nahiyesi'nde bulunan köylerin gelirleri, diğer Osmanlı sancaklarında olduğu gibi padişah ve sancak beyi hasları ile zeâmet, timar, vakıf ve mülklere tahsis edilmiştir. Bu konuya ileride daha ayrıntılı bir şekilde değineceğiz.

İncelemiş 382 numaralı tahrirde 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'nin genel nüfusunu değerlendirmek gerekirse aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır. Tabloya göre Şumnu merkezde 2.247 kişilik nüfus bulunmakta iken Şumnu Köylerinde ise tahmini 46.198 kişilik nüfus ikamet etmektedir. Bu durumda Şumnu'da ikamet eden nüfusun % 94.87'si köylerde yaşamakta iken % 5.12'si ise merkezde ikamet etmektedir.

Çizelge 5.9. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'nin genel nüfusu

	Müslüman				Gebran			
Şumnu Nahiyesi	Hane	Mücerred	Nefer		Hane	Mücerred	Nefer	Nüfus
Merkez	217	129	385		120	93	242	2.247
Köyler	3.156	2.516	7.050		2.818	2.537	4.480	46.198
Toplam	3.373	2.645	7.435		2.938	2.630	4.722	48.445

Şumnu Nahiyesi'nde nüfusun Müslüman ve gayrimüslim oranını ortaya koymak gerekirse aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır. Bu tabloya göre Şumnu merkez ve köylerinde 3.373 Müslüman hane bulunmakta iken; 2.938 gebran hanesi bulunmaktadır. Şumnu merkez ve köylerinde tahmini olarak 30.300 Müslüman, yaklaşık 18.145 gebran nüfus iskân etmektedir. Bu durumda Şumnu'da

nüfusun % 61.16'sını Müslüman nüfus oluştururken % 38.84'ünü gebran nüfus oluşturmaktadır.

Çizelge 5.10. Şumnu Nahiyesi nüfusunun müslüman-gebran oranı

	Hane	Mücerred	Nefer	Nüfus	% Oranı
Müslim	3.373	2.645	7435	30.300	61.16
Gebran	2.938	2.630	4722	18.145	38.84
Toplam	6.311	5.275	12.157	48.445	100.00

6. İKTİSADİ YAPI

Bir bölgenin iktisadi yapısının tam olarak ortaya konulabilmesi için somut rakamların, yani bölgenin tarım, sanayi ve ticaretle ilgili verilerin elde olması gerekmektedir. XVI. yüzyıl Şumnu Nahiyesi'nin bu tür verilerini tahrir defterleri bize sunmaktadır. Çalışmamızın ana kaynağı durumunda olan BOA TD 382 numaralı mufassal tahrir defteri incelenerek bu veriler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tahrir defterleri sayesinde herhangi bir bölgenin iktisat tarihi ile ilgili olarak, tarım arazileri ve bunların büyüklüğü, buralarda yetişen ürünler ve ürünlerin toplamı, bu ürünlerden alınan vergi çeşitleri ve miktarları, bölgelerle ilgili hayvancılığın durumunu, maden işletmeleri, ticari malları ve ticaret yolları, var ise darphaneleri, gümrükleri, pazarları ve bütün bunlardan alınan vergi miktarları öğrenilebilmektedir (Solak, 2004: 139).

6.1. Toprak Yönetimi

Osmanlı toprak düzeninin esasını miri arazi rejimi teşkil eder (Cin, 1978: 1). Türk ve İslam memleketlerinin devlet yapıları, idari-mali teşkilatı ve genel iktisadi durumuna göre değişen toprak rejimi, İslami denilen aynı hukuki esaslara dayanmakla beraber, içerik ve şekil bakımından birbirinden farklıdır (Çakar, 2003: 215). Osmanlı toprak tasnifinde iki esas bulunmaktadır. İlki hukuki tasnif ikincisi ise idari askeri tasniftir. Hukuki tasnife göre dört toprak mevcuttur. Bunlar mirî, mülk, vakıf ve mevât (Çorak, tarıma elverişsiz) arazilerdir.

1) Mirî Arazi: Osmanlı Devletinde mirî arazi kapsamına fetih sırasında ele geçirilip mirî olarak reâyaya devredilen topraklarla, mirasçı bırakmadan vefat eden kimselere ait olup devlet hazinesine intikal eden, fetih esnasında hangi statüye bağlandığı bilinmeyen, sahibi belli olmayan araziler ve tarıma elverişli değil iken devlet tarafından elverişli hale getirilen topraklar girer. Bu tür arazinin rakabesi (çıplak mülkiyeti) devlete aittir (Kenanoğlu, 2005). Mirî arazide devlet mülkün asıl sahibi iken reâyaya yani üretici olan köylü ise kiracı konumundadır. Bu tür topraklar tasarruf sahibince satılamaz, ipotek edilemez ya da bağışlanamazdı. Ayrıca bu toprakların miras hakları da sınırlı idi. Ancak tasarruf hakları tasarruf sahibince bir devlet temsilcisinin veya vakıf mütevellisinin gözetimi ve izniyle devredilebilir, ferağ

konusu da olabilirdi. Mirî arazi kendi içinde, “tapulu ve mukataalı” olarak ikiye ayrılırdı.

Tapulu araziler; çıplak mülkiyeti devlete ait toprağın, bir tapu bedeli karşılığında reâyaya tasarruf hakkının verilmesidir. Tapu sözleşmesi doğrudan doğruya köylü ile yapılan bir çeşit sürekli icar anlaşmasıydı. Bu sözleşmeyle köylü, toprağın tasarruf ve yararlanma hakkını elde eder ve öldüğünde ise bu haklar erkek evlatlarına geçerdi. Tapu köylüyü, devlete veya sipahiye belirli bazı hizmetlerde bulunmakla da yükümlü tutardı. Anadolu ve Rumeli topraklarının büyük bir kısmı tapulu sistemle tasarruf edilmiştir. Devlet bu tasarrufu, hem mülkiyeti kullanma karşılığında hem de üretim üzerinden vergilendirmektedir. Böylece hem devlete gelir kaynağı, hem de halka geçim kaynağı sağlanmış olmaktadır.

Mukataalı araziler; mutlaka köylü olması gerekmeyen herhangi bir kimse tarafından, sıradan bir kira sözleşmesi ile tasarruf edilebilen topraklardır. Bunlar tapulu arazi için söz konusu olan yükümlülöklere tabi değillerdi; yani tasarruf sahibinin toprağı ekip biçmesi bazı kişisel hizmetlerde bulunması da gerekmezdi. Toprağı üçüncü şahıslara kiralayabilirlerdi. Fakat bir yükümlölükleri bulunmaktaydı. Bu yükümlölük ise sözleşme ile kararlaştırılan öşür veya nakit miktarını devlete veya devleti temsil eden kişiye teslim etmektir (İnalcık, 2000: 182-183).

2) Mülk Arazi: Çıplak mülkiyeti (rakabesi) gerçek şahıslara ait topraklardır. Bu topraklar Sultanın mirî arazi üzerindeki mülkiyet hakkını bağışlamasıyla (temlik), çorak (mevât) arazinin tarıma kazandırılmasıyla, İslam hukukuna uygun bir satış sözleşmesiyle ve fetihten önce mülk olan yerlerin tanınmasıyla edinilebilmekteydi (İnalcık, 2000: 183-184). Bu arazilerin tasarrufu, yani kullanma hakkı, bazen şahıslara, bazen de devlete ait olabilirdi. Tasarrufu devlete ait olduğı hallerde mülk sahibi, toprağın şer’î vergilerini almakla yetinirdi. Mülk sahibi toprak üzerindeki mülkiyet hakkını hibe ve vakf edebileceğı gibi satabilme hakkına da sahipti (Ünal, 2007: 136).

3) Vakıf Arazi: Sosyal ve hayrî amaçlarla kurulan vakıfların masraflarını karşılamak üzere sahipleri tarafından vakfedilen arazilerdir. Bu tür arazilerin

sadece tasarruf hakkı vakfedilebileceği gibi mülkiyeti de vakfedilebilirdi. Vakıf arazilerinin kullanımı vakfiyelerde ifade edilen şartlara göre mütevellî heyeti tarafından gerçekleştirilmekteydi.

4) Mevat Arazi: Kimsenin tasarrufunda olamayan dağlık, bataklık, taşlık gibi yerlerdir. Mevat arazi genelde köy ve kasabalardan uzak yerlerde bulunmaktaydı. Padişahın izni ile bu arazi ihya edildiğinde, imar edene mülk olarak verilebilirdi. İzinsiz ihya edilmesi halinde ihya edene herhangi bir kazanç getirmezdi (Saydam, 1999: 394).

Osmanlı toprak sistemi hukuki açıdan yukarıda belirtilen sisteme tabidir. Bu tasnif, toprağın mülkiyet ve tasarruf yani kullanma hakkını dikkate alınarak yapılmıştır. Mülkiyet ve tasarruf biçimleri yukarıda belirtilen topraklar gelir tahsisi noktasında idari nizama bağlıdır. Bu nizama göre; Osmanlı Devleti'nin çekirdek eyaletlerindeki devlet arazisinin büyük kısmı sabit sınırları olan ve belirli haklarla elde edilen dirliklere bölünmüştü. Buna kısaca "Tımar Sistemi" denilmektedir (İnalcık, 2000: 184). Osmanlı İmparatorluğu'nun zirâî, hukukî ve içtimâî nizâmı büyük ölçüde, tımar sistemi üzerine kurulmuştur. Tımar, Osmanlı Devleti'nde geçimlerine ve hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memurlara belirli hizmet mukabilinde belirli bölgelerden tahsis edilmiş olan askeri dirliklere verilen isimdir (Barkan, 1986). Tımar sistemi, dirlik geliri kıdem esasına göre düzenlenmiş ve maaş karşılığı olarak belirli bir yerin vergi toplama hakkıdır. Dirlik sistemin en küçük birimine tımar ismi verilirdi. Haslar yüksek rütbeye sahip olan devlet adamlarının ve padişahların dirlikleri iken zeametler orta sınıf yöneticilerinin dirlikleridir. Padişah haslarının geliri kendi kişisel kullanımına değil, devlet hazinesine gidiyordu. Haslar geliri 100.000 akça ve üzerindeki dirlikler olup zeametler ise geliri 20.000 akçe ile 100.000 akçe arasında değişirdi. Tımarların üst gelir sınırı en fazla 20.000 akçeydi (İnalcık, 2000: 184-185).

Osmanlı Devleti'nde yeni fethedilen bir ülke veya bölgenin tımar sistemine dâhil edilmesine karar verildiği zaman burada bir tahrir yapıldı. Her türlü gelir kaynağı saptanır ve ayrıntılı bir biçimde mufassal deftere kaydedilirdi. Sonra bu gelirler, askeri sınıf mensupları, esas olarak da söz konusu toprakların fethine katılan sipahiler arasında paylaştırılırdı. Bunlarda genellikle daha tımar almamış ya

da civardaki diğer Osmanlı sancaklarında tımarlarından azledilmiş sipahiler olurdu. Ancak tımar dağıtımında öncelik yeniçeriler dâhil, sultanın kapıkulu ordusunun seferde yararlılık gösteren mensuplarına aitti (İnalcık, 2000: 175-176). Dağıtımının aldığı biçim ise ayrı bir defter olan icmal deftere kaydedilirdi. Burada tımar, zeamet, has olmak üzere her üç kategoriden dirlikler yer alır; her birinin konumu, vergi mükellefi sayısı ve gelir tutarı kısa notlar halinde gösterilirdi (İnalcık, 2000: 176).

Tımar sahipleri tımarlarını aldıktan sonra, bu arazileri işleyecek olan reaya ile tapu karşılığında belli bir miktar arazi tasarrufu anlaşması yapılırdı. Bu arazi miktarı bir çift öküz ile sürülebilecek yer olarak kaydedilmiştir. Bu sisteme çift-hane sistemi denilmektedir. Bir çift öküzün işleyebildiği tarlaların tümü çiftlik adını almaktadır. Bir çift öküz ve onun işleyebileceği kadar toprağı, tapu rejimi kuralları çerçevesinde tasarrufu altında bulunduran köylü ailesi zirai rejimin ana ünitesi olarak sistemin temelini oluşturur. Bu ünite Osmanlı Devleti bürokrasisi için aynı zamanda bir ana vergi ünitesidir. Bu ünite çift resmi adı verilen bir vergi sistemine bağlıdır. Çift-hane bütün sistemin temel ünitesi konumundadır. Bundan dolayı kanunnamelerde ve tahrir defterlerinde her zaman ilk sırada çift resmi öncelikli olarak kayıt altına alınmıştır. Çift-hane tahrir defterlerinde vergi yükümlüsü olan aile reisinin isminin altına yazılmış olan “ç” ile tespit edilirdi. (İnalcık, 1996). Çift-hane sistemi olarak adlandırılan bu uygulama miri arazi rejimi içerisindeki tapulu araziler konumundadır. Bu toprakların mülkiyeti devlete ait olmakla beraber, tasarruf hakkı tapu bedeli veya tapu resmi adı verilen peşin kira bedeli alındıktan sonra, daimi ve irsî bir nevi kiracılık sözleşmesiyle onları işleyecek olan köylülere bırakılmıştır. Köylü kiracısı bulunduğu bu toprakları işleyerek elde ettiği mahsulden devlete veya devletin tayin ettiği sipahiye, öşür denilen ve oranı bölgeden bölgeye 1/10 ilâ 1/2 arasında değişen bir vergiyi ödemekten sorumluydu (Ünal, 1989: 90).

1535-1536 yılları arasında olarak kabul ettiğimiz tezimizin ana kaynağı durumunda olan 382 numaralı tahrir göre Şumnu'da ikamet eden toplam 4.210 Müslüman hane bulunmaktadır. Bu Müslüman hanelerden 4.210 tam çift tasarruf etmektedir. Nim çift toprak tasarruf eden hane bulunmamaktadır.

1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'nde bulunan arazi türleri, toprakları işleyen halkın tasarrufu altında bulunan arazilerin türleri ve gelirleri kayıtlı ise tımar, zeamet ve hasların başında bulunan kişiler belirtilmeye çalışılacaktır.

6.2. Miri Araziler

Çıplak mülkiyeti devlete ait olup tımar sisteminin uygulandığı arazilerdir. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi 242 köyden oluşmaktadır. Köylerdeki arazilerin büyük çoğunluğu miri arazidir. Bu köylerden 3'ü arpalık tımarı, 179 tımar, 7'si zeamet, 21 tanesi has olarak kaydedilmiştir. Şumnu'da geliri padişah hassı olarak kaydedilen köylerin yanında an-Hasha-i Kadîm Padişah-ı Alempenah Halleda'l-lahü Mülkühu ifadesi yer almaktadır. 382 numaralı tahrirde padişah hassı olarak kaydedilen 13 köy bulunmaktadır. Bu köyler Kışla, Kara Selman, Ravna, Kotiş?, Yakup Fakih, Gradişte, Novasil, Doruca, Osmar, Istratije, Kireş, Eski İstanbulluk ve Yukarı Işıklar köyleridir (BOA TD 382: 386, 387-389, 391, 393, 395, 397-399, 402, 404). Padişah hassı olarak en fazla gelir getiren köy Eski İstanbulluk olup en az gelir getiren köy ise Yakup Fakih köyüdür. Ayrıca Yukarı Işıklar Köyü'nün hasılı Hafızzade nâm-ı diğer Armudlu Pınarı Zaviyesi ile birlikte verilmiştir. Hafızzade Zaviyesi ve Yukarı Işıklar Köyü 1.109 akçe gelir sağlamıştır²⁹. Şumnu'da geliri Sancak Beyi ve vezirlere ait olan haslarda bulunmaktadır. Beş köy Hazret-i Lütfi Paşa'nın hassı durumundadır. Bu köyler İsmedova, Çalık Kavak, Kırtıllı,....?, Köse Durmuş köyleridir (BOA TD 382: 404, 410, 414-416). Lütfi Paşa'ya en fazla geliri İsmedova köyü sağlarken en az geliri Köse Durmuş köyü sağlamıştır. Mirahur ve Yenice köyleride Hazret-i İbrahim Paşa'nın hassı durumundadır (BOA TD 382: 417-418). Şumnu Nahiyesi'nde sadece Kayacık Köyü sancak beyi hassı durumundadır (BOA TD 382: 419). Şumnu'da has olarak kaydedilen köylerden 138.338 akçe gelir elde edilmiştir. Şumnu Nahiyesi köylerindeki has gelirleri aşağıdaki gibidir.

²⁹ Zaviye-i Hafızzade nâm-i diğer Armudlu Pınarı tâbi-i Şumnu mezkûr Armudlu pınarının hududu için Mevlana Şumnu kadısından ellerinde hüccetleri vardır ve kimesne dahl eylemeye deyu padişahımız eazzallahü ensarahu hazretlerinde hükmü hümayunları vardır hasha-i Padişah-ı Alempenah BOA TD 382, 404.

Çizelge 6.1. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi hasları

Has Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf Ettiği Gelir	Miktarı
Kanuni	Padişah	Kışla Köyü	1.644
Kanuni	Padişah	Kara Selman	2.510
Kanuni	Padişah	Ravna, Hassa-ı koz 10	5.056
Kanuni	Padişah	Kotiş?	6.382
Kanuni	Padişah	Yakup Fakih	1.073
Kanuni	Padişah	Gradişte	7.807
Kanuni	Padişah	Novasil?, Mahsul Sazlık-ı Hassa	10.014
Kanuni	Padişah	Doruca, Hassa-ı Çayır 100	8.072
Kanuni	Padişah	Osmar	6.003
Kanuni	Padişah	Istratije	2.763
Kanuni	Padişah	Kireş	10.008
Kanuni	Padişah	Eski İstanbulluk	14.222
Kanuni	Padişah	Yukarı Işıklar	Hasıl ma'a zaviye 1.109
Hazret-i Lütü Paşa	Vezir	İsmedova	20.000
Hazret-i Lütü Paşa	Vezir	Çalık Kavak	13.727
Hazret-i Lütü Paşa	Vezir	Kırtıllı	1.590
Hazret-i Lütü Paşa	Vezir		9.205
Hazret-i Lütü Paşa	Vezir	Köse Durmuş	553
Hazret-i İbrahim Paşa	Sadrazam	MirAhur	7.100
Hazret-i İbrahim Paşa	Sadrazam	Yenice	6.500
Mirliva		Kayacık	3.000
TOPLAM			138.338

Ayrıca hassa-ı çayır, hassa-ı sazlık, hassa-ı koz, hassa-ı eşcar-ı koz adı altında has geliri mevcuttur. Bu ürünler dönemin padişahı Kanuni adına üretilmiştir. Has olarak Ravna Köyü'nde kozdan 10 akçelik gelir elde edilmiştir (BOA TD 382: 389). Hassa-ı çayırdan 1.304 akçelik vergi alınırken sazlıktan 210 akçelik vergi alınmıştır. Hassa-ı eşcar-ı kozdan (ceviz ağacı) 241 akçe gelir elde edilmiştir. Çerkovna Köyü'nde ise çayır ve eşcar-ı kozdan 60 akçelik vergi birlikte kaydedildiği için yukarıda verdiğimiz rakamlara dahil edemedik. Zikrettiğimiz çayır, sazlık, koz, eşcar-ı kozdan Şumnu'da 1825 akçe gelir elde edilmiştir.

Şumnu köylerinden 7 tane köy zeamet olarak kaydedilmiştir. Bu köyler İsmolofça, Yenice Köy nâm-ı diğer... Geçidi, Kırklar, Dobroniçe, Ayvacık nâm-ı diğer Virbiçe, Çatak ve Çıkırıkcı Murad köyleridir (BOA TD 382: 429, 433, 436, 442,450, 455). Şumnu'da zeametden en fazla gelir Çatak Köyü'nden elde edilirken en az gelir ise Kırklar Köyü'nden elde edilmiştir. Zeamet sahiplerinden 3'ü çavuş görevinde bulunmaktadır. Bunlar İsmolofça Köyü zeamet sahibi Hüseyin Çavuş, Kırklar Köyü zeamet sahibi Mustafa Çavuş, Dobroniçe Köyü zeamet sahibi Süleyman çavuştur. Diğer 4 zeamet sahiplerinin görevi belirtilmemiştir. Şumnu Nahiyesi'nde zeametden toplam 63.120 akçe gelir elde edilmiştir. Ayrıca zeamet sahipleri ve gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Çizelge 6.2. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi zeametleri

Zeamet Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf Ettiği Gelir	Miktarı
Be-nam-ı Hüseyin Çavuş	An-Çavuşan Dergâh-ı 'Âli	İsmolofça	11.000
Be-nam-ı Cafer Ağa		Yenice Köy nâm-ı diğer... Geçidi	8.000
Be-nam-ı Mustafa Çavuş	An-Çavuşan-ı Dergâh-ı 'Âli	Kırklar	700
Be-nam-ı Süleyman Çavuş	An-Çavuşan-ı Dergâh-ı 'Âli	Dobroniçe	5.100
Be-nam-ı Haydar Bey Akkirman		Ayvacık nâm-ı diğer Virbiçe	19.010
Be-nam-ı Rüstem Bey		Çatak	18.010
Be-nam-ı Behram Ağa		Çıkırıkcı Murad	1.500
TOPLAM			63.320

Şumnu'da arpalık tımarı olarak 3 köy kayıtlı olup, diğer köylerde ise sadece tımar kaydı mevcuttur. Tımarlar içerisinde en fazla gelir getiren yer Çenger köyüdür. Bu köy Arpalık olarak Hasan Ağa'nın tasarrufuna verilmiş olup bu kişi bevvabanlık görevini yürütmektedir. Şumnu'da tımar tasarruf edenlerden görevleri bulunanlar şunlardır; Manobliç-i Gebr Köyü'nü tasarruf eden Ahmed Ağa Ser Çakırcıyan görevini, Razboyna Köyü'nü tasarruf eden Mustafa ve Yeniler Köyü'nü tasarruf eden Abdi Ser asker-i Voynuğan görevini, Çerşofça Köyü'nü tasarrufunda

bulunduran Ali bin Mehmed ve Mehmedlü Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Osman Çavuş an-Çavuşan-ı mir-i miran görevini, Dobra Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Mustafa ve Makaklar Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Haydar voyvodalık görevini, Türbe-i Fakih Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Hasan bin İnebeyi ve Çatma Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Zülfikar, Köklüce Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Kağansın?, Kara Cüllahlar Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Divane Ahmed, Pınari Ali veled-i Kara Mustafa Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Divane Seğid topculuk görevini, Bozca İnebeyi Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Şah Veli ve Öyüklü Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Şahin bin Üveys bazdarlık görevini, Uz Şeyh Köyü'nü tasarrufunda bulunduran İskender Merdüm Ahmet Paşa mirahurluk görevini, Kayalı Dere Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Musa Odabaşı yeniçerilik görevini, Urum Ahmed Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Armağan ser asker ve voynuğanlık görevini, Kara Hızırlar Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Abdi çavuşluk görevini, Burhan Oğulları Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Kara Veli merd-i kal'a görevini, Osmanlar Köyü'nü tasarrufunda bulunduran Hamza bin Yunus Mürdüm-i Kala görevini yerine getirmektedirler.

Ayrıca tımar sahiplerinin adı belli olan köyler olduğu gibi bazı köylerin tımar sahiplerinin adı belirtilmeyip köyün yanına sadece tımar olduğu kaydedilmiştir. Nahiyyede tımar olarak tasarrufda bulunan mezralarda bulunmaktadır. Şumnu Nahiyyesi tımar gelirleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Çizelge 6.3. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyyesi tımar geliri

Tımar Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf ettiği gelir	Miktar
Arpalık-ı Hasan Ağa	Ser-Bevvaban Dergâh-ı 'Âli	Çenger köyü	16.644
Arpalık-ı m.	-	Nasırlı	1.376
Ahmed Ağa	Ser Çakırcıyan Dergâh-ı 'Âli ber vechi arpalık	Manobliç-i Gebr	3.245

Çizelge 6.3. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tımar geliri

Tımar Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf ettiği gelir	Miktar
Veli bin Osman Herseklü		Nazar	1.715
Hamza bin Topal		Kayacık nâm-ı diğer Uruşlar	727
Ayhan bin Timür		Arabacı? Oğlu	1.289
Mahmud bin İbrahim		Cansız Ahad	683
Mustafa bin Kasım		Yahşi Oğulları	1.310
Mehmed bin Hasan		Akça Gebeşler	1.274
Bektaş		Kayacık nâm-ı diğer Caferli Turhan	575
Ayhan bin Mustafa		Divane Ahmed	1.600
Besni		Turhan der-Kirilova	999
Murad		Makaklı, Rum Ahmed den bulunmuştur Mezraa-i Kaluger(800)	1150
Behram bin Hüseyin		Resiller Kulağuzlular nam karyeden bulunmuştur der kirilova	431
Mahmud bin Ayhan		Dobrika nâm-ı diğer Sığırcı der Kirilova	1.905
Ramazan bin Mustafa		Aşağı Işıklar der Kirilova	1.108
Ali bin Mustafa		Kuş Hasan	386
Mehmed bin Halil		Hızırca nâm-ı diğer Divane Mahmud	1.086
Mehmet bin		Semeçar? Tomineden bulunmuştur	750
Hamza, Bosna		Kaykıcılar, Uruzlardan bulunmuştur	500
Mehmed bin Mustafa		Evrenos der-kurb-ı Karye-i Yanıklı?	467
İsmail bin Ali Çavuş		Keşkekci Kulfallar der Kirilova	454
Akıncı bin Hasan		Aydın Fakih	622
Ali		Söğütlü	1.969

Çizelge 6.3. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tımar geliri

Tımar Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf ettiği gelir	Miktar
Mustafa bin Yusuf		Hacı Hamza der Kirilova	1.589
		Yolkulu Dede tımar-ı m.	788
Rüstem bin İsa		Sadık, Nazar Ağacı dahi dirler	275
Divane Mustafa		Mestanlar Kulağuzlardan bulunmuştur	364
Aydın bin Yusuf		Köse Ahadlar Esenkovadan bulunmuştur	327
İsa bin Kasım		Divane Hızır	1.310
Pir Nazar bin Süleyman		Burhanoğulları	1.817
Cafer bin Mehmed		Yörükler, nâm-ı diğer Kestane Pınarı	1.305
Ferruh bin Mustafa		Şuaybca	1.346
Yusuf bin Mustafa		Müslim, Tekelerden bulunmuştur	500
Pervane bin Saltık		Çoban Mustafa, nâm-ı diğer Bıyıklı	920
Ömer		İstraja	Ma'a mezra 4.645
		Kadı tımar-ı m.	3.823
		Kilisecik tımar-ı m.	1.745
Zemin		Kara Ağaç	1.105
Mustafa bin Mehmed		Büyük Bocular	6.001
Abdullah bin Mehmed		Yenice, Ursulca? nam karyeden bulunmuştur	5.191
		Umur Fakih der Budavine hariç tımar-ı m.	331
Ahmed bin Mehmed		Balaban nâm-ı diğer Kokarca	2.909
Mustafa Voyvoda	Voyvoda	Dobra	11.000
Koçi bin Ahmed		Kocacıklar	2.015

Çizelge 6.3. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tımar geliri

Tımar Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf ettiği gelir	Miktar
Divane Salih		Kel Yörük	2.427
		Şahin Oğulları tımar-ı m.	584
Mustafa	Ser Asker-i Vonuğan	Razboyna	7.015
		Kazancı tımar-ı m.	645
Halil Karagöz		Hasanca, Eymirhan dahi dirler	536
		Benli Hacı tımar-ı m.	812
Hüseyin bin Ayhan		Uruzlar	2.010
		Saruca Bazargan tımar-ı m.	1.072
Haydar Voyvoda	Voyvoda	Makaklar	4.057
		İkizce-i Büzürk tımar-ı m.	1.715
		Barçınlar tımar-ı m.	881
Topcu Hasan bin İne Beyi	Topcu	Türbe-i Fakih, Susak Pınarı dahi dirler	1.044
Hacı bin Cafer		Köse Bazargan defter-i atikde mezra kayd olunmuştur	1.122
Hüseyin bin Cafer		Azablu	1.265
		Curuka der kurb-ı Akçe Keseler tımar-ı m.	388
Kaya bin Yusuf		Kovancılar	2.102
		Kurd Bey tımar-ı m.	705
		Mehmed nâm-ı diğer Maraş tımar-ı m.	1.000
		Betreviç tımar-ı m.	300
Hacı Şahin		Kademler der Kirilova	1.506
		Avşar?	1.058
		Ahadlar tımar-ı m.	2.527
Ali bin Ahmed		İncek-i Küçük tımar-ı m.	Hasıl ma'a mezra 2.006
		Erikli tımar-ı m.	2.622
Mehmed bin Nasuh		Bacı Oğulları, Ağca Bazargan dahi dirler	3.500

Çizelge 6.3. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tımar geliri

Tımar Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf ettiği gelir	Miktar
Mehmed bin Kemal		Topuzlar der Kirilova	4.719
Ali bin Mustafa		Köse Musa, Enbiyalar dahi dirler	1.800
Mahmud merdüm-i Abdi Sinan		Yakacık nâm-ı diğer Mürüvvet Sekisi	1.902
Zülfikar Topcu	Topcu	Çelebi Çatma nam-ı karyede bulunmuştur	1.140
Ali bin Mehmed	An Çavuşan-ı Mir-i miran	Çerşofça	8.295
Osman Çavuş	An Çavuşan-ı Mir-i miran	Mehmedlü	6.614
		Çerkovna tımar-ı m.	2.035
		Vardun tımar-ı m. Tımar-ı Yeniçeriyân der karye-i mezkur(156)	2.008
İmirze bin Mehmed		Çanakcılar der Kirilova	1.532
		Yüklüler tımar-ı m.	1.135
Hasan bin Süleyman		Dalkaç nâm-ı diğer Çoban Pınarı	1.807
		Mürsel tımar-ı m.	915
		Balgalı Habib tımar-ı m.	449
Mehmed bin Balcı		Pürgüç nâm-ı diğer Karagöz	1.139
		Naz Paşa tımar-ı m.	1.069
		Börklüce tımar-ı m.	1.000
		Piri Fakih, Hasancada bulunmuştur tımar-ı m.	1.718
Mustafa bin İskender		Yusuf Cülah	1.738
		Boynu Eğri tımar-ı m.	674
		Kara Hasan, Selişte dahi dirler tımar-ı m.	255
Abdi bin Süleyman		Türkeşler	1.762
		Doğan Oğulları tımar-ı m.	858
Kalender bin Hasan		Bekirlü der-Kirilova	3.071

Çizelge 6.3. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tımar geliri

Tımar Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf ettiği gelir	Miktar
Rıdvan		Gürgenlü	979
		Yörük Salih tımar-ı m.	1.800
		Kireçlik nâm-ı diğer Uzun Işıklar tımar-ı m.	1.552
Güçeri		Saru Yusufklar	2.500
		Hasanca, Göbekli dahi dirler tımar-ı m.	1.241
		Hoşkadem ³⁰ nâm-ı diğer Rakovniçe	792
		Küpelüler der senebirlik tımar-ı m	333
Pir Mehmed bin Mustafa		Keçililer	7.500
		Hacı İskender	883
		Karye-i Yunuslar Kulağuzlardan Bulunmuşdur ma'a mahalle-i Balaban	627
Nebi bin Veli		Çamurlu	3.005
		Demürci Oğulları tımar-ı m.	759
		Kalaycı Salih der Kirilova tımar-ı m.	759
Abdi	Serasker-i Voynuğan	Yeniler der Kirilova	5.025
		Kara Ahmed	915
Hasan bin Yusuf		Balluca Balaban der Kirilova	3.773
		Kara Ahadlar, Hırsuzlar Pınarı dahi dirler tımar-ı m.	2.147
		Mandıra tımar-ı m.	645
Mehmed bin İsa		Tomine?	4.699

³⁰ Hoşkadem Köyü hasılı yanlış kaydedilmiş 792 olarak düzeltip kaydettik. BOA TD 382, s.547.

Çizelge 6.3. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tımar geliri

Tımar Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf ettiği gelir	Miktar
Musa bin Derviş		Mezidce der Kirilova	2.210
		Kara Veli der nezd-i Kulağuzlar tımar-ı m.	414
Cafer bin Mehmed		Hassa, defter-i atikde Kadıköy kayd olunmuştur	1.015
Mehmed bin Hamza		Balabanca nâm-ı diğer Topcu	1.985
		Köseler tımar-ı m.	673
		Enbiya der nezd-i Uruşlar tımar-ı m.	357
Mustafa bin Savcı		Yörük Kasım	1.800
		Güç Beyi kurb-ı Akçe Kiseler tımar-ı m.	393
Umur bin Pervane		Hüseyin Anadolu	1.695
		Kara Salihler, Kulağuzlardan bulunmuştur tımar-ı m.	549
		Desborlular Kulağuzlardan bulunmuştur tımar-ı m.	440
Tayyib bin Ahmed		Budaviye	4.036
Kağansın? Topcu	Topcu	Köklüce	819
		Timurlenk tımar-ı m.	544
		Kütükcü Ala göz tımar-ı m.	334
Bali bin Bayezid		Balımlar	2.400
Hızır Bali		Büyük İncek	3.085
Mustafa bin Yusuf		Hacı Salih, Yağcılar dahi dirler der-Kirilova Mahalle-i Şah Geldi(1.551)	5.999
Süleyman		Kulfallar	1.526
		Saltıklar, der kurb-ı karye-i Kara Cüllahlar tımar-ı m.	1.480

Çizelge 6.3. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tımar geliri

Tımar Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf ettiği gelir	Miktar
Sefer		Karlı	1.861
		Küçük Başak tımar-ı m.	1.777
		İlbasanlar, Küçük Enbiya dahi dirler tımar-ı m.	372
Cafer		Elvan Oğlu	2.362
		Bayezidci tımar-ı m.	2.240
Yusuf		Nahiye	4.000
Yusuf bin Ali		Kalaycı Doğan	1.656
		Kızıl Kaya tımar-ı m.	1.922
		Mihal Bey tımar-ı m.	1.415
		Bolana tımar-ı m.	960
Şah Veli Bazdar	Bazdar	Bozca İne Bey	544
		Divane Hasan tımar-ı m.	454
		Taşgun tımar-ı m.	481
		Deniz Fakih, Çayır Köy dahi dirler tımar-ı m.	350
		Tosun Oğlu tımar-ı m.	309
Ali bin Hasan		Ak Dere Yakası	3.855
		Veled Fakih tımar-ı m.	1.161
Divane Mehmed Topcu	Topcu	Kara Cüllahlar	1.500
		Divane Hamza tımar-ı m.	701
Mehmed bin Haydar		Hüseyinler	1.315
Divane Seğid Topcu	Topcu	Pınari Ali Veled-i Kara Mustafa	679
Mir Ahur İskender merdüm Ahmed Paşa	Mir Ahur	Uz Şeyh	7.024
		Kulağuzlular tımar-ı m.	1.409
		Temrenci Osman tımar-ı m.	910
		Helvacı Bahadır tımar-ı m.	776

Çizelge 6.3. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tımar geliri

Tımar Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf ettiği gelir	Miktar
Osman bin Ali Kara Bulut		Senebirlık	3.603
Mehmed bin Hamza		Beş Evli	3.731
Şahin bin Üveys Bazdar	Bazdar	Öyükü	910
Musa Odabaşı	An-Yeniçeri	Kayalı Dere	6.000
Memi Çavuş Mehmed		Öksüz Hasan	1.250
		Hoşkadem, Ak Dereden bulunmuştur tımar-ı m.	1.100
		Hacı İsa, Burhanoğullarından bulunmuştur tımar-ı m.	1.150
Tımar-ı		Sadıklar, Bağcılardan bulunmuştur	1.000
		Uzun Barak, Bekirliden bulunmuştur tımar-ı m.	700
		Alaeddin tımar-ı m.	5.1300
Mehmed		Beş pınar, Ümrânlar dahi dirler	810
Armağan ser asker ve Voynuğan	Ser asker ve voynuğan	Urum Ahmed	1.906
Hüseyin bin Ali		Gedik Çakır	870
		Pınar-ı Küçük Ocağı tımar-ı m.	724
		İlyas Yurdu dermiyan Dur Ali Durdu ve Çıkrıkçılar tımar-ı m.	68
		Mezraa-ı Esenslav? Ve celebler-i toygu ma'a kovanlık Eyşan der-kurb-ı Bekçi, Karye-i Çatak tabi-i Şumnu Tımar-ı m.	488

Çizelge 6.3. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tımar geliri

Tımar Sahibinin Adı	Görevi	Tasarruf ettiği gelir	Miktar
Abdi Çavuş	An-Çavuşan-ı Dergâh-ı 'Ali	Kara Hızırlar der Kirilova	2.327
		Kovancı Mahmud der Kirilova tımar-ı m.	745
		Mezraa-ı Kuz Pınarı der- nezd-i Kayacık tâbi-i Şumnu	Hasıl ez hariç 62
Kara Veli	Merd-i Kal'a-ı Terterekan? Ma'a müşterek	Burhan Oğulları, Kara Doğanlar dahi dirler	2.100
Hamza bin Yunus	Mürdüm-i Kal'a-i Yer Göğü-i Öte Yaka ma'a müşterek	Osmanlar, Mezraa-ı Taşlık Pınarı tabi-i Kirilova hasıl ez hariç 80	1.480
Mahmud bin Alagöz		Küçük İkizce	693
Tımar-ı		İskender, Köse Musa'dan bulunmuşdur der kurb-ı Senebirlik	500
Mehmed bin Pir Ahmed		Mahsul-ı çayır-ı hassa ve sazlık der kurb-ı asiyab-ı Kemal Fakih der nezd-i karye-i Kara Ahadlar tımar-ı m.	500
An tımar-ı Macar Ahmed		Mezra-i Selişte tımar-ı m.	Hâsıl ez hariç 712
An Tımar-ı Hüseyin		Mezra-i Hüseyin Fakih	675
An tımar-ı Ferhad merdüm Hızır Bey		Mezraa-i Zelerko?	Hâsıl ez hariç 300
TOPLAM			379.530

Nahiyede bazı köylerin ise has, zeamet veya tımar olup olmadığı kayıtlı değildir. Bu köyler arasında en fazla gelir elde edilen köy İsmedova Köyü olup en az gelir elde edilen köy ise Genç Dede Köyü'dür. Bu köylerin gelirleri aşağıda tabloda gösterilmiştir. Bu köyler arasından 20.000 akçelik gelire en fazla gelire sahip olan köy İsmedova Köyü iken en az gelir getiren köy ise 139 akçe geliri ile

yeni yerleşime açılmış olan Ala Geyikli Köyü'dür. Bu köylerden toplam elde edilen gelir 82.757 akçedir.

Çizelge 6.4. Şumnu'da 1535-1536 yılları arasında dirlik türü belli olmayan köylerin geliri

Köyler	Geliri
İsmedova derbend-i kadim	20.000
Kasablu	980
Markova	2.467
Murad Viranı	1.456
Manobliç-i Müslim	833
Uzun İsmail	1.351
Tırnoğça	4.782
Ducine	4.000
Mecükciler	2.000
Draganofça	5.200
Kirilova	1.331
Kazan Pınarı derbend-i kadim	16.096
Doğancı	1.082
Çulha İne Beyi der Sene birlik	928
Abdi Fakih der Kirilova	210
Musa İlyaslar	708
Divane Hamza, Topuzlardan bulunmuşdur	508
Nasuhça	1.360
Kaykılar	1.543
Seydi Ali der Senebirlik	763
Yavaşlar	689
Karalar	1.004
Gelenbek?	1.799
Kara Hüseyin	781
Genç Dede, Kütükcü Alagözden bulunmuştur	207
Papani Sinan, Kefke Hacı yurdu dahi dirler	233
Kırca Musa	366
Sağırlar	500
Derziler hariç ez defter der-Senebirlik	507
Küçük Kozluca hariç ez defter	208
Ala Geyikli hariç ez defter	139
Tomine?	4.699

Çizelge 6.4. (devam) Şumnu'da 1535-1536 yılları arasında dirlik türü belli olmayan köylerin geliri

Köyler	Geliri
Ahioğulları	1.449
Karaca İbrahim Güzlesi	208
Karaca İbrahim Kışlası	364
Kavaklı	2.006
TOPLAM	82.757

6.3. Vakıf ve Mülk Arazi

382 numaralı tahrir göre Şumnu Nahiyesi'nde vakıf arazileri çok az yer kaplar. Şumnu'da 3 tane vakıf arazisi bulunmaktadır. Bunlar İzlatar ve Kuru Dere karyeleri ile Dalkaç mezrasıdır. Bunlardan İzlatar köyü Sultan Bayezid Han'ın evkafı arasında yer alır. Daha evvelden tımara verilmiş olan köye Mevlana Abbas Fakih ve Mesud'un vakfiyet üzere mutasarrıf olmaları bildirilmiştir. Deftere kendinden yazılmış bulunan beratıyla Seyyid Mehmed nam Emir tasarrufunda durur diye eskiden kaydedilmiştir. Seyyid Abdi Çelebi'nin beratı tasarrufunda olması kararı yeni deftere kaydedilmiştir. Köyden 4.001 akçelik gelir elde edilmektedir (BOA TD 382: 869)³¹. Bu köy 1479/85 yılı verilerine Zlatar olarak kaydedilmiştir. O dönem mezra olan yerleşim, Mevlana Abbas Fakih'in mülkiyetinde olup 10 tane Türk köy ailesi yerleşim yapmıştır (Kiel, 2005).

Şumnu evkaf köylerinden biri olan Kuru Dere Köyü'nün ise 404 akçelik hâsılı bulunmaktadır. Ayrıca cemaat-i mahsul-i evkaf adı altında köyden 4.405 akçelik gelir sağlanmıştır. Vakıf arazilerin bir diğeri ise Dalkaç Mezrası'dır. Dalkaç Hacı Bayram yeri olarak bilinip ayrıca eski defterde kayıtlı olan mezra yeni deftere de kayıt olunmuştur. Mezra 793 akçelik bir gelire sahiptir (BOA TD 382: 870). Şumnu'da mülk olarak kaydedilen köy bulunmamaktadır. Çiftlik olarak Kemal Hoca'nın tasarrufunda bulunan bir çiftlik bulunmaktadır (BOA TD 382: 516).

³¹ Mezkûr karye vakıf evvelden müsellemlen olup tımar verilmiş imiş olan Mevlana Abbas Fakih ve Mesud kemakân vakfiyet üzere mutasarrıf olalar deyü deftere kendünden mestur bulup haliya berat-ı hümayunla Seyyid Mehmed nam Emir tasarrufunda durur vukuu üzere ber karar-ı sabık kayd olunmuş haliya dahi Seyyid Abdi Çelebinin berat şerifle tasarrufunda ola deyü vukuu üzere defter-i cedide kayd olundu. BOA TD 382, s.869.

7. ZİRAÎ ÜRETİM

Şumnu Nahiyesi'nde iktisadî hayatın ağırlığını, devletin diğer taraflarında olduğu gibi, tarım üretimi teşkil ediyordu. Şumnu arazilerinde hububat, meyve-sebze, bostan, mercimek, fiğ, koz (ceviz), piyaz (soğan), keten gibi birçok ürün elde ediliyordu. Ayrıca bağcılık, bal üretimi ve hayvancılık da yapılmaktaydı.

7.1. Hububat Üretimi

1535-1536 yılları arasında Şumnu'da başta hinta (buğday), şa'ir (arpa) olmak üzere mercimek, alef (yulaf), mahlût, fiğ, keten gibi birçok ürün elde edilmekteydi. Hem iklim koşullarının elverişliliği hemde halkın temel gıda maddeleri olan ekmek, bulgur ve benzeri yiyeceklerin buğdaydan yapılmasından dolayı en çok üretimi yapılan ürün buğdaydır. Buğdaydan sonra da üretimi en fazla yapılan ürün alef ma'a mahlûttur. Bu iki ürünün birlikte yazıldığı için buğdaydan sonra en fazla üretimi yapılan ürünlerdir. Bu ürünleri arpa, mercimek, fiğ izlemektedir. Fiğ üretimi çok sınırlı olarak yalnızca sekiz köyde yapılmıştır. Bu köyler Draganofça, Yeniler ve Mandıra, Yukarı Işıklar, Kırtıllı, Boynu Eğri, Köse Durmuş, İlyas yurdu dermiyan Dur Ali Durdu ve Çıkırıkçılar köyleridir.

Buğday: Zirai ürünler içerisinde en önemlisi buğdaydır. Her köyün vazgeçilmez ürünüdür. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi merkezinde yaklaşık 166 kile³²(4.266 kg) buğday üretilmekteydi (BOA TD 382: 386). Şumnu Nahiyesi köylerinden en fazla buğday üretimi 250'şer kilelik üretimleri ile Yenice, Büyük Bocular köylerinde olmuştur (BOA TD 382: 419, 490). Bu iki köyden yaklaşık 12850 kg buğday üretilmiştir. Şumnu Nahiyesi'nin bütün köylerinde buğday üretimi yapılmıştır. En az buğday üretimin yapıldığı köyler 1'er kilelik üretimi (25.7 kg) ile Kasablu ve Betreviç köyüdür (BOA TD 382: 425, 513). Şumnu Nahiyesi köylerinde toplam 13.236 (340.165.2 kg) kilelik buğday üretimi yapılmıştır. Şumnu Nahiyesi genelinden 13.402 (344.431.4 kg) kilelik buğday yetiştirilmiştir (BOA TD 382: 386-613, 869-870).

³² 1 kile İstanbul kilesine göre 25,7 kilogramdır. Şumnu Nahiyesi'nin kendine ait bir kile oranı kaydedilmediği için İstanbul kilesi oranı temel alınmıştır.

Yulaf ve Mahlût: Buğdaydan sonra en fazla üretiminin yapıldığı ürün yulaf ve mahlûtur. İki ürün birlikte kaydedildiği için arpadan sonra üretimi oluşturmaktadır. Daha çok hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Hemen hemen bütün köylerde üretimi yapılmaktadır. Yulaf ve mahlût sadece Ayvacık nâm-ı diğer Virbiçe köyünde üretimi yapılmamaktadır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu merkezinde yaklaşık 92 kile (2364 kg) yulaf ve mahlût üretilmektedir (BOA TD 382: 386). En fazla yulaf ve mahlûtun üretildiği köy 234 kilelik üretimi ile Çenger Köyü'dür (BOA TD 382: 423). En az üretimin yapıldığı köy 1 kilelik üretimi ile Kasablu köyüdür (BOA TD 382: 425). Şumnu Nahiyesi köylerinde 7.032(180.722.4 kg) kilelik yulaf ve mahlût üretimi yapılmıştır. Şumnu Nahiyesi genelinde toplam 7.124 (183.086.8 kg) kilelik yulaf ve mahlût yetiştirilmiştir.

Arpa: Daha çok hayvan yemi olarak kullanılan arpanın, buğdayla karıştırılarak elde edilen unu halkın temel gıda maddesi olan ekmek yapımında da kullanılmaktadır. Bütün köylerde arpa üretimi yapılmaktadır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu merkezde yaklaşık 23 kile (591 kg) arpa üretilmektedir. En fazla arpa üretimi yapılan 270 kilelik üretimi ile Çatak köyüdür (BOA TD 382: 454).Çatak köyündeki 270 kilelik üretimden 90 kilesini derbendci olan halk üretirken 180 kilesini derbendci olmayan halk üretmiştir. En az üretimin yapıldığı köy 1 kilelik üretimi ile Kasablu köyüdür (BOA TD 382: 425). Şumnu Nahiyesi genelinde köylerinden toplam 5.559 (142.866.3 kg) kilelik arpa üretimi yapılmıştır. Şumnu Nahiyesi genelinden 5.582 (143.457.4 kg) kilelik arpa yetiştirilmiştir.

Mercimek ve....: Halkın tüketim yaptığı önemli gıda maddelerinden biridir. Buğday, alef (yulaf) ve mahlût ve de arpa kadar yaygın olmamakla beraber bazı köylerde üretimi yapılmaktadır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu merkezde mercimek üretimi yapılmamıştır. Mercimek üretiminin en fazla 2'şer kile üretimi ile Eski İstanbulluk ve Dobroniçe Köyü'nde yapılmıştır (BOA TD 382: 404, 437). Diğer üretim yapılan köylerde 1'er kilelik üretim yapılmıştır. Şumnu'da toplam yaklaşık 20 kilelik(514 kg) mercimek üretimi yapılmıştır.

Fiğ: Genelde hayvan yemi olarak kullanılmıştır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi merkezinde fiğ üretimi yapılmamaktadır. Şumnu Nahiyesi'nde sadece Draganofça, Yeniler ve Mandıra, Yukarı Işıklar, Kırtılı, Boynu Eğri, Köse

Durmuş, İlyas yurdu dermiyan Dur Ali Durdu ve Çıkırıkcılar, köylerinde üretim yapılmıştır (BOA TD 382: 404, 414, 440-441, 539, 553-554, 557-558, 609). Fiğ üretiminden ne kadar vergi alındığı belirtilmiş buna karşın üretim miktarı kaydedilmemiştir.

Çizelge 7.1. Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi

XVI. 1550	Buğday		Arpa		Alef ma'a Mahlût		Mercimek ma'a...		Fiğ
Köyler ve mezraa	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Res m	Res m
Kışla	60	450	15	90	27	135	-	-	-
Kara Selman	56	504	24	144	67	335	-	-	-
Ravna	53	447	19	114	41	205	1	20	-
Kotiş?	88	792	33	198	81	405	1	20	-
Yakup Fakih	25	225	10	60	15	75	-	-	-
Gradişte	150	1350	11	66	71	355	1	20	-
Novasil	141	1269	30	180	72	360	1	20	-
Doruca	113	1017	16	96	70	350	1	20	-
Osmar	106	954	16	96	39	245	1	20	-
Istratije	39	351	8	48	27	105	-	-	-
Kireş ³³	160	1440	140	840	80	400	-	-	-
Eski İstanbulluk	210	1890	100	600	160	800	2	40	-
Yukarı Işıklar	32	288	10	60	19	95	-	-	-
İsmedova ³⁴	190	1710	190	1440	40	200	-	-	-
Çalık Kavak ³⁵	200	1800	220	1320	50	250	1	20	-
Kırtıllı	50	450	21	126	63	315	-	-	-
Karye-i...an hasha-i Hazret-i Lütfi Paşa	200	1800	100	600	81	405	-	-	-
Köse Durmuş	11	99	3	18	11	55	-	-	3
Mir Ahur	351	3159	87	522	46	230	-	-	-
Yenice	250	2250	92	552	180	900	-	-	-
Kayacık	100	900	60	360	67	335	-	-	-
Çenger	200	1800	117	712	234	1170	1	20	-
Nasırlı	46	414	17	102	12	60	-	-	-
Kasablu	1	9	1	6	1	5	-	-	-
Manobliç-i Gebr	50	450	2	12	46	230	-	-	-

³³ Hinta-i derbendciyan ve gayr-i ez derbendciyan, şair-i derbendciyan ve ez derbendciyan toplamı verilmiştir. BOA TD 382, s.401.

³⁴ Hinta-i derbendciyan ve gayr-i ez derbendciyan, şair-i derbendciyan ve ez derbendciyan toplamı verilmiştir. BOA TD 382, s.409.

³⁵ Hinta-i derbendciyan ve gayr-i ez derbendciyan, şair-i derbendciyan ve ez derbendciyan toplamı verilmiştir. BOA TD 382, s.413.

Çizelge 7.1. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi

XVI. 1550	Buğday		Arpa		Alef ma'a Mahlût		Mercimek ma'a...		Fiğ
Köyler ve mezraa	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Res m	Res m
Markova	35	315	5	30	35	175	1	20	-
Murad Viranı	20	180	1	60	25	125	-	-	-
Manobliç-i Müslim	22	198	5	30	20	100	-	-	-
Uzunİsmail	47	423	10	60	29	145	-	-	-
İsmolofça	146	1204	20	120	71	355	1	20	-
Tırnoğça	220	1980	10	60	55	275	-	-	-
Yenice Köy nam-ı diğer... Geçidi ³⁶	90	810	80	480	10	50	-	-	-
Kırklar	25	225	15	90	8	40	-	-	-
Dobroniçe	140	1260	40	240	93	465	2	40	-
Ducine	67	603	9	54	20	100	1	20	-
Mecükciler	65	585	9	54	64	320	-	-	-
Draganofça	58	522	16	96	29	145	1	20	13
Kirilova	25	225	3	18	11	55	-	-	-
Ayvacak nâm-ı diğer Virbiçe ³⁷	310	2790	240	1440	-	-	-	-	-
Kazan Pınarı ³⁸	220	1980	220	1320	95	478	-	-	-
Çatak ³⁹	270	2430	270	1620	32	160	-	-	-
Çıkırıkçı Murad	50	450	30	180	25	125	-	-	-
Nazar	25	225	15	90	22	110	-	-	-
Doğancı	31	279	13	78	9	45	-	-	-
Kayacık nâm-ı diğer Uruşlar	27	243	2	12	12	65	-	-	-
Arabacı? Oğlu	46	414	21	126	18	90	-	-	-
Cansız Ehad	20	180	10	60	19	95	-	-	-
Yahşi Oğulları	34	306	13	78	41	205	-	-	-
Akça Gebeşler	40	360	13	78	10	50	-	-	-
Kayacık nâm-ı diğer Caferli Turhan	17	153	6	32	8	40	-	-	-
Çulha ine beyi der senebirlik	35	315	10	60	16	80	-	-	-
Divane Ahmed	61	549	15	90	22	110	-	-	-

³⁶ Hinta-i derbendciyan ve gayr-i ez derbendciyan, şair-i derbendciyan ve ez derbendciyan toplamı verilmiştir. BOA TD 382, s.435.

³⁷ Hinta-i derbendciyan ve gayr-i ez derbendciyan, şair-i derbendciyan ve ez derbendciyan toplamı verilmiştir. BOA TD 382, s.446.

³⁸ Hinta-i derbendciyan ve gayr-i ez derbendciyan, şair-i derbendciyan ve ez derbendciyan toplamı verilmiştir. BOA TD 382, s.450.

³⁹ Hinta-i derbendciyan ve gayr-i ez derbendciyan, şair-i derbendciyan ve ez derbendciyan toplamı verilmiştir. BOA TD 382, s.454.

Çizelge 7.1. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi

XVI. 1550	Buğday		Arpa		Alef ma'a Mahlût		Mercimek ma'a...		Fiğ
Köyler ve mezraa	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Res m	Res m
Turhan der Kirilova	37	333	3	18	10	50	-	-	-
Makaklı, Rum Ahmed den bulunmuştur	10	90	3	18	5	25	-	-	-
Mezraa-ı Kaluger	10	90	5	30	20	100	-	-	-
Resiller Kulağuzlular nam karyeden bulunmuştur der Kirilova	12	107	1	6	6	30	-	-	-
Dobrika nâm-ı diğer Sığircı der Kirilova	69	621	14	83	30	150	-	-	-
Abdi Fakih der Kirilova	5	45	3	18	3	15	-	-	-
Aşağı Işıklar der Kirilova	37	333	10	60	8	40	-	-	-
Kuş Hasan	10	90	1	6	2	10	-	-	-
Musa İlyaslar	18	162	5	30	9	45	-	-	-
Hızırca nâm-ı diğer Divane Mahmud	2?	180	13	78	6	30	-	-	-
Semeçar? Tomineden bulunmuştur	22	198	15	90	5	25	-	-	-
Kaykıcılar, Uruzlardan bulunmuştur	15	135	10	60	6	30	-	-	-
Divane Hamza Topuzlardan bulunmuştur	5	45	6	36	5	45	-	-	-
Evrenos der kur-ı karye-iYanıklı?	9	81	5	30	7	35	-	-	-
Keşkekci Kulfalar der Kirilova	14	126	1	6	5	25	-	-	-
Aydın Fakih	15	135	1	6	6	30	-	-	-
Söğütlü	55	495	34	204	31	155	-	-	-
Nasuhça	49	441	27	162	12	60	-	-	-
Hacı Hamza der Kirilova	53	477	7	42	18	90	-	-	-
Yolkulu Dede	11	99	15	90	6	30	-	-	-
Sadık, Nazar Ağacı dahi dirler	2	18	2	12	2	10	-	-	-

Çizelge 7.1. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi

XVI. 1550	Buğday		Arpa		Alef ma'a Mahlût		Mercimek ma'a...		Fiğ
Köyler ve mezraa	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Res m	Res m
Mestanlar, Kulağuzlardan bulunmuştur	13	117	5	30	3	15	-	-	-
Köse Ahadlar Esenkovadan bulunmuştur	13	45	6	36	5	25	-	-	-
Divane Hızır	60	540	17	102	13	65	-	-	-
Kaykılar	72	648	18	108	18	90	-	-	-
Burhanoğulları	50	450	34	204	35	175	-	-	-
Yörükler, nâm-ı diğer Kestane Pınarı	33	298	5	30	28	140	-	-	-
Seydi Ali der- Senebirlik	27	243	11	66	10	50	-	-	-
Şuaybca	34	296	9	54	6	30	-	-	-
Müslim, Tekelerden bulunmuştur	5	45	2	12	3	15	-	-	-
Çoban Mustafa, nâm-ı diğer Bıyıklı	23	207	26	156	15	75	-	-	-
Istraja	51	459	29	173	17	85	-	-	-
Kadı	72	648	32	192	40	200	-	-	-
Kilisecik	60	540	20	5120	24	120	-	-	-
Kara Ağaç	50	450	5	30	12	60	-	-	-
Yavaşlar	13	117	7	42	4	20	-	-	-
Karalar	20	180	3	18	8	40	-	-	-
Gelenbek?	54	486	5	30	15	75	-	-	-
Büyük Bocular	250	2250	110	660	70	350	-	-	-
Yenice, Ursulca? Nam karyeden bulunmuştur.	58	522	10	60	26	130	1	20	-
Umur Fakih der Budavine	8	72	7	42	10	50	-	-	-
Balabancı nâm-ı diğer Kokarca	93	837	38	228	35	125	-	-	-
Dobra	136	1224	48	288	189	945	1	20	-
Kocacıklar	42	378	34	204	32	120	-	-	-
Kel Yörük	60	540	20	120	42	210	-	-	-
Şahin Oğulları	16	144	7	42	7	35	-	-	-
Razboyna	33	297	13	78	22	110	1	20	-
Kazancı	8	72	5	30	6	30	-	-	-

Çizelge 7.1. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi

XVI. 1550	Buğday		Arpa		Alef ma'a Mahlût		Mercimek ma'a...		Fiğ
Köyler ve mezraa	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Res m	Res m
Hasanca, Eymirhan dahi dirler	10	90	5	30	5	25	-	-	-
Benli Hacı	10	90	15	90	25	125	-	-	-
Kara Hüseyin	25	225	15	90	6	30	-	-	-
Genç Dede, Kütükcü Alagözden bulunmuştur.	5	45	5	30	1	5	-	-	-
Uruzlar	52	468	33	198	37	185	-	-	-
Saruca Bazargan	23	207	13	78	30	150	-	-	-
Makaklar	130	1170	40	240	86	430	-	-	-
İkizce-i Büzürk	67	603	40	230	40	200	-	-	-
Barçınlar	14	126	13	78	5	25	-	-	-
Türbe-i Fakih, Susak Pınarı dahi dirler	30	270	16	96	20	100	-	-	-
Köse Bazargan defter-i atikde mezra kayd olunmuştur	25	225	13	78	9	45	-	-	-
Azablu	50	450	25	150	9	45	-	-	-
Curuka der kurb-ı Akçe Keseler	12	108	5	30	5	25	-	-	-
Kovancılar	44	396	11	66	10	50	-	-	-
Kurd Bey	15	135	5	48	11	55	-	-	-
Mehmed nâm-ı diğer Maraş	27	243	12	72	20	150	-	-	-
Papani Sinan, Kefke Hacı Yurdu dahi dirler	22	198	6	36	9	45	-	-	-
Betreviç	1	9	1	6	2	10	-	-	-
Kademler	48	432	10	60	11	55	-	-	-
Avşar?	34	306	8	48	17	85	-	-	-
Kırca Musa der Kirilova	7	63	1	6	3	10	-	-	-
Ahadlar	65	605	20	120	25	125	-	-	-
Mahsul-i Çiftlik-i Kemal Hoca	5	45	5	30	5	25	-	-	-
İncek-i Küçük	25	225	10	90	25	125	-	-	-
Mezraa-ı Akyörük	5	45	4	24	3	15	-	-	-
Erikli	100	900	32	192	50	250	-	-	-

Çizelge 7.1. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi

XVI. 1550	Buğday		Arpa		Alef ma'a Mahlût		Mercimek ma'a...		Fiğ
Köyler ve mezraa	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Res m	Res m
Bacı Oğulları, Akça Bazergan dahi dirler	100	900	87	522	24	320	-	-	-
Topuzlar der Kirilova	133	1197	27	162	73	365	-	-	-
Köse Musa Enbiyalar dahi dirler	40	360	35	210	35	175	-	-	-
Sağırlar	7	63	2	12	5	25	-	-	-
Derziler hariç ez defter der Senebirlik	12	108	7	42	13	60	-	-	-
Yakacık nâm-ı diğer Mürüvvet Sekisi	30	270	20	120	36	180	-	-	-
Çelebi Çatma nâm-ı karyede bulunmuştur	50	450	10	60	10	50	-	-	-
Çerşofça	150	1350	50	300	100	500	-	-	-
Mehmedlü	127	1143	28	168	30	175	-	-	-
Çerkovna	33	297	15	90	20	105	-	-	-
Vardun	25	225	10	60	23	115	-	-	-
Tımar-ı Yeniçeriyan der karye-i m.	10	90	7	42	4	20	-	-	-
Çanakcılar der Kirilova	50	450	3	18	30	150	-	-	-
Yüklüler	33	297	5	30	26	130	-	-	-
Dalkaç nâm-ı diğer Çoban Pınarı	53	477	7	42	17	85	-	-	-
Mürsel	30	270	16	96	23	115	-	-	-
Balgalı Habib	8	72	2	12	7	35	-	-	-
Pürgüç nâm-ı diğer karagöz	10	90	30	180	40	200	-	-	-
Naz Paşa	16	144	11	66	10	50	-	-	-
Börklüce	29	261	13	78	6	30	-	-	-
Piri Fakih, Hasancada bulunmuştur	80	720	33	118	27	85	-	-	-
Yusuf Cüllah	50	450	10	60	26	130	-	-	-
Boynu Eğri	26	234	4	24	22	110	-	-	-

Çizelge 7.1. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi

XVI. 1550	Buğday		Arpa		Alef ma'a Mahlût		Mercimek ma'a...		Fiğ
Köyler ve mezraa	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Res m	Res m
Kara Hasan Selişte dahi dirler	3	27	2	12	2	12	-	-	-
Türkeşler	66	594	8	48	20	100	-	-	-
Doğan Oğulları	20	180	2	12	17	85	-	-	-
Bekirlü der- Kirilova	113	1017	16	96	109	545	-	-	-
Gürgenlü	40	360	13	78	13	65	-	-	-
Yörük Salih	65	585	40	240	30	150	-	-	-
Kireçlik nâm-ı diğer Uzun Işıklar	17	153	12	72	30	150	-	-	-
Küçük Kozluca	1	9	1	6	1	5	-	-	-
Saru Yusufar	88	792	17	102	38	190	-	-	-
Hasanca, Göbekli dahi dirler	43	360	3	18	28	140	-	-	-
Hoşkadem nâm-ı diğer Rakovniçe	22	198	16	96	2	10	-	-	-
Küpelüler hariç ez defter der Senebirlilik	8	72	4	24	3	15	-	-	-
Keçililer	110	900	25	150	65	325	-	-	-
Hacı İskender	33	297	3	18	10	50	-	-	-
Yunuslar Kulağuzlardan bulunmuşdur ez defter ma'a mahalle-i Balaban	20	180	2	12	12	65	-	-	-
Çamurlu	95	755	50	300	50	250	-	-	-
Demürce Oğulları	28	252	10	60	10	50	-	-	-
Kalaycı Salih der- Kirilova	10	90	1	6	9	45	-	-	-
Ala Geyikli	2	18	2	12	1	5	-	-	-
Yeniler der- Kirilova	226	2032	33	198	101	505	-	-	60
Kara Ahmed	21	279	10	60	12	60	-	-	-
Balluca Balaban der-Kirilova	149	1341	22	132	71	355	-	-	-
Kara Ahadlar Hırsuzlar Pınarı dahi dirler	50	450	25	150	104	170	-	-	-
Mandıra	22	198	9	54	2	10	-	-	12
Tomine?	158	1422	45	270	40	200	-	-	-
Mezidce der- Kirilova	37	333	29	174	50	250	-	-	-

Çizelge 7.1. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi

XVI. 1550	Buğday		Arpa		Alef ma'a Mahlût		Mercimek ma'a...		Fiğ
Köyler ve mezraa	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Res m	Res m
Kara Veli der- nezd-i Kulağuzlar	12	107	3	18	9	30	-	-	-
Hassa defter-i atikde Kadıköy kayd olunmuştu	3	27	5	30	3	15	-	-	-
Ahiogulları	60	540	30	180	18	90	-	-	-
Karaca İbrahim Güzlesi	9	81	5	30	5	25	-	-	-
Balabanca nâm-ı diğer Topcu	50	450	52	312	44	220	-	-	-
Köseler	20	180	9	54	9	45	-	-	-
Enbiya hariç ez- defter der- nezd-i Uruşlar	5	45	1	6	2	10	-	-	-
Yörük Kasım	40	360	17	102	17	85	-	-	-
Güç Beyi hariç ez defter kurb-ı Akçe Keseler	14	126	7	42	4	20	-	-	-
Hüseyin Anadolu	50	450	10	60	40	200	-	-	-
Kara Salihler Kulağuzlardan bulunmuştur hariç ez defter	10	90	1	6	4	20	-	-	-
Desborlular Kulağuzlardan bulunmuştur	10	90	1	6	8	40	-	-	-
Budaviye	96	864	49	474	100	500	-	-	-
Köklüce	27	243	9	54	7	35	-	-	-
Timurlenk	16	144	5	30	8	40	-	-	-
Kütükcü Ala göz	4	36	4	24	7	35	-	-	-
Balımlar	50	450	35	210	50	250	-	-	-
Büyük İncek	102	918	29	174	76	380	-	-	-
Hacı Salih ⁴⁰ Yağcılar dahi dirler	150	1350	52	312	160	800	-	-	-
Kulfallar	52	468	17	102	22	110	-	-	-
Saltıklar der kurb- ı karye-i Kara Cüllahlar	57	513	5	30	25	125	-	-	-
Karlı	52	468	7	42	22	110	-	-	-
Küçük Başak	31	279	5	30	8	40	-	-	-

⁴⁰ Mahalle-i Şah Geldi ile tüm ürünlerin toplamı verilmiştir. BOA TD 382, s.575-576.

Çizelge 7.1. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi

XVI. 1550	Buğday		Arpa		Alef ma'a Mahlût		Mercimek ma'a...		Fiğ
Köyler ve mezraa	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Res m	Res m
İlbasanlar Küçük Enbiya dahi dirler	10	90	1	5	7	35	-	-	-
Elvan Oğlu	100	900	20	120	29	145	-	-	-
Bayezidci	77	693	23	138	42	200	-	-	-
Karaca İbrahim Kışlası	10	90	5	30	9	35	-	-	-
Nahiye	46	414	20	120	24	120	1	20	-
Kalaycı Doğan	50	450	16	97	22	110	-	-	-
Kızıl Kaya	55	495	27	162	25	125	-	-	-
Mihal Bey	35	315	9	54	15	75	-	-	-
Bolana	22	198	10	60	13	65	-	-	-
Bozca İne Bey	5	45	3	18	3	15	-	-	-
Divane Hasan	13	117	10	60	14	70	-	-	-
Taşgun	13	117	7	42	12	60	-	-	-
Deniz Fakih Çayır Köy dahi dirler	3	27	2	12	3	15	-	-	-
Tosun Oğlu	10	90	5	30	8	40	-	-	-
Ak Dere Yakası	120	1080	34	204	92	460	-	-	-
Veled fakih	30	270	15	90	12	60	-	-	-
Kara Cüllahlar	54	486	10	60	30	150	-	-	-
Divane Hamza	25	225	6	36	9	45	-	-	-
Hüseyinler	5	450	11	450	20	100	-	-	-
Kavaklı	50	450	20	120	77	375	-	-	-
Pınari Ali veled-i Kara Mustafa	17	153	7	42	13	65	-	-	-
Uz Şeyh	130	1170	30	180	32	160	-	-	-
Kulağuzlular	35	342	5	30	15	75	-	-	-
Temrenci Osman	20	180	3	18	28	40	-	-	-
Helvacı Bahadır	30	180	15	90	20	60	-	-	-
Senebirlik	112	1008	48	228	50	250	-	-	-
Beş Evli	152	1368	24	144	27	135	-	-	-
Öyüklü	23	207	1	6	6	30	-	-	-
Kayalı Dere	247	2223	158	948	50	250	-	-	-
Öksüz Hasan	30	270	20	120	20	120	-	-	-
Hoşkadem Ak Dereden bulunmuştur	30	270	20	220	30	150	-	-	-
Hacı İsa Burhanoğullarınd an bulunmuştur	10	90	20	120	20	100	-	-	-
Sadıklar	20	180	32	192	10	50	-	-	-

Çizelge 7.1. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinde hububat üretimi çizelgesi

XVI. 1550	Buğday		Arpa		Alef ma'a Mahlût		Mercimek ma'a...		Fiğ
Köyler ve mezraa	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Resm	Kile	Res m	Res m
Uzun Barak Bekirliden bulunmuştur	25	225	20	120	22	110	-	-	-
Alaeddin	42	378	20	120	40	200	-	-	-
Beş Pınar Ümranlar dahi dirler	15	130	5	25	3	150	-	-	-
Urum Ahmed	21	477	15	90	30	150	-	-	-
Gedik Çakır	31	279	3	18	13	65	-	-	-
Pınar-ı Küçük Ocağı	7	63	3	18	3	15	-	-	-
İlyas Yurdu dermiyan Dur Ali Durdu ve Çıkrıkçılar	2	18	1	6	2	10	-	-	-
Kara Hızırlar der Kirilova	60	540	2	12	38	190	-	-	-
Kovancı Mahmud der Kirilova	20	180	5	30	10	40	-	-	-
Burhanoğulları Kara Doğanlar dahi dirler	57	513	40	240	90	450	-	-	-
Osmanlar	50	450	30	180	25	125	-	-	-
Küçük İkizce	67	603	40	240	40	200	-	-	-
İskender Köse Musa dan bulunmuştur der kurb-ı Senebirlik	10	90	10	90	10	50	-	-	-
İzlatar an evkaf	25	150	8	32	16	48	-	-	-
Kuru Dere an evkaf	8	48	3	12	6	18	-	-	-
Mezraa-i Dalkaç	47	282	14	56	47	282	-	-	-
TOPLAM	13.236	119.267	5.559	39.249	7.032	34.958	20	400	88

7.2. Bağcılık

Üzüm bağları ve üzümünden elde edilen gelir Şumnu Nahiyesi üretiminde mühim bir yer tutmaktadır. Şumnu merkez başta olmak üzere Şumnu köylerinin birçoğunda üzüm yetiştiriciliği yapılmaktadır. 1535-1536 yılları arasında olarak kabul ettiğimiz tahrirde bağcılık arazinin dönümü üzerinden vergilendirilmiştir.

Müslümanların tasarruflarındaki bağların dönümünden 4 akçe vergi alınırken Gayr-i Müslimlerin tasarruflarındaki bağların dönümünden 8 akçe vergi alınmıştır. Bu durum Niğbolu Sancağı Kanunnamesi'nde şu şekilde "Ve Müslümanların bağlarından dönümden dönüme dörder akçe dönüm akçesi alına ta'şir olunmaya."kaydedilmiştir (Akgündüz, 1991: 417). Verginin dönüm üzerinden alınması üretim rakamlarının ortaya konmasını engellemektedir. Şumnu merkezde bağ dönümünden 1600 akçe vergi tahsil edilmiştir. Şumnu Nahiyesi köylerinden ise 2.850 akçe vergi alınmıştır. Şumnu Nahiyesi köyleri arasında Müslüman bağlarından en fazla vergi Kayalı Dere Köyü'nden alınmıştır. Bu köyden 30 dönümlük araziden 120 akçelik gelir elde edilmiştir. (BOA TD 382: 602). Şumnu Nahiyesi'nde Kireş Köyü'nde yer alan bağ gayrimüslimlerin tasarrufunda bulunmaktadır. Dönümü belirtilmeyen bağdan dönümü 8 akçeden 300 akçelik gelir elde edilmiştir (BOA TD 382: 399-401). Elde edilen bu gelir ile Şumnu Nahiyesi'nde en fazla gelir getiren bağ konumunda yer almaktadır. Nahyedeki diğer köylerde yer alan bağlar Müslümanların elinde bulunmaktadır. Şumnu Nahiyesi genelinden toplam 4450 akçe gelir elde edilmiştir. Şumnu merkezde 400 dönümlük Şumnu köylerinde ise 637 dönümlük arazi bağcılık için ayrılmıştır.

Çizelge 7.2. Şumnu Nahiyesi'nde bağcılık ve üzüm

Köy ve mezraa	Dönüm-i Bağat		Aveng-i engür
	Dönüm	Resm	
Kışla	10	40	-
Kara Selman	1	4	-
Ravna	-	-	74
Kotiş?	-	-	114
Yakup Fakih	6	24	-
Gradişte	-	-	116
Novasil	-	-	152
Doruca	-	-	86
Osmar	-	-	98
Istratije	-	-	54
Kireş ⁴¹		300	-
Eski İstanbulluk	-	-	200
Yukarı Işıklar	10	40	-
Kırtılı	1	4	-
Karye-i...	-	-	132
Köse Durmuş	1	4	-
Mir Ahur	5	20	-
Yenice	20	80	-
Kayacık	2	8	-

⁴¹ Kayıta Resm-i Dönüm-i Bağât-ı Gebr fi 8 300 şeklinde geçer. BOA TD 382 s.402.

Çizelge 7.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde bağcılık ve üzüm

Köy ve mezraa	Dönüm-i Bağat		Aveng-i engür
	Dönüm	Resm	
Çenger	-	-	230
Nasırlı	1	4	-
Kasablu	1	4	-
Manobliç-i Gebr	-	-	70
Markova	-	-	50
Uzun İsmail	3	14	-
İsmolofça	-	-	246
Tırnofça	1	4	52
Dobroniçe	-	-	88
Ducine	-	-	80
Mecükçiler	2	8	-
Kirilova	-	-	16
Çıkırıkçı Murad	2	8	-
Nazar	10	40	-
Doğancı	2	8	-
Kayacık nam-ı diğer Uruşlar	1	4	-
Arabacı? Oğlu	2	8	-
Yahşi Oğulları	3	12	-
Akça Gebeşler	1	4	-
Kayacık nam-ı diğer Caferli Turhan	1	4	-
Çulha İne Beyi der Senebirlik	1	4	-
Turhan der Kirilova	1	4	-
Resiller Kulağuzlular nam karyeden bulunmuştur der Kirilova	2	8	-
Dobrika nam-ı diğer Sığrcı der Kirilova	3	12	-
Aşağı Işıklar der Kirilova	2	8	-
Musa İlyaslar	2	8	-
Hızırca nam-ı diğer Divane Mahmud	2	8	-
Semeçar? Tomineden bulunmuştur	2	8	-
Keşkekci Kulfalar der Kirilova	2	8	-
Aydın Fakih	2	8	-
Söğütlü	5	20	-
Nasuhça	2	8	-
Hacı Hamza der Kirilova	1	4	-
Divane Hızır	8	32	-
Kaykılar	3	12	-
Burhanoğulları	3	12	-
Yörükler, nam-ı diğer Kestane Pınarı	3	12	-
Seydi Ali der Senebirlik	1	4	-
Şuaybca	5	20	-
Çoban Mustafa, nam-ı diğer Bıyıklı	2	8	-
Istraja	11	44	96
Kadı	11	44	-
Kilisecik	10	40	-
Kara Ağaç	2	8	-
Yavaşlar	1	4	-
Karalar	2	8	-

Çizelge 7.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde bağcılık ve üzüm

Köy ve mezraa	Dönüm-i Bağat		Aveng-i engür
	Dönüm	Resm	
Gelenbek?	15	60	-
Büyük Bocular	5	20	-
Yenice, Ursulca? Nam karyeden bulunmuşdur	-	-	84
Umur Fakih der Budavine	1	4	-
Balabancı nam-ı diğer Kokarca	20	80	-
Dobra	-	-	238
Kocacıklar	4	16	-
Kel Yörük	2	8	-
Şahin Oğulları	1	4	-
Razboyna	5	20	178
Hasanca, Eymirhan dahi dirler	1	4	-
Benli Hacı	1	4	-
Kara Hüseyin	5	20	-
Uruzlar	5	20	-
Saruca Bazargan	2	8	-
Makaklar	18	72	-
İkizce-i Büzürk	2	8	-
Barçınlar	2	8	-
Türbe-i Fakih, Susak Pınarı dahi dirler	1	4	-
Curuka der kurb-ı Akçe Keseler	1	4	-
Kovancılar	1	4	-
Kurd Bey	3	12	-
Mehmed nam-ı diğer Maraş	1	4	-
Kademler	2	8	-
Avşar?	1	4	-
Kırca Musa der Kirilova	1	4	-
Ahadlar	10	40	-
İncek-i Küçük	1	4	-
Erikli	5	20	-
Bacı Oğulları, Akça Bazergan dahi dirler	2	8	-
Topuzlar der Kirilova	3	12	-
Köse Musa Enbiyalar dahi dirler	5	20	-
Sağırlar	1	4	-
Derziler hariç ez defter der Senebirlik	1	4	-
Yakacık nam-ı diğer Mürüvvet Sekisi	1	4	-
Çelebi Çatma nam-ı karyede bulunmuştur	1	4	-
Çerşofça	-	-	170
Mehmedlü	25	100	-
Çerkovna	-	-	28
Vardun	-	-	44
Tımar-ı Yeniçeriyân der karye-i m.	1	4	-
Çanakcılar der Kirilova	1	4	-
Yüklüler	2	8	-
Dalkaç nam-ı diğer Çoban Pınarı	3	12	-
Mürsel	1	4	-

Çizelge 7.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde bağcılık ve üzüm

Köy ve mezraa	Dönüm-i Bağat		Aveng-i engür
	Dönüm	Resm	
Balgalı Habib	2	8	-
Pürgüç nam-ı diğer karagöz	1	4	-
Naz Paşa	2	8	-
Piri Fakih, Hasancadan bulunmuşdur	1	4	-
Yusuf Cüllah	5	20	-
Boynu Eğri	1	4	-
Türkeşler	1	4	-
Doğan Oğulları	1	4	-
Bekirlü der-Kirilova	1	4	-
Gürgenlü	1	4	-
Yörük Salih	9	36	-
Kireçlik nam-ı diğer Uzun Işıklar	10	40	-
Saru Yusufklar	15	60	-
Hasanca, Göbekli dahi dirler	6	24	-
Hoşkadem nam-ı diğer Rakovniçe	1	4	-
Küpelüler hariç ez defter der Senebirlilik	1	4	-
Keçililer	6	24	-
Hacı İskender	1	4	-
Çamurlu	20	80	-
Demürçi Oğulları	1	4	-
Kalaycı Salih der-Kirilova	1	4	-
Yeniler der-Kirilova	10	40	-
Kara Ahmed	3	12	-
Balluca Balaban der-Kirilova	3	12	-
Kara Ahadlar Hırsuzlar Pınarı dahi dirler	10	40	-
Tomine?	2	8	-
Mezidce der-Kirilova	3	12	-
Kara Veli der-nezd-i Kulağuzlar	1	4	-
Hassa, defter-i atikde Kadıköy kayd olunmuştu	1	4	-
Ahioğulları	1	4	-
Balabanca nam-ı diğer Topcu	5	20	-
Yörük Kasım	1	4	-
Güç Beyi hariç ez defter kurb-ı Akçe Keseler	1	4	-
Hüseyin Anadolu	2	8	-
Desborlular Kulağuzlardan bulunmuşdur	1	4	-
Budaviye	2	8	-
Köklüce	1	4	-
Timurlenk	4	16	-
Kütükcü Ala göz	1	4	-
Balımlar	2	8	-
Büyük İncek	1	4	-
Hacı Salih Yağcılar dahi dirler	5	20	-
Mahalle-i Şahgeldi köy mh. Mezkur.	2	8	-
Kulfallar	1	4	-

Çizelge 7.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde bağcılık ve üzüm

Köy ve mezraa	Dönüm-i Bağat		Aveng-i engür
	Dönüm	Resm	
Saltıklar der kurb-ı karye-i Kara Cüllahlar	1	4	-
Karlı	5	20	-
Küçük Başak	3	12	-
İlbasanlar Küçük Enbiya dahi dirler	1	4	-
Elvan Oğlu	2	8	-
Bayezidci	5	20	-
Karaca İbrahim Kışlası	2	8	-
Nahiye ⁴²	1	4	-
Kalaycı Doğan	2	8	-
Kızıl Kaya	20	80	-
Mihal Bey	1	4	-
Bolana	1	4	-
Bozca İne Bey	1	4	-
Divane Hasan	1	4	-
Taşgun	1	4	-
Deniz Fakih Çayır Köy dahi dirler	1	4	-
Tosun Oğlu	1	4	-
Ak Dere Yakası	5	20	-
Kara Cüllahlar	1	4	-
Divane Hamza	1	4	-
Hüseyinler	2	8	-
Kavaklı	2	8	-
Pınarı Ali veled-i Kara Mustafa	1	4	-
Uz Şeyh	-	-	86
Kulağuzlular	1	4	-
Temrenci Osman	1	4	-
Helvacı Bahadır	1	4	-
Senebirlik	6	24	-
Beş Evli	23	92	-
Öyüklü	1	4	-
Kayalı Dere	30	120	-
Öksüz Hasan	10	40	-
Hoşkadem Ak Dereden bulunmuşdur	1	4	-
Hacı İsa Burhanoğullarından bulunmuşdur	1	4	-
Sadıklar	1	4	-
Alaeddin	1	4	-
Beş Pınar, Ümrânlar dahi dirler	1	4	-
Gedik Çakır	1	4	-
Pınar-ı Küçük Ocağı	1	4	-
Kara Hızırlar der Kirilova	1	4	-
Kovancı Mahmud der Kirilova	1	4	-
Burhanoğulları Kara Doğanlar dahi dirler	2	8	-
Osmanlar	1	4	-
Küçük İkizce	2	8	8
İzlatar an evkaf	1	4	-
TOPLAM	637	2850	2790

⁴² Resm-i Dönüm-i Bağât Müselmanan 1 4

7.3. Meyve ve Sebze Üretimi

Şumnu Nahiyesi vergi kalemleri arasında meyveden alınan vergi önemli bir yer tutar. İncelemiş olduğumuz tahrir defterinde meyve üretimleri “öşr-i meyve, öşr-i koz (ceviz), öşr-i bostan, aveng-i engür (üzüm)” şeklinde kaydedilmiştir. Öşr-i meyve başlığı altında genel bir vergi alınmıştır. Yukarıda zikrettiğimiz vergiler dışında hangi meyveden vergi alındığı tek tek belirtilmemiştir.

1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi merkezinde meyve öşründen 162 akçe vergi alınmıştır. Şumnu Köylerinden meyveden elde edilen öşür miktarı 2.784 akçedir. Şumnu Nahiyesi genelinde 25 akçesi merkezde olmak üzere koz (ceviz)dan toplam 318 akçe öşür alınmıştır. Şumnu merkezinde ve köylerin birçoğunda bostan üretimi yapılmıştır. Bostandan Şumnu merkezinden elde edilen öşür miktarı 200 akçedir (BOA TD 382: 386). Niğbolu Sancağı Kanunnamesi’nde öşr-i bostan şu şekilde “Ve öşr-i bostan evleri önünde ve havlûları içinde reayaya azucuk bostan dikse veya kendüye yemeklik için sebzevât ekseler ikişer akçe öşr-i bostan alına. Zirâ ta’şir olunmağa kâbil değildir. Ekmese nesne alınmaya” kaydedilmiştir (Akgündüz, 1991: 416). Şumnu köylerinden ise bostandan 6332 akçelik gelir sağlanmıştır. Şumnu Nahiyesi genelinde bostandan toplam 6532 akçe vergi alınmıştır. Engür (üzüm) den Şumnu merkezden 238 akçe vergi elde edilmiş olup (BOA TD 382: 386), Şumnu genelinden toplam 2.782 akçelik gelir sağlanmıştır. Sebze üretimi olarak da öşr-i piyaz (soğan) dan çok az da olsa sadece Razboyna Köyü’nde 5 akçelik gelir elde edilmiştir (BOA TD 382: 500).

7.4. Keten Üretimi

Sanayi bitkileri arasında yer alan keten gemi yapımında kullanılan halatların hammaddesidir. Bundan dolayı keten üretimi Osmanlı donanmasının ihtiyacını karşılamada önemli bir yere sahiptir (Solak, 2007: 53). Şumnu Nahiyesi merkezinde ve köylerinde keten üretimi yapılmaktadır. Şumnu Nahiyesi’nde öşr-i ketân ve öşr-i ketencik adı altında vergi alınmıştır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu merkezinde keten üretiminden 20 akçe vergi tahsil edilmiştir (BOA TD 382: 386). Öşr-i ketân adı altında Şumnu genelinden toplam 1.768 akçe vergi alınmıştır. Öşr-i ketencik olarak ise Şumnu Nahiyesi’nden toplam alınan vergi 7.405 akçedir.

8. VERGİLER

Osmanlı Devleti, imparatorluğun tümüne ait bir vergi politikası takip etmemiş, her bölgenin ırk, kültür, iklim ve diğer iktisadi ve ictimai şartlarını dikkate alarak ayrı ayrı vergi kanunnameleri yayınlama yoluna gitmiştir (Altundağ, 1947). Osmanlı Devleti'nin her bölgesinde geçerli olan sipahiler ve reaya arasındaki münasebetleri tertip eden kanunnameler düzenlenmiştir. Ayrıca eyaletlerin, sancakların, nahiyelerin ve hatta bazı sosyal zümrelerin durumları göz önüne alınarak da kanunnameler oluşturulmuştur. Bu kanunnamelerde çiftçilerin hak ve sorumlulukları, hangi üründen ne ölçüde vergi alınacağı, sanayi ve ticari faaliyetlerin ne surette vergilendirildiği ve devlet memurlarının reayaya karşı olan davranışları bütün ayrıntıları ile konu edilmiştir (Çakar, 2003: 236; Ünal, 1989: 117).

Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılda devlet hizmetlerinin yerine getirilmesi için gerekli masrafları bir merkezden idare etmeyi gerektiren bugünkü anlamda bir devlet bütçesi bulunmamaktaydı. Bundan dolayı bu masrafların belli bir takım kurallara göre halka dağıtılmasıyla ortaya çıkan bir vergi telakkisi mevcut değildi. Devlet zamanın teşkilat ve maliye sisteminin icaplarına uyarak vergi toplamak hakkını büyük ölçüde dirlik sahiplerine ve vakıflara bırakmıştı. Bu durumun en büyük nedeni vergilerin tahsilinde ve maaşların ödenmesi karşılaşılabilecek olan güçlüklerdi. Merkezden binlerce kilometre uzaktaki sancaklarda madeni para olarak vergi toplamanın zor olmasının yanı sıra vergileri tekrar dirlik sahiplerine ve diğer devlet görevlilerine dağıtmak çok zordu. Ayrıca birçok verginin mahsulden aynı olarak alınması mecburiyeti de başlı başına bir mesele idi. Bundan dolayı devlet önceki Türk-İslam devletlerinin uygulamış olan miri arazi rejimini yeni bir düzenlemeye tâbi tutarak mükemmel bir hale getirmişti (Çakar, 2003: 237; Ünal, 1989: 117).

Osmanlı Devleti vergi sisteminin kaydedildiği defterler tahrir defterleridir. Tahrir kayıtlarının içerdiği vergiler; öşür, şahsa bağlı vergiler, hayvancılıkla ilgili vergiler, maktu' vergiler ve arızî vergiler gibi başlıklar halinde değerlendirilebilir.

8.1. Öşür

Öşür, kelime olarak onda bir (1/10) anlamına gelen Arapça kökenli bir kelimedir. Osmanlı Devleti'nde genellikle halkın ürettiği mahsullerden, özellikle hububattan alınan vergiye verilen isimdir (Ünal, 2007: 148). Fakat bu öşür Osmanlı Devleti Fıkhi kitaplarında bahsedilen şer'i öşürden farklıdır. Şer'i öşür Mekke, Medine, Hicaz ve Yemen gibi bazı Arap memleketlerinde görülen öşri toprakların Müslüman sahipleri tarafından ödenmesi ve nispetinin de toprağın sulanma şekline göre onda birle onda yarım arasında olması icap eden vergidir. Hâlbuki Osmanlı Devleti'nde türlü tarihi sosyal ve iktisadi sebeplerle sahiplerinin mülkü olan öşri toprakların miktarı çok az kalmıştı. Bu devlette, yüksek mülkiyet ve murakabe hakkı fetih sırasında İslam cemaati menfaatine vakfedilerek, devletin idaresine verilmiş veya zamanla sahipsiz kalarak, Beytü'l-mâle intikal etmiş topraklarla teşekkül ettiği kabul edilen miri arazi idare tarzı hemen hemen bütün memleket topraklarına yayılmış oluyordu (Barkan, 1967; Çakar, 2003: 239). Miri toprak rejiminde, çiftçiler devlete ait toprakların daimi ve irsi kiracısı durumundaydı. Öşür adıyla her yıl üründen devlete bir pay toprak kirası (icâre) veya bir paylaşma haracı (harac-ı mukaseme) olarak alınmaktaydı. Öşrün oranı toprağın verimine, sulama şartlarına, ürün çeşitlerine, mahalli örf ve âdetlere göre büyük değişiklikler göstermekteydi. Bazen her kaza hatta her köy için ayrı ayrı öşür oranı belirlenmekteydi (Tabakoğlu, 2007). Bazı köylerde öşürle ilgili köye ait kanunlarda olabildi. 382 numaralı tahrirde öşürle ilgili olarak Şumnu Nahiyesi'nin Kara Ağaç Köyü'ne özel bir kanun bulunmaktadır. Bu kanun şu şekilde "Karye-i mezbure halkından ziraat edenler öşürlerin ve kovan hakların kendü sipahilerine verirler liva-i mezburda kanun her kişi taşir itmektir" geçmektedir (BOA TD 382: 487). Yolculu Dede Köyü'nde ise şu bilgi "Mezkûr Yolculu Dede tâbi-i Şumnu Hüseyin Fakih mezrasında otururlar zikr olan karyede mütemekkin olan on dokuz nefer kimesneler Yol Kulu Dede evladından olup defter-i atikde ikiyüz akçe maktu' bulunmayıp girü ber-karar-ı sabık ikiyüz akçe virmek üzere defter-i cedide kayd olundu. Ve mezkûrdan on dokuz nefer kimesneler kendüleri ziraat eyledikleri öşürlerinden otuzu maktu' virir ma'a dası sipahinindir niza olunmaya" şeklinde kayıt bulunmaktadır (BOA TD 382: 475).

Öşür, ayni ve nakdi olmak üzere iki şekilde toplanmaktaydı. Arpa, buğday, darı, nohut gibi dayanıklı hububat çeşidinde ayni olarak alınırken hububat dışındaki sebze, meyve, bağ, bostan mahsullerinden nakdi ve maktû olarak vergi tahsil edilirdi. Dayanıklı olmadığı için bu mahsüllerin öşürü ayni olarak alınmazdı. (Ünal 2007: 149).

Buğday Öşrü: Öşür alınan ürünler içerisinde en çok vergi geliri buğdaydan sağlanmaktadır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu'da 1 kile buğdaya ortalama 9 akçe öşür bedeli belirlenmiştir. Bu oran Şumnu'da köyden köye değişmektedir. Şumnu merkezden 166 kilelik buğdaydan 1.494 akçe gelir elde edilmiştir (BOA TD 382: 386). Şumnu Nahiyesi kırsal kesiminden 13.236 kile buğdaydan 119.267 akçe vergi alınmıştır. Şumnu Nahiyesi'nden toplam 13.402 kile buğday üretilmiş ve bunlara 120.761 akçe öşür vergisi konulmuştur (BOA TD 382: 386-613, 869-870).

Arpa Öşrü: Şumnu Nahiyesi'nde öşürden buğdaydan sonra en fazla gelir getiren ürün arpadır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu'da 1 kile buğdaya ortalama 7 akçe öşür bedeli belirlenmiştir. Bu oran köyden köye değişmektedir. Şumnu merkezden 23 kile arpa üretilmiş bundan 138 akçe gelir elde edilmiştir (BOA TD 382: 386). Kırsal kesimde ise 5.559 kile arpadan 39.249 akçelik gelir sağlanmıştır (BOA TD 382: 386-613, 869-870).

Yulaf ve Mahlût Öşrü: Buğday ve arpadan sonra öşürden en fazla gelir getiren ürün yulaf ve mahlûttur. 1535-1536 yılları arasında Şumnu'da 1 kile yulaf ve mahlûta ortalama 4.426 akçe öşür bedeli belirlenmiştir. Bu oran köyden köye değişmektedir. Şumnu merkezde 92 kile yulaf ve mahlût üretiminden 460 akçelik gelir sağlanmıştır (BOA TD 382: 386). Şumnu'nun kırsal kesiminden 7.032 kile yulaf ve mahlûttan 34.958 akçe vergi alınmıştır (BOA TD 382: 386-445, 447-614, 869-870) .

Mercimek ve... Öşrü: Çok fazla olmasa da Şumnu'da mercimek üretimi yapılmıştır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu'da 1 kile mercimeğe 20 akçe vergi konulmuştur. Bu oran üretim yapılan tüm köylerde aynıdır. Şumnu merkezde üretimi yapılmayan mercimekten kırsal kesimden 20 kilelik üretimden 400 akçe gelir elde edilmiştir.

Fiğ Öşrü: Dört köyde yapılan fiğ yetiştiriciliğinden 88 akçe gelir elde edilmiştir. Fiğden alınan öşür kile olarak kaydedilmediğinden üretim miktarı hakkında bilgi edinemiyoruz. Toplam 8 köyde fiğ yetiştiriciliği yapılmıştır. Ancak Yukarı Işıklar, Kırtıllı, Boynu Eğri, İlyas Yurdu köylerinde fiğ keten ile birlikte vergilendirildiği için bu köylerden elde edilen fiğ gelirini diğer dört köyde yapılan gelire dâhil edemedik.

Burada zikredilen öşre tabi olan ürünler dışında, yine öşür vergisine tabi vergi kalemlerinin ayrıntılı dökümü aşağıdadır.

Çizelge 8.1. Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Kışla	126	20	30	-	-	-	-	-	-
Kara Selman	280	3	50	50	100	-	-	-	-
Ravna	20	35	-	-	-	24	20	-	-
Kotiş?	194	-	-	-	-	32	34	-	-
Yakup Fakih	18	5	20	10	-	5	-	-	-
Gradişte	175	35	5	-	-	66	20	-	-
Novasil	400	31	-	-	-	104	45	-	-
Doruca	234	40	61	-	-	100	35	-	-
Osmar	494	30	143	-	-	82	23	-	-
Istratije	89	104	-	-	-	24	-	-	-
Kireş	230	-	-	-	-	-	-	-	-
Eski İstanbulluk	1000	65	-	-	-	94	30	10	-
Yukarı Işıklar ⁴³									
İsmedova	126	-	-	-	-	-	-	-	-
Çalık Kavak	20	-	-	-	-	-	-	-	-
Kırtıllı	30	1	30	-	-	-	-	-	-
Karye-i...	400	50	-	-	-	150	-	40	-
Köse Durmuş	40	3	10	10	-	-	-	-	3
Mir Ahur	155	5	120	-	-	-	-	-	-
Yenice	500	9	103	202	-	-	-	-	-

⁴³ Kaydı Öşr-i Kovan ma'a Resm-i Arus 37, Öşr-i Meyve ma'a Bostan 13, Öşr-i Ketân ma'a fiğ ma'a sipahiyan 35 şeklinde geçmektedir Bundan dolayı tabloya yansıtamadık. BOA TD 382 s.404.

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Kayacık	70	5	40	30	-	-	-	-	-
Çenger	502	502	552	-	-	185	56	-	-
Nasırlı	58	3	30	50	-	-	-	-	-
Kasablu	3	2	2	-	-	-	-	-	-
Manobliç-i Gebr	72	5	-	-	-	23	-	-	-
Markova	130	4	-	-	-	50	-	40	-
Murad Viranı	10	1	-	10	-	-	-	-	-
Manobliç-i Müslim	193	-	-	13	-	-	-	-	-
Uzunİsmail	60	15	30	50	-	-	-	-	-
İsmolofça	116	41	-	-	-	76	12	-	-
Tırnoğça	167	82	-	-	-	34	-	53	-
Yenice Köy, nâm-ı diğer... Geçidi	124	-	-	-	-	-	-	-	-
Kırklar	13	5	-	10	-	-	-	-	-
Dobroniçe	50	21	-	-	-	13	10	20	-
Ducine	30	5	-	-	-	15	12	10	-
Mecükçiler	41	5	60	30	-	-	-	-	-
Draganofça	29	15	-	-	-	21	15	10	13
Kirilova	10	5	2	-	-	-	-	20	-
Ayvacık nâm-ı diğer Virbiçe	200	-	-	-	-	-	-	-	-
Kazan Pınarı	333	-	-	-	-	-	-	-	-
Çatak	487	-	-	-	-	131	-	-	-
Çıkırıkçı Murad	101	5	15	60	-	-	-	-	-
Nazar	13	5	10	90	-	-	-	-	-
Doğancı	31	5	17	10	-	-	-	-	-
Kayacık nâm-ı diğer Uruşlar	30	4	15	15	-	-	-	-	-
Arabacı? Oğlu	40	2	26	25	-	-	-	-	-
Cansız Ehad	121	25	23	35	-	-	-	-	-
Yahşi Oğulları	43	19	25	55	-	-	-	-	-
Akça Gebeşler	166	2	8	26	-	-	-	-	-

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Kayacık nâm-ı diğer Caferli Turhan	50	3	10	15	-	-	-	-	-
Çulha ine beyi der senebirlik	3	-	20	10	-	-	-	-	-
Divane Ahmed	105	10	35	50	-	-	-	-	-
Turhan der Kirilova	80	3	26	29	-	-	-	-	-
Makaklı, Rum Ahmed den bulunmuştur	20	6	4	11	-	-	-	-	-
Mezraa-ı Kaluger	200	-	-	-	-	-	-	-	-
Resiller Kulağuzlular nam karyeden bulunmuştur der Kirilova	20	3	10	11	-	-	-	-	-
Dobrika nâm-ı diğer Sığırcı der Kirilova	100	20	40	91	-	-	-	-	-
Abdi Fakih der Kirilova	5	-	-	5	-	-	-	-	-
Aşağı Işıklar der Kirilova	15	4	10	20	-	-	-	-	-
Kuş Hasan	56	2	2	2	-	-	-	-	-
Musa İlyaslar	33	12	6	7	-	-	-	-	-
Hızırca nâm-ı diğer Divane Mahmud	22	5	10	20	-	-	-	-	-
Semeçar? Tomineden bulunmuştur	112	5	10	30	-	-	-	-	-
Kaykıcılar, Uruzlardan bulunmuştur	50	5	5	15	-	-	-	-	-

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Divane Hamza Topuzlardan bulunmuştur	23	3	5	12	-	-	-	-	-
Evrenos der kurb-ı karye-iYanıklı?	50	-	23	-	-	-	-	-	-
Keşkekci Kulfalar ⁴⁴ der Kirilova	20	3	10	10	-	-	-	-	-
Aydın Fakih	14	2	10	12	-	-	-	-	-
Söğütlü	195	5	50	25	-	-	-	-	-
Nasuhça	23	10	20	15	-	-	-	-	-
Hacı Hamza der Kirilova	20	5	185	50	-	-	-	-	-
Yolkulu Dede	60	5	18	15	-	-	-	-	-
Sadık, Nazar Ağacı dahi dirler	3	-	2	2	-	-	-	-	-
Mestanlar, Kulağuzlardan bulunmuştur	10	4	4	5	-	-	-	-	-
Köse Ahadlar Esenkovadan bulunmuştur	5	5	10	15	-	-	-	-	-
Divane Hızır	34	-	20	29	-	-	-	-	-
Kaykılar	232	5	15	30	-	-	-	-	-
Burhanoğulları	304	5	30	25	-	-	-	-	-
Yörükler, nâm-ı diğer Kestane Pınarı	23	3	15	9	-	-	-	-	-
Seydi Ali der-Senebirlik	33	3	12	15	-	-	-	-	-
Şuaybca	65	5	20	50	-	-	-	50	-

⁴⁴ Kayıtta Öşr-i saz 5 şeklinde kaydedilmiştir. BOA TD 382 s.471.

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Müslim, Tekelerden bulunmuştur	30	-	20	40	-	-	-	-	-
Çoban Mustafa, nâm-ı diğer Bıyıklı	20	5	8	20	-	-	-	-	-
Istraja	206	10	5	-	-	30	-	-	-
Kadı	1348	5	50	100	-	-	-	-	-
Kilisecik	47	3	40	26	-	-	-	-	-
Kara Ağaç	5	3	18	20	-	-	-	-	-
Yavaşlar	3	3	15	43	-	-	-	-	-
Karalar	65	5	22	40	-	-	-	-	-
Gelenbek?	43	5	63	30	-	-	-	-	-
Büyük Bocular	480	15	90	208	-	-	-	-	-
Yenice ⁴⁵ , Ursulca? Nam karyeden bulunmuştur.	340	10	60	-	-	270	-	10	-
Umur Fakih der Budavine	5	3	5	5	-	-	-	-	-
Balabancı nâm-ı diğer Kokarca	595	53	50	150	-	-	-	-	-
Dobra	172	41	-	-	-	34	-	-	-
Kocacıklar	22	3	22	30	-	-	-	-	-
Kel Yörük	87	15	60	50	-	-	-	-	-
Şahin Oğulları	3	3	16	32	-	-	-	-	-
Razboyna	71	21	-	-	-	13	-	-	-
Kazancı	13	4	3	3	-	-	-	-	-
Hasanca, Eymirhan dahi dirler	37	10	12	11	-	-	-	-	-
Benli Hacı	20	4	20	16	-	-	-	-	-
Kara Hüseyin	33	3	20	14	-	-	-	-	-

⁴⁵ Kayıtda Öşr-i keten-i müselleman 50 şeklinde kaydedilmiştir. İki tane öşr-i keten vergisinin toplamını yazdık. BOA TD 382 s.491.

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Genç Dede, Kütükcü Alagözden bulunmuştur.	2	4	4	3	-	-	-	-	-
Uruzlar	82	5	60	50	-	-	-	-	-
Saruca Bazargan	74	10	20	40	-	-	-	-	-
Makaklar	329	29	70	100	-	-	-	-	-
İkizce-i Büzürk	13	5	15	11	-	-	-	-	-
Barçınlar	10	5	6	8	-	-	-	-	-
Türbe-i Fakih, Susak Pınarı dahi dirler	13	4	9	6	-	-	-	-	-
Köse Bazargan defter-i atikde mezra kayd olunmuştur	40	3	20	30	-	-	-	-	-
Azablu	90	5	20	20	-	-	-	-	-
Curuka der kurb-ı Akçe Keseler	20	3	8	15	-	-	-	-	-
Kovancılar	233	2	26	48	-	-	-	-	-
Kurd Bey	20	1	10	10	-	-	-	-	-
Mehmed nâm- ı diğer Maraş	82	3	10	10	-	-	-	-	-
Papani Sinan ⁴⁶ , Kefke Hacı Yurdu dahi dirler	249	-	24	51	-	-	-	-	-
Betreviç	2	2	2	2	-	-	-	-	-
Kademler	121	5	30	30	-	-	-	-	-
Avşar?	90	10	25	14	-	-	-	-	-

⁴⁶ Kayıta Öşr-i Besatin ma'a Meyve 24 şeklinde kaydedilmiştir. Bu hesap tablodaki verilere yansıtılmadı.
BOA TD 382 s.513.

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Kırca Musa der Kirilova	77	2	5	5	-	-	-	-	-
Ahadlar	80	5	30	-	-	-	-	-	-
Mahsul-i Çiftlik-i Kemal Hoca	13	-	-	-	-	-	-	-	-
İncek-i Küçük	179	3	10	30	150	-	-	-	-
Erikli	43	5	40	50	-	-	-	-	-
Bacı Oğulları, Akça Bazergan dahi dirler	543	53	80	150	-	-	-	-	-
Topuzlar der Kirilova	363	26	95	75	-	-	-	-	-
Köse Musa Enbiyalar dahi dirler	40	10	30	25	-	-	-	-	-
Sağırlar	5	2	6	5	-	-	-	-	-
Derziler hariç ez defter der Senebirlik	13	3	10	10	-	-	-	-	-
Yakacık nâm-ı diğer Mürüvvet Sekisi	111	5	50	50	-	-	-	-	-
Çelebi Çatma nam-ı karyede bulunmuştur	123	3	6	20	-	-	-	-	-
Çerşofça	100	3	30	-	-	-	5	-	-
Mehmedlü	366	20	30	138	-	-	-	-	-
Çerkovna	93	15	-	-	-	30	-	-	-
Vardun	60					8			
Çanakcılar der Kirilova	125	95	40	50	-	-	-	-	-
Yüklüler	76	5	18	40	-	-	-	-	-

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Dalkaç, nâm-ı diğer Çoban Pınarı	56	5	20	25	-	-	-	-	-
Mürsel	60	5	12	26	-	-	-	-	-
Balgalı Habib	101	20	6	5	-	-	-	-	-
Pürgüç nâm-ı diğer karagöz	50	-	-	20	-	-	-	-	-
Naz Paşa	80	3	40	20	-	-	-	-	-
Börklüce	13	4	13	14	-	-	-	-	-
Piri Fakih, Hasancada bulunmuştur	195	6	10	20	-	-	-	-	-
Yusuf Cüllah	92	5	40	70	-	-	-	-	-
Boynu Eğri ⁴⁷	41	5	5	-	-	-	-	-	-
Kara Hasan Selişte dahi dirler	40	-	20	10	-	-	-	-	-
Türkeşler	101	2	30	20	-	-	-	-	-
Doğan Oğulları	59	4	22	20	-	-	-	-	-
Bekirlü der-Kirilova	100	6	72	76	-	-	-	-	-
Gürgenlü	38	6	10	50	-	-	-	-	-
Yörük Salih	250	5	30	14	-	-	-	-	-
Kireçlik nâm-ı diğer Uzun Işıklar	67	16	45	40	-	-	-	-	-
Küçük Kozluca	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Saru Yusufklar	100	15	50	-	-	-	-	-	-
Hasanca, Göbekli dahi dirler	50	5	52	65	-	-	-	-	-

⁴⁷ Kayıta Öşr-i Keten ma'a Fiğ 6 şeklinde kaydedilmiştir. Bu veriler tablodaki verilere dâhil edilmedi. BOA TD 382 s.539.

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Hoşkadem nâm-ı diğer Rakovniçe	110	2	12	-	-	-	-	-	-
Küpelüler hariç ez defter der Senebirlik	4	3	10	10	-	-	-	-	-
Keçililer	240	10	40	50	-	-	-	-	-
Hacı İskender	20	3	12	30	-	-	-	-	-
Yunuslar, Kulağuzlardan bulunmuşdur ez defter ma'a mahalle-i Balaban	34	2	11	10	-	-	-	-	-
Çamurlu	285	13	45	90	-	-	-	-	-
Demürçi Oğulları	3	3	6	10	-	-	-	-	-
Kalaycı Salih der-Kirilova	23	3	10	15	-	-	-	-	-
Ala Geyikli	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Yeniler ⁴⁸ der-Kirilova	270	40	72	157	-	-	-	-	60
Kara Ahmed	67	3	-	25	-	-	-	-	-
Balluca Balaban der-Kirilova	140	36	36	80	-	-	-	-	-
Kara Ahadlar Hırsuzlar Pınarı dahi dirler	175	14	32	28	-	-	-	-	-
Mandıra	27	-	5	11	-	-	-	-	12
Tomine?	800	21	145	170	-	-	-	-	-
Mezidce der-Kirilova	128	15	72	85	-	-	-	-	-

⁴⁸ Kayıta Öşr-i Saz 54 şeklinde kaydedilmiştir. Öşr-i saz tabloya dâhil edilmedi. BOA TD 382 s.554.

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Kara Veli der-nezd-i Kulağuzlar	3	2	5	10	-	-	-	-	-
Hassa, defter-i atikde Kadıköy kayd olunmuştu	10	3	4	5	-	-	-	-	-
Ahioğulları	103	2	13	12	-	-	-	-	-
Karaca İbrahim Güzlesi	5	-	2	2	-	-	-	-	-
Balabanca, nâm-ı diğer Topcu	91	5	30	50	-	-	-	-	-
Köseler	3	4	15	19	-	-	-	-	-
Enbiya, hariç ez-defter der-nezd-i Uruşlar	65	-	5	5	-	-	-	-	-
Yörük Kasım	530	11	30	32	-	-	-	-	-
Güç Beyi, hariç ez defter kurb-ı Akçe Keseler	15	13	15	5	-	-	-	-	-
Hüseyin Anadolu	200	5	16	27	-	-	-	-	-
Kara Salihler Kulağuzlardan bulunmuştur hariç ez defter	77	3	10	10	-	-	-	-	-
Desborlular Kulağuzlardan bulunmuşdur	24	4	5	10	-	-	-	-	-
Budaviye	186	10	60	120	-	-	-	-	-
Köklüce	10	3	15	30	-	-	-	-	-
Timurlenk	140	-	8	5	-	-	-	-	-

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Kütükcü Ala göz	3	-	1	2	-	-	-	-	-
Balımlar	233	5	60	20	-	-	-	-	-
Büyük İncek	41	2	30	50	-	-	-	-	-
Hacı Salih, Yağcılar dahi dirler	407	68	185	190	-	-	-	-	-
Mahalle-i Şahgeldi	459	-	22	40	-	-	-	-	-
Kulfallar	42	3	15	20	-	-	-	-	-
Saltıklar der kurb-ı karye-i Kara Cüllahlar	123	3	15	10	-	-	-	-	-
Karlı	103	5	50	50	-	-	-	20	-
Küçük Başak	349	5	16	20	-	-	-	-	-
İlbasanlar Küçük Enbiya dahi dirler	10	5	6	10	-	-	-	-	-
Elvan Oğlu	212	5	30	60	-	-	-	-	-
Bayezidci	153	5	30	30	-	-	-	-	-
Karaca İbrahim Kışlası	10	3	7	15	-	-	-	-	-
Nahiye	53	13	-	-	-	17	13	10	-
Kalaycı Doğan	36	15	42	60	-	-	-	-	-
Kızıl Kaya	177	3	20	60	-	-	-	-	-
Mihal Bey	66	-	30	30	-	-	-	-	-
Bolana	114	32	16	30	-	-	-	-	-
Bozca İne Bey	48	4	5	11	-	-	-	-	-
Divane Hasan	10	3	10	15	-	-	-	-	-
Taşgun	30	-	6	5	-	-	-	-	-
Deniz Fakih, Çayır Köy dahi dirler	3	2	5	5	-	-	-	-	-
Tosun Oğlu	28	2	6	5	-	-	-	-	-
Ak Dere Yakası	249	15	76	236	-	-	-	-	-

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Veled fakih	71	5	12	30	-	-	-	-	-
Kara Cüllahlar	214	3	20	35	-	-	-	-	-
Divane Hamza tımar-ı m.	11	3	10	10	-	-	-	-	-
Hüseynler	63	10	30	30	-	-	-	-	-
Kavaklı	131	30	30	96	-	-	-	-	-
Pınari Ali veled-i Kara Mustafa	30	1	20	15	-	-	-	-	-
Uz Şeyh	244	-	59	30	-	137	-	-	-
Kulağuzlular	135	5	30	30	-	-	-	-	-
Temrenci Osman	189	12	15	37	-	-	-	-	-
Helvacı Bahadır	107	3	15	30	-	-	-	-	-
Senebirlik	303	1	100	97	-	-	-	-	-
Beş Evli	133	2	60	90	-	-	-	-	-
Öyükü	13	10	46	10	-	-	-	-	-
Kayalı Dere	508	24	90	170	-	-	-	-	-
Öksüz Hasan	150	40	50	50	-	-	-	-	-
Hoşkadem, Ak Dereden bulunmuştur	100	40	50	50	-	-	-	-	-
Hacı İsa, Burhanoğulları ndan bulunmuştur	210	45	50	45	-	-	-	-	-
Sadıklar	20	2	7	10	-	-	-	-	-
Uzun Barak, Bekirliden bulunmuştur	42	-	10	5	-	-	-	-	-
Alaeddin	40	4	5	10	-	-	-	-	-
Beş Pınar, Ümranlar dahi dirler	120	7	20	30	-	-	-	-	-
Urum Ahmed	116	3	21	55	-	-	-	-	-

Çizelge 8.1. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi

Köyler ve mezraa	Kovan	Meyve	Besatin	Ketencik	Çayır	Keten	Köçek	Koz	Fiğ
Gedik Çakır	34	5	10	30	-	-	-	-	-
Pınar-ı Küçük Ocağı	38	-	20	12	-	-	-	-	-
İlyasYurdu ⁴⁹ de rmiyan Dur Ali Durdu ve Çıkrıkçılar	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Kara Hızırlar der Kirilova	253	13	60	30	-	-	-	-	-
Kovancı Mahmud der Kirilova	202	-	10	11	-	-	-	-	-
Burhanoğulları Kara Doğanlar dahi dirler	150	15	24	80	-	-	-	-	-
Osmanlar	90	11	10	25	-	-	-	-	-
Küçük İkizce	13	5	1	11	-	-	-	-	-
İskender, Köse Musa dan bulunmuşdur der kurb-ı Senebirlik	30	-	-	25	-	-	-	-	-
İzlata an evkaf	15	5	40	50	-	-	-	-	-
Kuru Dere an evkaf	10	-	4	5	-	-	-	-	-
Mezraa-i dalkaç	5	-	-	228	-	-	-	-	-
TOPLAM	29.317	2.784	6.332	7.405	250	1.768	330	293	88

Şumnu'da en önemli vergi kalemi öşürdür. 1535-1536 yılları arasında Şumnu'da buğdaydan 120761, arpadan 39387, yulaf ve mahlûttan 35418, kovandan 29317, bostandan 6532, ketencikden 7405, meyveden 2946, ketenden

⁴⁹ Kayıтта Öşr-i keten maa fiğ 2 şeklinde kaydedilmiştir. Bu veriler tablodaki verilere dâhil edilmedi. BOA TD 382 s.609.

1788, köçekden? 430, kozdan 318, çayırdan 250, fiğden 88 akçe öşür vergisi alınmıştır. Şumnu'dan alınan toplam öşür miktarı 244.640 akçedir.

8.2. Şahsa Bağlı Vergiler

Çift Resmi: Osmanlı Devletinde, mîrî arazi rejiminin uygulandığı bölgelerde çift veya çiftlik olarak tarif edilen ve değişik büyüklükte arazi tasarruf eden çiftçiden yılda bir defa nakit olarak alınan arazi vergisine çift resmi denilir (Solak, 2004: 159). Osmanlı yönetimi arazinin verim durumuna göre tespit edilen ve miktarı 60 ila 150 dönüm arasında değişen ziraat arazisini bir çiftlik kabul etmektedir. Çiftlikler reayaya tahrir sırasında taksim edilmektedir. Evli olan reayaya çiftlik tahsis edilirken, bekâr olan reayaya çiftlik tahsis edilmezdi. Çiftliği tasarruf eden, yani ekip biçen köylüler bundan dolayı resim öderlerdi. Reayanın elindeki toprak miktarı çiftin yarısı kadar ise tahrir defterine nim çift olarak kaydedilir ve bir çift için belirlenen verginin yarısını öderdi (Ünal, 2007: 155). Şumnu Nahiyesi'nde çiftten daha az toprak tasarruf eden olmadığı için nim çift adı altında vergi alınmamıştır.

İncelemiş olduğumuz ve 1535-1536 yılları arasındana ait olduğunu kabul ettiğimiz deftere göre Şumnu Nahiyesi'nde 22 akçe çift resmi alınmaktadır (BOA TD 382: 185-614; 869-870). Osmanlı Devleti'nde XV. yüzyılın ortalarına kadar çift resmi daima 22 akça olarak kalmıştır. Daha sonra bir takım sebeplerden dolayı çift resmi daha fazla çift resmi alındığı görülmektedir⁵⁰. Şumnu köyleri arasında en faz çift resmi 78 haneye sahip olan Mir Ahur Köyü'nden alınmıştır. Bu köyde çift resminden 1716 akçelik gelir sağlanmıştır (BOA TD 382: 418).

1535-1536 yılları arasında Şumnu'da 4.211 çiftthane bulunmaktadır. Şumnu'dan elde edilen çift resmi toplam 92.354 akçedir.

Mücerred Resmi: Yaşca akıl baliğ olan ve herhangi bir iş yapabilme gücüne erişen, bekâr reâyâ çocuklarına mücerred denilirdi. Bunlar toprak işçiliği yaparak veya arazi kiralayarak kazançlarını sağlarlar ve bunun karşılığında da mücerred resmi öderlerdi. Genellikle 6 akçe olarak ödenen mücerred resmi, incelemiş olduğumuz Niğbolu Sancağı'na bağlı Şumnu Nahiyesi'nde 8 akçe olarak

⁵⁰ Sancakların Adları ve Tarihleri ile birlikte kaçar akça vergi alınmasıyla ilgili bkz. İnalçık, H.(1996) . Osmanlılarda Raiyyet Rûsûmu. *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul , s.40.

ödenmiştir. Mücerredlerden vergi alabilmenin temel şartı erkek çocuğun bülüğ çağına ermiş ve kendi başına bir işi yapabilmesiydi. Herhangi bir iş yapmayan mücerredlerden vergi alınmaz. Bunlar bağlı oldukları sipahinin tımarının dışında başka arazide de çalışabilirlerdi. Bunun karşılığı olarak ise dönüm resmi öderlerken kendi sipahilerine de mücerred resmi öderler (Solak, 2007: 61). Şumnu Nahiyesi genelinde kayıtlı 2.493 mücerredten 19.893 akçe vergi alınmaktadır.

İспенç Resmi: Bülüğ çağına ermiş, köylü, göçebe, şehir veya kasabada ikamet eden evli veya bekâr, bir toprağa sahip olsun ya da olmasın her gayrimüslim erkekten alınan örfi bir baş vergisidir (Ünal, 1989: 132). İncelemiş olduğumuz Şumnu Nahiyesi'nde derbendci köylerden bazıları hariç gayrimüslimlerden 25 akçe ispenç vergisi alındığı görülmektedir. Derbendcilerin bulunduğu Kireş, İsmedova, Çalık Kavak, Yenice Köy nâm-ı diğer... Geçidi, Ayvacık nâm-ı diğer Virbiçe, Kazan Pınarı, Çatak köylerinden derbendcilerden 12 akçe ispenç resmi alınmıştır (BOA TD 382: 401, 409, 413, 435, 446, 450, 454). Bunun yanısıra Çerşofça ve Kotiş Köyleri derbend vazifesi görmesine rağmen 25 akçe ispenç vergisi ödemekle mükellefdir. Şumnu Nahiyesi'ne bağlı 33 köyden ispenç vergisi alınmaktadır. Bu köyler Ravna, Kotiş, Gradişte, Novasil, Doruca, Osmar, İstratije, Kireş, Eski İstanbulluk, İsmedova, Çalık Kavak, Karye-i...an Hassa-ı Hazret-i Lütü Paşa, Çenger, Manobliç-i Gebr, Markova, İsmolofça, Tırnofça, Yenice Köy, Dobroniçe, Ducine, Draganofça, Kirilova, Ayvacık, Kazan Pınarı, Çatak, Kadı, Yenice, Dobra, Razboyna, Çerşofça, Çerkovna, Vardun, Nahiye köyleridir. Şumnu'daki zikrettiğimiz bu köyler arasında en fazla İспенç resmi İsmedova Köyü'nden alınmıştır. Bu köyden 560 gayrimüslimden 12830 akçe vergi tahsil edilmiştir. İsmedova Köyü'nde derbencilikle uğraşan gayrimüslimlerden 1080 akçe vergi alınmış olup derbendci vazifesi görmeyen gayrimüslimlerden ise 11750 akçe vergi alınmıştır. Derbencilikle uğraşan gayrimüslimlerden kişi başına 12 akçe vergi alındığı görülmektedir (BOA TD 382: 409). Şumnu köylerinden en az ispenç vergisi alınan köy ise Kirilova ve Çerkovna köyleridir. Bu iki köyden 25'er gayrimüslimden her bir köyden 625 akçe olmak üzere toplam 1250 akçe gelir elde edilmiştir (BOA TD 382: 442, 530). 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi köylerinde 5166 gebrandan 122130 akçelik gelir elde edilirken Şumnu merkezde ise 209 gayrimüslimden 5225 akçelik gelir sağlanmıştır. Şumnu Nahiyesi genelinden toplam 127.355 akçe ispenç resmi alınmıştır.

Bive Resmi: Gayr-i Müslim dul kadınlardan 6 akçe olarak alınan bir vergidir (Kütükoğlu, 1994). Genelde kişi başına 6 akçe alınan bive resminden Şumnu'da da 6 akçe alınmıştır. İncelemiş olduğumuz Şumnu Nahiyesi'nde 13 köyde bu verginin tahsil edildiğine rastlamaktayız. Şumnu'da en fazla dul kadının yaşadığı yer Kazan Pınarı köyüdür. Bu köyde 12 tane dul kadın ikamet etmekte olup 72 akçelik gelir sağlanmaktadır (BOA TD 382: 450). Ravna, Kireş, Eski İstanbulluk, İsmedova, Çalık Kavak, Manobliç-i Gebr, Markova, Ayvacık, Kazan Pınarı, Çatak, İstraja, Dobra, Razboyna köylerinden toplam 30 biveden 180 akçe vergi alınmıştır (BOA TD 382: 388-389; 399-403; 409-413; 450-454; 483-484; 493-495; 498-500). Şumnu merkezde ise bir dul kadından 6 akçelik gelir sağlanmıştır.(BOA TD 382 : 386)

Çizelge 8.2. Şumnu Nahiyesi'nde şahsa bağlı vergiler

Köy ve mezraa	Çift Resmi		Mücerred Resmi		İспенç Resmi		Bive Resmi	
	Hane	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim
Kışla	16	352	16	128	-	-	-	-
Kara Selman	34	748	18	144	-	-	-	-
Ravna	8	176	2	16	70	1750	2	12
Kotiş?	-	-	-	-	118	2950	-	-
Yakup Fakih	23	506	10	80	-	-	-	-
Gradişte	7	154	9	72	127	3175	-	-
Novasil	1	22	1	8	161	4025	-	-
Doruca	-	-	-	-	103	2575	-	-
Osmar	-	-	-	-	87	2175	-	-
İstratije	-	-	-	-	44	1100	-	-
Kireş	1	22	-	-	60	720	1	6
Eski İstanbulluk	1	22	-	-	168	4200	1	6
Yukarı Işıklar	13	286	5	40	-	-	-	-
İsmedova	-	-	-	-	560	12830	1	6
Çalık Kavak	-	-	-	-	371	8105	3	18
Kırtılı	24	528	5	40	-	-	-	-
Karye-i...	-	-	-	-	119	2975	-	-
Köse Durmuş	11	242	4	32	-	-	-	-
Mir Ahur	78	1716	56	448	-	-	-	-
Yenice	53	1166	42	336	-	-	-	-
Kayacık	40	880	27	216	-	-	-	-
Çenger	1	22	1	8	229	5725	-	-
Nasırlı	24	528	3	24	-	-	-	-
Kasablu	31	682	21	168	-	-	-	-
Manobliç-i Gebr	-	-	-	-	57	1425	3	18
Markova	-	-	-	-	42	1050	1	6
Murad Viranı	31	682	20	160	-	-	-	-
Manobliç-i Müslim	6	132	4	32	-	-	-	-
Uzunİsmail	17	374	13	104	-	-	-	-
İsmolofça	5	22	3	24	233	5825	-	-
Tırnofça	-	-	-	-	45	1125	-	-

Çizelge 8.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde şahsa bağlı vergiler

Köy ve mezraa	Çift Resmi		Mücerred Resmi		İспенç Resmi		Bive Resmi	
	Hane	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim
Yenice Köy nam-ı diğer... Geçidi	-	-	-	-	227	4895	-	-
Kırklar	12	264	2	16	-	-	-	-
Dobroniçe	3	66	-	-	78	1950	-	-
Ducine	-	-	-	-	90	2250	-	-
Mecükçiler	36	792	5	80	-	-	-	-
Draganofça	-	-	-	-	119	2975	-	-
Kirilova	-	-	-	-	25	625	-	-
Ayvacic nam-ı diğer Virbiçe	5	110	2	16	464	10430	1	6
Kazan Pınarı	-	-	-	-	317	7145	12	72
Çatak	5	110	2	16	424	9430	1	6
Çıkrıkçı Murad	17	374	6	48	-	-	-	-
Nazar	41	902	13	104	-	-	-	-
Doğancı	24	528	6	48	-	-	-	-
Kayacık nam-ı diğer Uruşlar	11	242	8	64	-	-	-	-
Arabacı? Oğlu	18	396	13	104	-	-	-	-
Cansız Ehad	3	66	1	8	-	-	-	-
Yahşi Oğulları	18	396	11	88	-	-	-	-
Akça Gebeşler	19	418	14	112	-	-	-	-
Kayacık nam-ı diğer Caferli Turhan	8	176	8	64	-	-	-	-
Çulha ine beyi der senebirlik	13	286	13	104	-	-	-	-
Divane Ahmed	18	396	17	136	-	-	-	-
Turhan der Kirilova	15	330	7	56	-	-	-	-
Makaklı, Rum Ahmed den bulunmuştur	5	110	4	32	-	-	-	-
Resiller Kulağuzlular nam karyeden bulunmuştur der Kirilova	7	154	3	24	-	-	-	-
Dobrika nam-ı diğer Sığircı der Kirilova	21	462	16	128	-	-	-	-
Abdi Fakih der Kirilova	3	66	4	32	-	-	-	-
Aşağı Işıklar der Kirilova	19	418	20	160	-	-	-	-
Kuş Hasan	7	154	4	32	-	-	-	-
Musa İlyaslar	14	308	7	56	-	-	-	-
Hızırca nam-ı diğer Divane Mahmud	22	484	5	40	-	-	-	-
Semeçar? Tomineden bulunmuştur	7	154	7	56	-	-	-	-
Kaykıcılar, Uruzlardan bulunmuştur	7	154	2	16	-	-	-	-
Divane Hamza Topuzlardan bulunmuştur	12	264	8	64	-	-	-	-
Evrenos der kurb-ı karye-i Yanıklı?	6	132	2	16	-	-	-	-
Keşkekci Kulfalar der Kirilova	9	198	1	8	-	-	-	-

Çizelge 8.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde şahsa bağlı vergiler

Köy ve mezraa	Çift Resmi		Mücerred Resmi		İспенç Resmi		Bive Resmi	
	Hane	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim
Aydın Fakih	10	220	10	80	-	-	-	-
Söğütlü	29	616	18	144	-	-	-	-
Nasuhça	22	484	9	72	-	-	-	-
Hacı Hamza der Kirilova	21	462	18	144	-	-	-	-
Yolkulu Dede	7	154	8	32	-	-	-	-
Sadık, Nazar Ağacı dahi dirler	7	154	8	64	-	-	-	-
Mestanlar, Kulağuzlardan bulunmuştur	6	132	4	32	-	-	-	-
Köse Ahadlar Esenkovadan bulunmuştur	6	132	2	16	-	-	-	-
Divane Hızır	16	352	6	48	-	-	-	-
Kaykılar	8	176	9	72	-	-	-	-
Burhanoğulları	17	374	17	136	-	-	-	-
Yörükler, nam-ı diğer Kestane Pınarı	25	550	18	144	-	-	-	-
Seydi Ali der-Senebirlik	9	198	10	80	-	-	-	-
Şuaybca	14	308	11	88	-	-	-	-
Müslim, Tekelerden bulunmuştur	6	132	15	120	-	-	-	-
Çoban Mustafa, nam-ı diğer Bıyıklı	12	264	7	56	-	-	-	-
Istrağa	2	44	2	16	-	-	1	6
Kadı	35	770	26	208	79	1975	-	-
Kilisecik	29	638	12	96	-	-	-	-
Kara Ağaç	17	374	10	80	-	-	-	-
Yavaşlar	16	352	1	8	-	-	-	-
Karalar	20	440	6	48	-	-	-	-
Gelenbek?	28	616	29	232	-	-	-	-
Büyük Bocular	50	1100	26	208	-	-	-	-
Yenice, Ursulca? Nam karyeden bulunmuştur.	-	-	-	-	70	1750	-	-
Umur Fakih der Budavine	5	110	2	16	-	-	-	-
Balabancı nam-ı diğer Kokarca	18	396	23	184	-	-	-	-
Dobra	-	-	-	-	215	5375	2	12
Kocacıklar	46	1012	15	120	-	-	-	-
Kel Yörük	38	836	22	176	-	-	-	-
Şahin Oğulları	11	242	4	32	-	-	-	-
Razboyna	9	198	4	32	165	4125	1	6
Kazancı	17	396	8	64	-	-	-	-
Hasanca, Eymirhan dahi dirler	12	264	2	16	-	-	-	-
Benli Hacı	15	330	8	64	-	-	-	-

Çizelge 8.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde şahsa bağlı vergiler

Köy ve mezraa	Çift Resmi		Mücerred Resmi		İспенç Resmi		Bive Resmi	
	Hane	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim
Kara Hüseyin ⁵¹	12	264	5	40	-	-	-	-
Genç Dede, Kütükcü Alagözden bulunmuştur.	4	88	1	8	-	-	-	-
Uruzlar ⁵²	30	660	20	160	-	-	-	-
Saruca Bazargan	13	286	2	16	-	-	-	-
Makaklar	51	1122	28	224	-	-	-	-
İkizce-i Büzürk	24	528	9	72	-	-	-	-
Barçınlar	23	506	11	88	-	-	-	-
Türbe-i Fakih, Susak Pınarı dahi dirler ⁵³	26	572	2	16	-	-	-	-
Köse Bazargan defter-i atikde mezra kayd olunmuştur	22	484	18	144	-	-	-	-
Azablu	17	374	7	56	-	-	-	-
Curuka der kurb-ı Akçe Keseler	5	110	6	48	-	-	-	-
Kovancılar	38	836	36	288	-	-	-	-
Kurd Bey	13	286	5	40	-	-	-	-
Mehmed nam-ı diğer Maraş	14	308	1	8	-	-	-	-
Papani Sinan, Kefke Hacı Yurdu dahi dirler	4	88	6	48	-	-	-	-
Betreviç	9	198	7	56	-	-	-	-
Kademler	23	506	18	144	-	-	-	-
Avşar?	14	208	10	80	-	-	-	-
Kırca Musa der Kirilova	5	110	8	64	-	-	-	-
Ahadlar	38	836	17	136	-	-	-	-
İncek-i Küçük	33	726	21	168	-	-	-	-
Erikli	37	814	14	112	-	-	-	-
Bacı Oğulları, Ağça Bazergan dahi dirler	29	638	14	112	-	-	-	-
Topuzlar der Kirilova	66	1452	64	512	-	-	-	-
Köse Musa Enbiyalar dahi dirler	34	748	11	88	-	-	-	-
Sağırlar	13	286	5	40	-	-	-	-
Derziler hariç ez defter der Senebirlık	8	176	2	16	-	-	-	-
Yakacık nam-ı diğer Mürüvvet Sekisi	39	858	21	168	-	-	-	-
Çelebi Çatma nam-ı karyede bulunmuştur	16	352	3	24	-	-	-	-
Çerşofça	-	-	-	-	156	3900	-	-
Mehmedlü	73	1606	52	416	-	-	-	-

⁵¹ Resm-i Çift Eşkinçyan ve Elliciyan ve Enemeci ve Topcu Neferan 12 fi 22 364 şeklinde yanlış hesaplanmış rakamı düzelttik BOA TD 382 s.503.

⁵² Resm-i Çift ma'a Elliciyan ve Şerif Neferan 30 fi 22 668 şeklinde yanlış hesaplanmış rakamı düzelttik BOA TD 382 s.503.

⁵³ Resm-i Çift ma'a Küreciyan Neferan 26 fi 22 506 şeklinde yanlış hesaplanmış rakamı düzelttik BOA TD 382 s.508.

Çizelge 8.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde şahsa bağlı vergiler

Köy ve mezraa	Çift Resmi		Mücerred Resmi		İспенç Resmi		Bive Resmi	
	Hane	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim
Çerkovna	-	-	-	-	25	625	-	-
Vardun	-	-	-	-	30	750	-	-
Çanakçılar der Kirilova	21	462	7	56	-	-	-	-
Yüklüler	18	396	11	88	-	-	-	-
Dalkaç, nam-ı diğer Çoban Pınarı	36	792	15	120	-	-	-	-
Mürsel	10	220	9	72	-	-	-	-
Balgalı Habib	6	132	4	32	-	-	-	-
Pürgüç nam-ı diğer karagöz	20	440	13	104	-	-	-	-
Naz Paşa	25	550	5	40	-	-	-	-
Börklüce	20	440	14	112	-	-	-	-
Piri Fakih, Hasancada bulunmuşdur	19	418	2	16	-	-	-	-
Yusuf Cüllah	22	484	26	208	-	-	-	-
Boynu Eğri	8	176	3	24	-	-	-	-
Kara Hasan Selişte dahi dirler	1	22	4	32	-	-	-	-
Türkeşler	30	660	19	152	-	-	-	-
Doğan Oğulları	14	308	14	112	-	-	-	-
Bekirlü der-Kirilova	27	594	15	120	-	-	-	-
Gürgenlü	12	264	5	40	-	-	-	-
Yörük Salih	15	330	10	80	-	-	-	-
Kireçlik nam-ı diğer Uzun Işıklar	30	660	17	136	-	-	-	-
Küçük Kozluca	6	132	8	64	-	-	-	-
Saru Yusufklar	30	660	25	200	-	-	-	-
Hasanca, Göbekli dahi dirler	15	330	8	64	-	-	-	-
Hoşkadem nam-ı diğer Rakovniçe	9	198	1	8	-	-	-	-
Küpelüler hariç ez defter der Senebirlik ⁵⁴	6	132	6	48	-	-	-	-
Keçililer	23	506	20	160	-	-	-	-
Hacı İskender	14	308	9	72	-	-	-	-
Yunuslar, Kulağuzlardan bulunmuşdur ez defter ma'a mahalle-i Balaban	10	220	8	64	-	-	-	-
Çamurlu	33	726	20	160	-	-	-	-
Demürce Oğulları	14	308	5	40	-	-	-	-
Kalaycı Salih der-Kirilova	9	198	8	64	-	-	-	-
Ala Geyikli	4	88	1	8	-	-	-	-
Yeniler der-Kirilova	59	1298	19	152	-	-	-	-
Kara Ahmed	14	308	5	40	-	-	-	-
Balluca Balaban der-Kirilova	52	1144	38	304	-	-	-	-

⁵⁴ Resm-i Çift 6 fi 22 122şeklinde yanlış hesaplanmış rakamı düzelttik BOA TD 382 s.547.

Çizelge 8.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde şahsa bağlı vergiler

Köy ve mezraa	Çift Resmi		Mücerred Resmi		İспенç Resmi		Bive Resmi	
	Hane	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim
Kara Ahadlar Hırsuzlar Pınarı dahi dirler	36	792	31	248	-	-	-	-
Mandıra	12	264	3	24	-	-	-	-
Tomine?	41	902	20	160	-	-	-	-
Mezidce der-Kirilova	31	682	8	64	-	-	-	-
Kara Veli der-nezd-i Kulağuzlar	8	76	5	40	-	-	-	-
Hassa, defter-i atikde Kadıköy kayd olunmuştu	32	704	24	192	-	-	-	-
Ahioğulları	17	374	11	88	-	-	-	-
Karaca İbrahim Güzlesi	2	44	1	8	-	-	-	-
Balabanca, nam-ı diğer Topcu	24	528	21	168	-	-	-	-
Köseler	11	242	10	80	-	-	-	-
Enbiya, hariç ez-defter der- nezd-i Uruşlar	7	154	-	-	-	-	-	-
Yörük Kasım	21	462	3	24	-	-	-	-
Güç Beyi, hariç ez defter kurb-ı Akçe Keseler	6	132	2	16	-	-	-	-
Hüseyin Anadolu	20	440	12	96	-	-	-	-
Kara Salihler Kulağuzlardan bulunmuştur hariç ez defter	10	220	10	80	-	-	-	-
Desborlular Kulağuzlardan bulunmuştur	9	198	4	32	-	-	-	-
Budaviye	59	1298	33	264	-	-	-	-
Köklüce	14	308	10	80	-	-	-	-
Timurlenk	5	110	2	16	-	-	-	-
Kütükcü Ala göz	9	198	3	24	-	-	-	-
Balımlar	35	770	6	48	-	-	-	-
Büyük İncek	44	968	31	248	-	-	-	-
Hacı Salih, Yağcılar dahi dirler	54	1188	39	312	-	-	-	-
Mahalle-i Şahgeldi	14	308	5	40	-	-	-	-
Kulfallar	24	528	22	176	-	-	-	-
Saltıklar der kurb-ı karye-i Kara Cüllahlar	22	484	16	128	-	-	-	-
Karlı	35	770	13	104	-	-	-	-
Küçük Başak	11	242	8	64	-	-	-	-
İlbasanlar Küçük Enbiya dahi dirler	7	154	4	32	-	-	-	-
Elvan Oğlu	25	550	4	32	-	-	-	-
Bayezidci	32	704	18	144	-	-	-	-
Karaca İbrahim Kışlası	5	110	2	16	-	-	-	-
Nahiye	3	66	6	48	88	2200	-	-
Kalaycı Doğan	25	550	21	168	-	-	-	-
Kızıl Kaya	27	594	17	136	-	-	-	-
Mihal Bey	24	528	17	136	-	-	-	-

Çizelge 8.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde şahsa bağlı vergiler

Köy ve mezraa	Çift Resmi		Mücerred Resmi		İспенç Resmi		Bive Resmi	
	Hane	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim
Bolana	11	242	8	64	-	-	-	-
Bozca İne Bey	13	286	10	8	-	-	-	-
Divane Hasan	6	132	2	16	-	-	-	-
Taşgun	6	132	8	64	-	-	-	-
Deniz Fakih, Çayır Köy dahi dirler ⁵⁵	14	308	5	45	-	-	-	-
Tosun Oğlu	3	66	2	24	-	-	-	-
Ak Dere Yakası	43	946	29	232	-	-	-	-
Veled fakih	21	462	13	104	-	-	-	-
Kara Cüllahlar	15	330	10	80	-	-	-	-
Divane Hamza tımar-ı m.	14	308	3	24	-	-	-	-
Hüseyinler	17	374	8	64	-	-	-	-
Kavaklı ⁵⁶	21	462	20	160	-	-	-	-
Pınarı Ali veled-i Kara Mustafa	13	286	3	24	-	-	-	-
Uz Şeyh	6	132	4	32	-	-	-	-
Kulağuzlular	24	528	15	120	-	-	-	-
Temrenci Osman	11	242	6	48	-	-	-	-
Helvacı Bahadır	9	198	3	24	-	-	-	-
Senebirlik	44	968	38	304	-	-	-	-
Beş Evli	42	924	23	184	-	-	-	-
Öyüklü	21	462	6	48	-	-	-	-
Kayalı Dere	43	946	30	240	-	-	-	-
Öksüz Hasan	11	242	4	32	-	-	-	-
Hoşkadem, Ak Dereden bulunmuşdur	7	154	8	64	-	-	-	-
Hacı İsa, Burhanoğullarından bulunmuşdur	15	330	2	16	-	-	-	-
Sadıklar	20	440	8	64	-	-	-	-
Uzun Barak, Bekirliden bulunmuşdur	6	132	2	16	-	-	-	-
Alaeddin	17	374	14	112	-	-	-	-
Beş Pınar, Ümrânlar dahi dirler	10	220	4	32	-	-	-	-
Urum Ahmed	31	682	21	168	-	-	-	-
Gedik Çakır	15	330	8	64	-	-	-	-
Pınar-ı Küçük Ocağı	11	242	14	112	-	-	-	-
İlyas Yurdu dermiyan Dur Ali Durdu ve Çıkrıkçılar	1	22	1	8	-	-	-	-
Kara Hızırlar der Kirilova	41	902	24	192	-	-	-	-
Kovancı Mahmud der Kirilova	8	176	6	48	-	-	-	-
Burhanoğulları Kara Doğanlar dahi dirler ⁵⁷	16	352	5	40	-	-	-	-

⁵⁵ Resm-i Çift 14 fi 22 208 şeklinde yanlış hesaplanmış rakamı düzelttik BOA TD 382 s.588.

⁵⁶ Resm-i Çift ma'a Küreciyan Neferan 21 fi 22 464 şeklinde yanlış hesaplanmış rakamı düzelttik BOA TD 382 s.594.

Çizelge 8.2. (devam) Şumnu Nahiyesi'nde şahsa bağlı vergiler

Köy ve mezraa	Çift Resmi		Mücerred Resmi		İспенç Resmi		Bive Resmi	
	Hane	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim	Sayı	Resim
Osmanlar	13	286	10	80	-	-	-	-
Küçük İkizce	13	286	8	64	-	-	-	-
İskender, Köse Musa dan bulunmuşdur der kurb-ı Senebirlık	8	176	3	24	-	-	-	-
İzlatar an evkaf	23	506	13	104	-	-	-	-
Kuru Dere an evkaf	9	198	11	88	-	-	-	-
TOPLAM	4211	92354	2493	19893	5166	122130	30	180

8.3. Hayvancılıkla ilgili Vergiler

Hayvancılıkla ilgili olarak öşr-i kovan, hınzır, bojik, otlak, yaylak, ağnam gibi vergiler bulunmaktadır. Şumnu Nahiyesi'nde hayvancılıkla ilgili en önemli vergi gelirini öşr-i kovan vergisi oluşturmaktadır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu'nun hemen hemen her köyünde arıcılıkla uğraşılmıştır. Buradan hareketle Şumnu coğrafyasının zengin bitki örtüsüne sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bundan dolayı Şumnu'da arıcılık önemli bir geçim kaynağıdır. Sadece İlyas Yurdu dermiyan Dur Ali ve Çıkrıkçılar Köyü'nde arıcılık yapılmamıştır (BOA TD 382: 609). Kovan öşür olarak vergilendirildiği için çalışmamızda öşür başlığı altında bahsettiğimiz Şumnu Nahiyesi'nde öşre tabi diğer ürünlerin vergisi çizelgesinde Şumnu köylerindeki arıcılık durumu hakkında bilgi edinebiliriz. Bu tablo da da görüldüğü üzere Şumnu'da en fazla arıcılık faaliyetinin icra edilgi yer Kadı Köyü'dür. Bu köyden 1348 akçe gelir elde edilmiştir (BOA TD 382: 485). Şumnu merkezden arıcılıktan 331 akçe vergi alınmıştır (BOA TD 382: 386). Köylerden ise arıcılıktan 27.969 akçe gelir elde edilmiş olup Şumnu'da 1535-1536 yılları arasında arıcılıktan toplanan vergi miktarı 28.300 akçedir (BOA TD 382: 386-613, 869-870).

Resm-i ağıl-ı ağnam, resm-i otlak ve ağnam, otlak, yaylak adları altında da vergi alınmıştır. Şumnu'da yalnızca 5 köyde bu vergiler alınmıştır. Küçükbaş hayvanlardan alınan vergiye âdet-i ağnam veya resm-i ganem denilir. Bu vergi koyun yavruladıktan sonra nisan veya mayıs aylarında alınır kuzulu koyun kuzusu ile birlikte sayılırdı. Bu durum Niğbolu Sancağı Kanunnamesi'nde “ Ve Koyun hakkının mevsimi Abrildir. Abrilin evveli kimse düşse koyun hakkı anın olur. Ammâ

⁵⁷Resm-i Çift ma'a Küreci Neferan 16 fi 22 392 şeklinde yanlış hesaplanmış geçiyor rakamı düzelttik BOA TD 382 s.508.

rüsumun koyun dölün döktükten sonra cem' edeler. Ve koyunu kuzusuyla sayub iki koyuna bir akçe resim alalar. Ziyâde almayalar. Eğer alacak olur ise, kadılar men' ve def' eyleyeler, eylemiyecek olurlar ise mücrim olalar" şeklinde açıklanmaktadır (Akgündüz, 1991: 416). 1535-1536 yılları arasında Şumnu'da çok sınırlı olarak koyun yetiştiriciliği yapılmıştır. Şumnu'da Büyük Bocular Köyü'nde resm-i otlak ve ağnam adı altında 60 akçelik vergi alınırken Betreviç Köyü'nde ise resm-i ağıl-ı ağnam şeklinde 4 akçelik vergi alınmıştır. Çatak Köyü'nde ise yaylak ve otlak dan 60'şar akçe vergi tahsil edilirken, İzlatar Köyü'nden 18 akçelik yaylak vergisi, Çerkovna Köyü'nden ise 100 akçelik otlak resmi alınmıştır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu'da ağnam, yaylak ve otlaktan toplam 242 akçe vergi alınmıştır (BOA TD 382: 224, 242, 254, 262, 424).

Hayvancılıkla ilgili sayılabilecek bir diğer vergi ise bojik ve hınzır vergisidir. İncelemiş olduğumuz tahrir defterinde resm-i hınzır (domuz), resm-i hanazır, bidat-ı hanazır olarak kaydedilmiştir. Bojik domuz selhanesi, kasaphanesi demektir (Çağatay, 1947). Bojik'te kesilen domuzlardan her domuzdan iki akça resim alınmaktadır (Akgündüz, 1991: 417). Bu vergi ile ilgili Niğbolu Sancağı Kanunnamesi'nde " Ve resmi hunzır dahi kovan hakkı devşirüldüğü vakit cem' oluna. İki canavara bir akçe alına. Ve bojik için kâfirler canavar besleseler, ol asılda beslenmiş canavarın birinden bir akçe alalar, ziyâde almayalar" şeklinde açıklanmaktadır (Akgündüz, 1991: 417). Arıcılıktan sonra 1535-1536 yılları arasında domuz yetiştiriciliği Şumnu'da ikinci sırada yer almaktadır. Domuz yetiştiriciliği gebran nüfus barındıran köylerde yapılmaktadır. Şumnu merkezde bojikten 20 akçelik vergi tahsis edilirken hınzırdan 205 akçelik gelir sağlanmıştır (BOA TD 382: 386). 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi genelinden bojikten 562 akçe vergi alınmış olup hınzırdan ise toplam 4.029 akçelik gelir elde edilmiştir.

Çizelge 8.3. Şumnu Nahiyesi'nde domuz üretimi

Köy ve mezraa	Resmi bojik	Resm-i hınzır
Ravna	10	20
Kotiş?	25	51
Gradişte	21	236
Novasil?	15	370
Doruca	15	190
Osmar	25	126
Istratije	25	72
Kireş	2	120
Eski İstanbulluk ⁵⁸		
İsmedova	-	57
Çalık Kavak	-	55
Karye-i	30	250
Çenger	20	210
Manobliç-i Gebr	12	48
Markova	10	15
İsmolofça	10	67
Tınofoça	10	92
Yenice Köy nam-ı diğer...geçidi	3	64
Dobroniçe	10	50
Ducine	10	15
Draganofça	15	33
Kirilova	5	30
Ayvacak nam-ı diğer Virbiçe	12	277
Kazan Pınarı	-	298
Çatak	120	430
Istraja	5	40
Yenice, Ursulca? Nam karyeden bulunmuşdur	20	260
Dobra	30	50
Razboyna	20	25
Çerşofça	5	53
Çerkovna	15	60
Vardun	2	5
Nahiye	10	15
Uz Şeyh	30	140
TOPLAM	542	3824

8.4. Maktu Vergiler

Kesilmiş, bölünmüş anlamında kullanılan maktu' kelimesi ile kastedilen vergiler, önceden belirlenmiş olup, alınan ürün, yapılan hizmet az veya çok olsa dahi sabit kalmaktadır (Solak, 2004: 168). Bu gruba giren vergiler aynî olarak tahsil edilmesi mümkün olmayan durumlar için geçerlidir. Örneğin meyve-sebze türü ürünlerin mahsulünden vergi nakit olarak alınır, çünkü bu ürünler hububat kadar dayanıklı değildir. Diğer taraftan bazen hayvancılıktan alınan vergilerde bu şekilde tahsil

⁵⁸ Kayıтта Resm-i Hanazır ma'a Bojik 222 şeklinde geçmektedir tabloya dahil edemedik. BOA TD 382 s.404.

edilir. Sadece tarım ve hayvancılık yapılarak elde edilen ürünler değil aynı zamanda resm-i asiyab, boyahane, bezirhane, şemhane, darphane mukataası olarak bilinen işletmeler bu gruba girmektedir (Solak, 2007: 63-64). Ayrıca belli başlı kişilere çiftlik, bağ, bahçe, mezra gelirleri ber vechi maktu' tasarruf etmeleri için verilmiştir. Bu yerleri tasarruf eden kişiler belli bir meblağı maktu olarak devlete vermişlerdir.

382 numaralı tahrirde Şumnu'da Yukarı Işıklar Köyü'nde Veli Beyden "Bedel-i öşr-i galle Veli Bey ber vechi maktu' fi sene 120" adlı altında yıllık 120 akçelik gelir sağlanmıştır. Bundan başka yine aynı köyde "Hâsıl-ı öşr-i galle ve bağ ve bahçe Armudlu Pınarı ber vechi maktu' fi sene 28" adıyla bağ ve bahçeden yıllık 28 akçe alınmıştır (BOA TD 382: 404). Yolkulu Dede Köyü'nde, köyde yaşayan 19 tane yolkulu dede evladının eski defterde 200 akçe maktu' vergisinin alınmadığı 200 akçe maktu' vergisinin alınmasının kararı deftere kaydedilmiştir. Yolkulu Dede'nin 19 evladından "ber vechi maktu' fi sene 200" şeklinde yıllık 200 akçe vergi alınmıştır. Yolkulu Dede'nin evladlarının dışında kalan köyde ikamet edenler haymaneler olup maktu' vergisi vermedikleri, öşür ve diğer vergileri ise eda ettikleri belirtilir (BOA TD 382: 475)⁵⁹.

Osmanlı Devleti'nde "değirmen resmi", "asiyab resmi" adları altında su ile veya yel ile dönen un değirmenleriyle zeytinyağı değirmenlerinden alınan vergiler kastedilmiştir (Çağatay, 1947). Resm-i asiyab olarak adlandırılan değirmen resmi, bazı bölgelerde değirmenlerin yıllık çalışma kapasitesine bakılmaksızın alınırken, bazı yerlerde üç ay, altı ay veya tam yıl gibi yıllık çalışma süreleri göz önünde bulundurularak vergilendirme yapıldı (Kütükoğlu, 1994). Değirmen klasik dönemin klasik dönemin en önemli sanayi tesislerinden biri durumundadır. Halkın temel gıdası maddesi olan buğday ve arpa bu değirmenlerde öğütülerek un haline getirilirdi. Değirmenlerde vergilendirilmesinde bab terimi esas alınmıştır. Tahrir defterlerinde dönen taş sayısına bab denilmektedir. Bazı değirmenler 2 veya 3 bâb olabilmektedir. Değirmenlerin vergisi dönen taş sayısına göre alınmaktadır (Ünal, 2007). Niğbolu Sancağı'nda değirmen vergisi harman götürüldükten sonra

⁵⁹ "Ve mezkûrdan on dokuz nefer kimesneler kendüleri ziraat eyledikleri öşürlerinden otuzu maktu' virir ma'a dası sipahinindir niza olunmaya." "karye-i mezkûrda sakın olan haymanelerdir ki maktu'virmeyüp öşürlerin vesair rüsumların bi't-tamam eda iderler deyu defter-i cedide kayd olundu". BOA TD 382, s.475.

alınmıştır. Bu durum Niğbolu Sancağı Kanunnamesi'nde "Ve resm-i asiyab zikrolan vilâyetde harman götürüldükten sonra cem' oluna. Yerde harman varken cem' olunmaya. Harman götürüldüğü eyyâm kangî sipahi tahviline düşerse rûsûm-ı âsiyâb ana hükm oluna" şeklinde açıklanmaktadır (Akgündüz, 1991: 416). 1535-1536 yılları arasında Şumnu'da asiyab-ı karaca, asiyab-ı dolab adı altında değirmenlerden vergi alınmıştır. Şumnu'ya bağlı 102 köyde değirmen vardır. Şumnu'ya bağlı köylerde 293 tane, bir tanesi de merkezde bulunmak üzere Şumnu'da 294 adet değirmen bulunmaktadır. Şumnu'da en fazla değirmenin bulunduğu köy Doruca Köyü'dür. Doruca Köyü'nde 27 adet değirmen bulunup, bu değirmenlerden toplam 1.380 akçe vergi alınmaktadır (BOA TD 382: 396-397). Kazan Pınarı Köyü'nde ise 21 adet değirmen işlemekte olup bu değirmenlerden toplam 825 akçe gelir elde edilmiştir. Mehmedlü Köyü'nde 5 adet değirmen bulunmaktadır. Bu değirmenlerden Mustafa Çelebi'ye ait olan bir bablık değirmen harab durumundadır (BOA TD 382: 529). Ayrıca Sadece Manobliç-i Müslim Köyü'nde resm-i seng-i asiyab (değirmen taşı) adı altında 40 akçe vergi alınmıştır

(BOA TD 382: 428). Şumnu merkezde bulunan 2 bablık değirmenden 60 akçelik⁶⁰ gelir sağlanırken Şumnu Nahiyesi köylerindeki değirmenlerden 11.350 akçe gelir elde edilmiştir.

Çizelge 8.4. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'nin kır kesimindeki değirmen sayısı ve alınan resim miktarı

Köyler ve Mezralar	Değirmen Adedi	Resm
Kışla	1	30
Kara Selman	1	60
Kotiş?	1	150
Gradişte	1	60
Novasil?	2	135
Doruca	27	1.380
Istratije	1	90
Kireş	7	240
Eski İstanbulluk	2	720
Yukarı Işıklar	1	60
İsmedova	14	495

⁶⁰ Asiyab bab 2 fi 30 660 şeklinde kaydedilmiştir. Bu geliri 60 olarak kaydettik. BOA TD 382, s.386.

Çizelge 8.4. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'nin kır kesimindeki değirmen sayısı ve alınan resim miktarı

Köyler ve Mezralar	Değirmen Adedi	Resm
Çalık Kavak	5	150
Çenger	16	630
Kasablu	3	90
Manobliç-i Gebr	2	120
Markova	3	135
Murad Viranı	1	120
Manobliç-i Müslim	1	15
İsmolofça	6	105
Tirnofça	1	15
Yenice nâm-ı diğer... Geçidi	3	180
Dobroniçe	1	30
Ducine	1	30
Mecükçiler	1	15
Draganofça	8	120
Kirilova	1	15
Ayvacic nâm-ı diğer Virbiçe	12	360
Kazan Pınarı	21	825
Çatak	2	235
Nazar	1	90
Yahşioğulları	1	15
Çulha İne Beyi der Senebirlik	1	15
Mezraa-ı Kaluger(Makaklı)	5	330
Dobrika nâm-ı diğer Sığırıcı	1	60
Musa İlyaslar	1	15
Aydın Fakih	1	60
Divane Hızır	1	15
Kaykılar	2	90
Şuaybca	1	60
Çoban Pınarı nâm-ı diğer Bıyıklı	1	60
İstraja	1	90
Kadı	1	30
Yavaşlar	1	30
Karalar	1	30
Gelenbek?	2	75
Büyük Bocular	1	30

Çizelge 8.4. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'nin kır kesimindeki değirmen sayısı ve alınan resim miktarı

Köyler ve Mezralar	Değirmen Adedi	Resm
Dobra	5	90
Kelyörük	3	150
Razboyna	10	300
Uruzlar	1	15
Saruca Bazargan	1	15
Makaklar	2	120
Kurd Bey	1	30
Mehmed nâm-ı diğer Maraş	1	60
Kademler	1	15
Ahadlar	3	180
Erikli	4	60
Bacı Oğulları, Ağca Bazargan dahi dirler	1	15
Topuzlar der Kirilova	2	45
Sağırlar	2	30
Çerşofça	9	270
Mehmedlü	5	135
Vardun	4	75
Dalkaç nâm-ı diğer Çoban Pınarı	4	75
Yusuf Cüllah	3	120
Boynu Eğri	1	15
Doğan Oğulları	1	15
Bekirlü der Kirilova	3	150
Gürgenlü	1	30
Kireçlik nâm-ı diğer Uzun Işıklar	1	30
Saru Yusufklar	2	60
Hasanca Göbekli dahi dirler	2	60
Hoşkadem nâm-ı diğer Rakovniçe	4	120
Keçililer	1	15
Hacı İskender	1	30
Yeniler der Kirilova	2	45
Balluca Balaban der Kirilova	1	45
Tomine?	1	30

Çizelge 8.4. (devam) 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi'nin kır kesimindeki değirmen sayısı ve alınan resim miktarı

Köyler ve Mezralar	Değirmen Adedi	Resm
Mezidce der Kirilova	1	60
Enbiya hariç ez-defter der, nezd-i Uruşlar	1	60
Yörük Kasım	1	60
Hüseyin Anadolu	2	30
Büyük İncek	1	60
Hacı Salih, Yağcılar dahi dirler	1	30
Küçük Başak	2	30
Elvan Oğlu	1	60
Nahiye	3	60
Mihal Bey	4	75
Bolana	1	15
Deniz Fakih Çayır Köy dahi dirler	1	15
Akdere Yakası	2	60
Kavaklı	1	30
Pınari Ali Veled-i Kara Mustafa	1	15
Uz Şeyh	4	75
Kulağuzlular	3	45
Temrenci Osman	1	15
Senebirlik	1	60
Beş Evli	1	30
Urum Ahmed	1	15
Pınar-ı Küçük Ocağı	4	120
Kara Hızırlar der Kirilova	1	15
İzlata an Evkaf	2	165
TOPLAM	293	11.350

8.5. Sanayi ve Ticari Faaliyetler

Şumnu Nahiyesi'nin sanayi ve ticari faaliyetleri içerisinde değirmenler, bâc-ı bazar, bâc-ı hamr ve bâc-ı sade kalemleri bulunmaktadır. Değirmenlerle ilgili veriler maktu vergiler kısmında anlatılmıştır.

Reâya ürettiği ürünün vergisini sipahiye aynî olarak ödemekte, sipahi de elinde fazla olan ürünü nakde çevirebilmek için pazara sürmektedir. Sipahiyle birlikte köylü de elinde bulunan ihtiyaç fazlası malını, artı ürünü diğer ihtiyaçlarını karşılayabilmek için satmak zorundadır. Kırsal alanda yaşayan insanların bir kısım ihtiyaçlarını giderebilecekleri mahalli pazarlar kurulur ve burada değişik mallar satılır. Pazara getirilip satılan maldan alınan vergiye bâc veya bâc-ı bâzâr denilir, vergi miktarı satılan malın türüne, miktarına ve bazen de satan kimsenin yerli veya taşralı olmasına göre değişir (Solak, 2004: 174-175).

1535-1536 yılları arasında Şumnu merkezde Bâc-ı bâzâr-ı sipah fi sene 2000 adı altında 2000 akçelik vergi alınmıştır. Şumnu'nun Mehmedlü Köyü'nde ise bâc-ı bâzâr dan 1500 akçelik gelir sağlanmıştır. Şumnu genelinde bâc-ı bâzâr vergisinden toplam 3.500 akçelik gelir elde edilmiştir. Gayr-i Müslim tebaanın ikamet ettiği köylerde ise bâc-ı hamr (şarap) vergisi konulduğu görülmektedir. Şumnu'ya bağlı 25 köyden bâc-ı hamr vergisi tahsil edilmiş olup bu verginin en fazla alındığı köy 565 akçe ile Kazan Pınarı Köyü'dür. (BOA TD 382: 450). Bâc-ı hamr vergisinin 5 akçe ile en az gelir getiren köy Dobroniçe Köyü'dür (BOA TD 382: 437). Ayrıca Şumnu merkezde de 312 akçelik bâc-ı hamr vergisi alınmıştır (BOA TD 382: 386). Şumnu Nahiyesi genelinden bâc-ı hamr adı altında toplam 2.343 akçelik gelir sağlanmıştır. Bunun dışında Şumnu'da Bâc-ı Sade adı altında bir vergi kalemi bulunmaktadır. Şumnu merkezinden bu vergi alınmazken Şumnu'ya bağlı toplam beş köyden bu vergi tahsil edilmiştir. Köyler arasında en fazla bâc-ı sade vergisi 56 akçe ile Çerkovna Köyü'nden sağlanırken en az gelir ise 5 akçe ile Novasil ve Vardun köylerinden elde edilmiştir. (BOA TD 382: 395, 530- 531).

Çizelge 8.5. Şumnu Nahiyesi köylerinde bac-ı hamr vergisi

Köyler	Bac-ı hamr
Ravna	15
Kotiş?	30
Gradişte	42
Osmar	25
Kireş	170
İsmedova	56
Çalık Kavak	53
Karye-i...	65
Çenger	125
Manobliç-i Gebr	75
Markova	17
İsmoloŋça	35
Yenice Köy nam-ı diğeri... Geçidi	50
Dobroniçe	5
Ducine	20
Draganofça	15
Ayvacak nam-ı diğeri Virbiçe	100
Kazan Pınarı	565
Çatak	250
Yenice, Ursulca nam karyeden bulunmuşdur	25
Dobra	59
Razboyna	25
Çerşofça	134
Nahiye	10
Uz Şeyh	65
TOPLAM	2031

8.6. Arızı Vergiler

Bu vergi türü zamanı ve miktarı tam olarak belli olmayan zuhurata bağlı, yani olayın çıkmasına ve gerçekleşmesine bağlı vergilerdir. Vergilerin miktarı tahrir emini tarafından o bölgede yaşayan aile sayısına göre tahmini olarak hesap edilir ve deftere kaydedilirdi. Çünkü bir sipahinin tımarında kaç insanın evleneceği, kaç kişinin tapu resmi ödeyeceğinin önceden bilinmesi mümkün değildir. Bâd-ı Hevâ grubu olarak nitelendirilen bu vergi türleri tahrir defterlerine arûs, yava, deştânî, duhan, tapu, dönüm, cürmü cinayet, abd-ı abık ve kenizek muştuluğu, beytûlmal, mâl-ı gâib ve mâl-ı mefkûd gibi farklı isimlerle yazılmaktadırlar (Solak, 2007: 67-68). Bu vergiler 382 numaralı tahrirde niyâbet ve bâd-ı hevâ, adet-i deştâni,

tapuyu zemin, arûs, mahsül-i beytûlmal ve mâl-ı gâib, mahsül-i beytûlmal ve yava ve kaçgun, mahsül-i beytûlmal ve mâl-ı gâib ve mâl-i mefkûd olarak kaydedilmiştir.

Niyâbet ve bâd-ı hevâ: 382 numaralı tahrirde göre Şumnu'da bu vergi türünden köylerden 12.839 akçelik gelir sağlanırken merkezden ise 505 akçelik gelir elde edilmiştir. Bu vergiyi serbest tımarlarda dirlik sahibi, serbest olmayan tımarlarda ise, yarısını sancak beyi ve subaşı, diğer yarısını ise dirlik sahibi almaktaydı (Solak, 2007: 68).

Resm-i Arûs: Reâya ve sipahi kızlarının veya dul kadınların evliliklerinden alınan vergiye resm-i arûs denir. Feodal karakterli olan bu vergi Osmanlı Devleti'ne muhtemelen fethettikleri ülkelerin cârî örf ve kanunlarından geçmiştir. Arûs resminin miktarı gelinin bâkire, dul ve gayri müslim olmasına göre değişmekteydi (Sahillioğlu, 1991; Solak, 2007: 68). Niğbolu Sancağı Kanunnamesi'nde bu husus kızıdan altmış, seyyibeden (dul) otuz akçe olarak belirlenmiştir (Akgündüz, 1991: 418). Bir yerli reayanın bakire kızı evlense arûs resmini kızın babasının, tımarında oturduğu sipahi alırdı. Dul kadın evlendiğinde arûs resmi evlendiği sırada bulunduğu yerin sipahisine ödenirdi. Fakat yörüklerin kızı evlendiği zaman resmi arûsu daima bir yerde durmadıklarından kız olsun dul olsun, kadının veya kızın babasının kayıtlı bulunduğu tımarın veya yerin sahibi almaktaydı (Çağatay, 1947). Şumnu Nahiyesi genelinden bu vergi kaleminden toplam 8.858 akçelik gelir elde edilmişti. Bu verginin 350 akçesi Şumnu merkezden geri kalan kısmı ise köylerden sağlanmıştır.

Resm-i Yava: Kaybolan, sahibi belli olmayan hayvanların yakalanması ve sahibi bulununcaya kadar bekletilmesinden dolayı alınan vergiye denir. Vesikalarda "yave ve kaçkun resmi" suretinde geçer. Başiboş olarak kırlarda, tarlalarda bulunan hayvanlar hükümete teslim edilir, ziyan yapmış ise kaydettilirdi. Yakalanan hayvanlar kadı gözetiminde ilan edilir, sahibi çıkmazsa sattırılır, girdiği yere zarar vermişse bu zarar karşılanır ve kalan para hazineye teslim edilir. Sonradan sahibi çıkıp ta ispat ederse irad edilmiş yazılmış olan para kendisine geri verilir (Pakalın, 1983; Solak, 2004: 171). 382 numaralı tahrirde mahsül-i beytûlmal, yava ve kaçkun vergisi birlikte kaydedilmiş olup bu vergiden Şumnu

merkezde 373 akçelik gelir elde edilmiştir (BOA TD 382: 386). Şumnu Köylerinde ise bu vergiye rastlanılmamaktadır.

Âdet-i deştbanî: Herhangi bir şahsın at veya davarının başka bir kişinin ekinine girdiğinde ödediği para cezasıdır. Zarar gören ekin sahibine, hayvan sahibi tazminat ödediği gibi, hayvanlarına sahip olmayarak başkasının malına zarar verdiğinden dolayı da kendisine dayak cezası dahi verilmiştir (Ünal, 1989: 149).

Niğbolu Sancağı'nda bir kimsenin hayvanı başkasının ekinine girip zarara sebep olursa verilen ceza hayvana göre değişmektedir. Bu durum Niğbolu Sancağı Kanunnamesi'nde şöyle açıklanmaktadır: "Ve bir kimesnenin atı veya katırı veya öküzi ekine girse, davar başına beş çomak urub ve beş akçe cerimesi alına. Ve eğer inek girse, dört akçe cerime ve dört ağaç urula. Buzağu girse bir akçe alına ve bir çomak urula. Ve eğer koyun girse, iki koyundan ötürü bir akça alub ve bir çomak vurula. Amnâ terke erişmelü oldukda, halka hüccet eyleyeler ki, davarlarunuz güdün diyeler. Eslemeyüb Müslümanlara zarar eyleyenlere bu vechile yasak eyleyeler ve hem etdüğü ziyânlığı tazmîn etdüreler." (Akgündüz, 1991: 426).

Şumnu Nahiyesi'nde Kadı, Küçük Kozluca, Karaca İbrahim Güzlesi, Çıkrıkçılar köylerinden adet-i deştbanî vergisi alınmazken nahiye merkezinde 150 akçelik, köylerden ise 5383 akçelik gelir elde edilmiştir.

Çizelge 8.6. Şumnu Nahiyesi köylerinden alınan arızı vergiler

Köyler mezraa	Resmi Arus	Adet-i Deştbanî	Niyabet ve Bad-ı Heva
Kışla	20	20	50
Kara Selman	30	20	40
Ravna	30	20	27
Kotiş?	96	30	50
Yakup Fakih	30	5	10
Gradişte	70	25	210
Novasil	90	85	200
Doruca	65	20	183
Osmar	50	25	155
Istratije	30	30	50
Kireş	95	73	250
Eski İstanbulluk	140	60	222

Çizelge 8.6. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinden alınan arızı vergiler

Köyler mezraa	Resmi Arus	Adet-i Deştbanî	Niyabet ve Bad-ı Heva
Yukarı Işıklar ⁶¹	-		
İsmedova	133	35	137
Çalık Kavak	40	30	66
Kırtılı	-	10	30
Karye-i...	120	130	150
Köse Durmuş	20	5	15
Mir Ahur	130	107	222
Yenice	90	92	220
Kayacık	50	57	49
Çenger	130	190	333
Nasırlı ⁶²	30	26	42
Kasablu	3	3	4
Manobliç-i Gebr	60	20	20
Markova	45	15	20
Murad Viranı	20	5	15
Manobliç-i Müslim	20	10	20
Uzunİsmail	6	20	52
İsmolofça	127	25	123
Tınofoça	70	30	103
Yenice Köy namı diğer... Geçidi	100	50	101
Kırklar	-	5	24
Dobroniçe	10	15	10
Ducine	30	30	30
Mecükçiler	-	20	30
Draganofça	60	30	116
Kirilova	10	29	50
Ayvacık nam-ı diğer Virbiçe	200	100	232
Kazan Pınarı	300	126	1071
Çatak	200	160	590
Çıkırıççı Murad	30	27	67
Nazar	22	4	10
Doğancı	10	10	13
Kayacık nam-ı diğer Uruşlar	11	10	12
Arabacı? Oğlu	4	16	30
Cansız Ahad	30	15	25
Yahşi Oğulları	35	10	23
Akça Gebeşler	10	10	30
Kayacık nam-ı diğer Caferli Turhan	3	10	11

⁶¹ Kayıтта Âdet-i Deştbanî ma'a niyabet ve bad-ı heva 35 şeklinde geçmektedir. Tabloya dahil edilemedi
BOA TD 382 s.404.

⁶² Resm-i Arus ma'a Küreciyan 30 BOA TD 382 s.424.

Çizelge 8.6. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinden alınan arızı vergiler

Köyler mezraa	Resmi Arus	Adet-i Deştbanî	Niyabet ve Bad-ı Heva
Çulha ine beyi der senebirlik	10	10	11
Divane Ahmed	20	25	74
Turhan der Kirilova	30	10	30
Makaklı, Rum Ahmed den bulunmuşdur	20	4	10
Resiller Kulağuzlular nam karyeden bulunmuşdur der Kirilova	37	5	15
Dobrika nam-ı diğer Sığırcı der Kirilova	40	62	35
Abdi Fakih der Kirilova	6	4	4
Aşağı Işıklar der Kirilova	15	5	20
Kuş Hasan	15	3	5
Musa İlyaslar	5	5	16
Hızırca nam-ı diğer Divane Mahmud	10	15	24
Semeçar? Tomineden bulunmuşdur	15	15	32
Kaykıcılar, Uruzlardan bulunmuşdur	11	10	9
Divane Hamza Topuzlardan bulunmuşdur	14	11	8
Evrenos der kur-ı karye-iYanıklı?	25	15	20
Keşkekci Kulfalar der Kirilova	10	5	10
Aydın Fakih	20	15	10
Söğütlü	20	15	25
Nasuhça	30	15	21
Hacı Hamza der Kirilova	20	20	30
Yolkulu Dede	60	5	20
Sadık, Nazar Ağacı dahi dirler	5	3	3
Mestanlar, Kulağuzlardan bulunmuşdur	5	5	5
Köse Ahadlar Esenkovadan bulunmuşdur	10	13	15
Divane Hızır	30	8	30
Kaykılar	20	20	25
Burhanoğulları	50	22	30
Yörükler, nam-ı diğer Kestane Pınarı	48	15	39

Çizelge 8.6. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinden alınan arızı vergiler

Köyler mezraa	Resmi Arus	Adet-i Deştbanî	Niyabet ve Bad-ı Heva
Seydi Ali der-Senebirlik	20	6	15
Şuaybca	40	30	30
Müslim, Tekelerden bulunmuştur	30	15	41
Çoban Mustafa, nam-ı diğer Bıyıklı	20	5	21
Istraja	30	5	13
Kadı	80	-	67
Kilisecik	40	15	20
Kara Ağaç	10	15	20
Yavaşlar	30	5	17
Karalar	50	16	26
Gelenbek?	40	20	25
Büyük Bocular	200	90	239
Yenice, Ursulca? Nam karyeden bulunmuştur.	60	25	15
Umur Fakih der Budavine	5	5	9
Balabancı nam-ı diğer Kokarca	20	111	130
Dobra	60	30	77
Kocacıklar	25	15	30
Kel Yörük	90	15	70
Şahin Oğulları	10	11	11
Razboyna	60	15	115
Kazancı	20	5	5
Hasanca, Eymirhan dahi dirler	20	9	18
Benli Hacı	16	20	13
Kara Hüseyin	10	12	20
Genç Dede, Kütükcü Alağözden bulunmuştur.	5	5	8
Uruzlar	42	15	50
Saruca Bazargan	-	25	33
Makaklar	33	40	28
İkizce-i Büzürk	5	11	10
Barçınlar	6	5	10
Türbe-i Fakih, Susak Pınarı dahi dirler	-	5	5
Köse Bazargan defter-i atikde mezra kayd olunmuştur	15	13	25
Azablu	30	10	15
Curuka der kurb-ı Akçe Keseler	-	5	12
Kovancılar	60	30	62
Kurd Bey	10	5	13

Çizelge 8.6. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinden alınan arızı vergiler

Köyler mezraa	Resmi Arus	Adet-i Deştbanî	Niyabet ve Bad-ı Heva
Mehmed nam-ı diğer Maraş	20	10	200
Papani Sinan ⁶³ , Kefke Hacı Yurdu dahi dirler	5		
Betreviç	3	3	3
Kademler	50	10	20
Avşar?	62	10	11
Kırca Musa der Kirilova	5	5	5
Ahadlar	77	40	30
İncek-i Küçük	30	10	58
Erikli	30	20	26
Bacı Oğulları, Akça Bazergan dahi dirler	81	48	30
Topuzlar ⁶⁴ der Kirilova	Okunmuyor	95	150
Köse Musa Enbiyalar dahi dirler	20	20	54
Sağırlar	10	4	8
Derziler hariç ez defter der Senebirlik	40	5	15
Yakacık nam-ı diğer Mürüvvet Sekisi	30	30	30
Çelebi Çatma nam-ı karyede bulunmuştur	30	8	10
Çerşofça	130	30	55
Mehmedlü	77	82	103
Çerkovna	60	65	10
Vardun	5	5	8
Çanakcılar der Kirilova	20	11	51
Yüklüler	66	5	20
Dalkaç nam-ı diğer Çoban Pınarı	45	18	45
Mürsel	10	5	20
Balgalı Habib	10	5	11
Pürgüç nam-ı diğer karagöz	16	5	15
Naz Paşa	30	10	28
Börklüce	20	5	10
Piri Fakih, Hasancada bulunmuştur	10	16	20
Yusuf Cüllah	4	10	15
Boynu Eğri	10	5	15
Kara Hasan Selişte dahi dirler	5	22	50
Türkeşler	12	13	26

⁶³ Kayıtta Niyabet ve bad-ı heva ma'a Âdet-i Deştbanî 30 şeklinde geçmektedir. Tabloya dahil edilemedi.
BOA TD 382 s.513.

⁶⁴ Mürekkep fazla dağıldığı için okunmuyor BOA TD 382 s.521.

Çizelge 8.6. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinden alınan arızı vergiler

Köyler mezraa	Resmi Arus	Adet-i Deştbanî	Niyabet ve Bad-ı Heva
Doğan Oğulları	20	5	11
Bekirlü der-Kirilova	52	20	99
Gürgenlü	4	10	20
Yörük Salih	40	15	25
Kireçlik nam-ı diğer Uzun Işıklar	51	32	60
Küçük Kozluca	2	-	-
Saru Yusuf lar	26	15	90
Hasanca, Göbekli dahi dirler	4	12	30
Hoşkadem nam-ı diğer Rakovniçe	12	2	20
Küpelüler hariç ez defter der Senebirlik	6	5	10
Keçililer	30	20	30
Hacı İskender	10	10	20
Yunuslar Kulağuzlardan bulunmuşdur ez defter ma'a mahalle-i Balaban	15	9	10
Çamurlu	60	56	85
Demürce Oğulları	5	8	10
Kalaycı Salih der-Kirilova	20	5	10
Ala Geyikli	1	2	2
Yeniler der-Kirilova	60	30	95
Kara Ahmed	20	15	16
Balluca Balaban der-Kirilova	54	36	71
Kara Ahadlar Hırsuzlar Pınarı dahi dirler	11	12	25
Mandıra	20	5	15
Tomine?	140	60	371
Mezidce der-Kirilova	60	80	195
Kara Veli der-nezd-i Kulağuzlar	10	4	4
Hassa, defter-i atikde Kadıköy kayd olunmuştu	11	5	5
Ahioğulları	14	10	20
Karaca İbrahim Güzlesi	5	-	6
Balabanca nam-ı diğer Topcu	30	21	60
Köseler	6	6	15
Enbiya hariç ez-defter der- nezd-i Uruşlar	2	2	3
Yörük Kasım	30	11	60

Çizelge 8.6. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinden alınan arızı vergiler

Köyler mezraa	Resmi Arus	Adet-i Deştbanî	Niyabet ve Bad-ı Heva
Güç Beyi hariç ez defter kurb-ı Akçe Keseler	5	5	5
Hüseyin Anadolu	60	10	53
Kara Salihler Kulağuzlardan bulunmuştur hariç ez defter	10	5	14
Desborlular Kulağuzlardan bulunmuştur	10	5	12
Budaviye	90	74	88
Köklüce	10	12	15
Timurlenk	20	5	10
Kütükcü Alagöz	2	2	3
Balımlar	10	30	94
Büyük İncek	10	28	122
Hacı Salih Yağcılar dahi dirler	98	57	115
Mahalle-i Şahgeldi	15	15	150
Kulfallar	6	21	30
Saltıklar der kurb-ı karye-i Kara Cüllahlar	10	15	20
Karlı	53	22	50
Küçük Başak	50	10	30
İlbasanlar Küçük Enbiya dahi dirler	8	5	10
Elvan Oğlu	80	30	100
Bayezidci	80	13	30
Karaca İbrahim Kışlası	15	5	20
Nahiye	20	10	22
Kalaycı Doğan	60	25	36
Kızıl Kaya	30	15	25
Mihal Bey	47	15	35
Bolana	30	10	30
Bozca İne Bey	16	3	9
Divane Hasan	-	5	18
Taşgun	5	3	11
Deniz Fakih Çayır Köy dahi dirler	5	3	5
Tosun Oğlu	5	3	6
Ak Dere Yakası	60	30	67
Veled fakih	27	10	20
Kara Cüllahlar	20	45	53
Divane Hamza	10	5	10
Hüseyinler	15	15	30
Kavaklı	52	20	30

Çizelge 8.6. (devam) Şumnu Nahiyesi köylerinden alınan arızı vergiler

Köyler mezraa	Resmi Arus	Adet-i Deştbanî	Niyabet ve Bad-ı Heva
Pınarı Ali veled-i Kara Mustafa	5	4	15
Uz Şeyh	110	130	170
Kulağuzlular	20	10	35
Temrenci Osman	15	15	80
Helvacı Bahadır	15	20	30
Senebirlik	80	30	90
Beş Evli	44	67	80
Öyüklü	30	20	25
Kayalı Dere	128	100	253
Öksüz Hasan	60	40	56
Hoşkadem Ak Dereden bulunmuştur	30	18	50
Hacı İsa Burhanoğullarından bulunmuştur	30	50	60
Sadıklar	15	12	4
Uzun Barak Bekirliden bulunmuştur	20	10	10
Alaeddin	30	5	18
Beş Pınar Ümrânlar dahi dirler	10	22	35
Urum Ahmed	90	14	25
Gedik Çakır	10	9	10
Pınar-ı Küçük Ocağı	20	15	22
İlyas Yurdu dermiyan Dur Ali Durdu ve Çıkrıkçılar	-	-	-
Kara Hızırlar der Kirilova	20	20	76
Kovancı Mahmud der Kirilova	30	4	10
Burhanoğulları Kara Doğanlar dahi dirler	60	41	97
Osmanlar	5	20	24
Küçük İkizce	5	10	10
İskender Köse Musa dan bulunmuştur der kurb-ı Senebirlik	15	15	15
İzlata an evkaf	10	15	67
Kuru Dere an evkaf	5	4	12
TOPLAM	8508	5383	12839

Beytûlmâl, Mâl-i Gâib ve Mâl-i Mefkûd: Bu vergiler miras hukuku ile ilgilidir. Beytûlmâl mukataası mültezimleri varis üç aya kadar ortaya çıkmazsa vaside tutulan mirasa hazine adına el koyar ve bunu hazineye devrederdi.

Mirasçısı bilinmeyen tereke beytûlmâlden sayılırdı. Ancak tereke beytûlmâlcı veya hazinede de bulunsa mirasçı varis olduğunu ispatladığı takdirde bunu almaya hak kazanırdı. Mirasçısı bilinmeyen malın sahibi ülke içerisinde ise buna mâl-i gâib, mirasçı başka ülkede olup yeri bilinmiyorsa buna da mâl-i mefkûd denirdi. Tereke beytûlmâlcıye bir sene bekletildikten sonra verilirdi. Bu üç çeşit miras hakkında bulunduğu yere ve tutarının 10.000 akçeden az veya çok olmasına göre işlem yapılırdı (Sahillioğlu, 1991; Akgündüz, 1991: 429-430)⁶⁵.

Şumnu merkezde bu vergilerden 33 akçelik gelir elde edilirken, Çalık Kavak Köyü'nden 50 akçelik ve İsmedova Köyü'nden ise 100 akçelik gelir sağlanmıştır (BOA TD 382: 386, 409, 413).

Tapu Resmi: Mîrî toprakları işletme hakkını alan reayanın bu hak karşılığında ödediği vergidir. Yani reaya mîrî araziye işletme hakkını tapu resmi karşılığında devletten satın almaktadır. Bu durumda köylü, aldığı toprağın mülk sahibi olmadığı, sadece tasarruf hakkını aldığı için, onu başkasına satamaz veya devletin izni olmadan devremezdi (Çakar, 2003: 252). Şumnu Nahiyesi merkezinde tapuyu zemin adı altında 212 akçelik vergi alınmıştır (BOA TD 382: 386).

⁶⁵. Niğbolu Sancağı Kanunnamesi'nde bu vergi ayrıntılı olarak kaydedilmiştir. A.Akgündüz, a.g.e., s.429-430.

9. SONUÇ

Araştırmamızın kaynağını oluşturan 382 numaralı tahrir defterinde Padişah haslarından sonra Vezir Lütü Paşa ile Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın haslarının peş peşe kayıtlı olması ve Sadrazam Damat İbrahim Paşa ve III. Vezir Lütü Paşa'nın Divan-ı Hümayunda aynı anda (1535-1536) yılları arasında görev yapmaları nedeniyle çalışmamızın tarihini 1535-1536 yılları arasında olduğunu tespit etmiş bulunmaktayız. Bu tahrir defteri Şumnu'nun sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgiler ihtiva eden önemli bir kaynaktır. Bu defterde Şumnu mahalleleri ve nahiyeye bağlı olan köyler kaydedilmiştir. Tahrir defterindeki verilerden anlaşıldığına göre Şumnu merkezde 5 tane Müslüman mahalle, 1 tane de gebran mahallesi bulunmaktadır. Bu mahalleler Söğüd Pınarı, Veli Kadı, Yolcu, Cami-i Şerif, Eski Bazar ve Gebran mahalleleridir. Ayrıca Şumnu'ya bağlı 242 köy bulunmaktadır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu Nahiyesi tahmini olarak 48.445 kişilik nüfusa sahiptir. Bu nüfusun 2.247'si merkezde, 46.198' ise köylerde ikamet etmektedir. Bu durumda Şumnu'da ikamet eden nüfusun % 94.87'si köylerde meskûn iken % 5.12'si ise merkezde yaşamaktadır.

Şumnu nüfusunu Müslüman ve gebran olarak değerlendirmek gerekirse merkez ve köylerde tahmini olarak 30.300 Müslüman, yaklaşık 18.145 gebran nüfus yaşamaktadır. Bu durumda Şumnu'da nüfusun % 61.16'sını Müslüman nüfus oluştururken % 38.84'ünü gebran nüfus oluşturmaktadır. 1535-1536 yılları arasında Şumnu, idari anlamda Niğbolu Sancağı'na bağlı bir nahiye statüsündedir.

Şumnu merkezinde yer alan mahalle adları ilk olarak 1525 yılındaki tahrirde yer almaktadır. Bu mahalle isimleri 1535-1536 yılları arasında olarak nitelediğimiz tahrirde de değişmeyip yeni açılan mahalleler bulunmaktadır. Şumnu ile ilgili en eski kayıt olan 1479 tarihli defterden 1535-1536 yılları arasındana kadar köy isimlerinin büyük bir değişikliğe uğramadığı göze çarpmaktadır. Türk nüfusu barındıran köy isimleri Türkçe olarak kaydedilmiştir. Çalık Kavak köyü ise bir istisna olarak 1479 yılındaki kayıta olduğu gibi 1535-1536 yılları arasında da Türkçe isim taşıyıp tamamen gayri müslim nüfusa sahiptir. İskâna yeni açılan köylere hariç ez defter kaydı düşülmüştür. Bazı köylerin isimlerinin dede adını

taşıdığı görülmektedir. Bu durum bize bu köylerin “Kolonizatör Türk Dervişleri” tarafından kurulduğunu gösterir.

Şumnu’da miri ve vakıf araziler mevcut olup, mülk arazi bulunmamaktadır. Miri araziler dirlik gelirine göre has, zeamet ve tımar olarak ayrılmıştır. Padişah hassı olarak 13 köy yer almaktadır. 5 köy Vezir Lutfi Paşa’nın hassı, 2 köy ise Sadrazam İbrahim Paşa’nın hassı konumundadır. Zeamet olarak 7 köy kaydedilirken; 3 tanesi arpalık tımarı olmak üzere 182 köy ise tımar olarak kaydedilmiştir.

Defterden Şumnu Nahiyesi merkezinde ve köylerinde yaşayan halkın ürettikleri ürünler, vergi hasılları hakkında bilgi edinebilmekteyiz. Şumnu’da halkın geçim kaynağı önemli ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Reaya buğday, arpa, mercimek, yulaf, mahlût, fiğ gibi tahıl ürünleri, ayrıca meyve, bağ, bostan, ceviz, üzüm, az miktarda da pıyaz gibi ürünler yetiştirilmiştir. Tahıl ürünlerinden en çok gelir buğdaydan elde edilmiştir.

Hayvancılık olarak Şumnu’da arıcılık, domuz, kısmi miktarda koyun yetiştiriciliği yapılmaktadır. Şumnu’da arıcılık önemli bir yere sahiptir. 1 köy hariç diğer köylerin hepsinde arıcılık yapılmıştır. Şumnu’da arıcılıktan 331 akçesi merkezde olmak üzere toplam 28.300 akçe gelir elde edilmiştir. Domuz yetiştiriciliğinden ise 4.029 akçe kazanç sağlanmıştır.

Şumnu’da bir tanesi merkezde olmak üzere 294 adet değirmen bulunmaktadır. Bu değirmenler Şumnu’ya 11.410 akçelik gelir getirmektedir.

KAYNAKLAR

ARŞİV BELGELERİ

BOA, TD. 382 (Kanûnî Devri) Mufasssal Tahrir Defteri (Niğbolu Sancağı)

BOA, TD. 370 Rum-İli Mufasssal Tahrir Defteri II (937/1530)

ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLER

Afyoncu, E. (1999). Osmanlı Devleti'nde Tahrir Sistemi. *Osmanlı*, 6, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 311-314.

Akgündüz, A. (1991). *Osmanlı Kanunnâmeleri*. 3, İstanbul: Fey Vakfı Yayınları.

Altundağ, Ş. (1947). Osmanlı İmparatorluğunun Vergi Sistemi Hakkında Kısa Bir Araştırma. *DTCFD*, 7, Ankara: 189.

Barkan, Ö. L. (1967). Öşür, *İA*, 9, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 485-488.

Barkan, Ö. L. (1986). Timar. *İA*, XII/I, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 286.

Cezar, M. (2010). *Osmanlı Tarihi*. 1, Ankara: TTK.

Cin, H. (1978). *Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Çağatay, N. (1947). Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler. *AÜDTCFD*, 5, Ankara: 483-511.

Çakar, E. (2003). *XVI. Yüzyılda Haleb Sancağı(1516-1566)*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Basımevi.

Demirkent, I. (1992). Bizans. *DİA*, 6, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 230-244.

Emecen, F. (1990). XVI. Asırda Balkanların Kuzeydoğu Kesiminde İskân Tipleri ve Özellikleri Hakkında Bazı Notlar. *V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi Tebliğler (İstanbul 21-25 Ağustos 1989)*. Ankara: 543-550.

Gökçe, T. (2007). XVI. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Şumnu Kasabasının Demoğrafik Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme. *I. Uluslar arası Türk Dünyası Kurultayı (9-15 Nisan 2006 Çeşme-İzmir) Bildiri Kitabı*, III, Ankara: 939-960.

Göyünç, N. (1979). Hane Deyimi Hakkında. *İÜEFTD*, XXXII, İstanbul: 331-348.

Göyünç, N. (1999). Osmanlı Devleti'nde Taşra Teşkilatı. *Osmanlı*, 6, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 77-87.

İnalcık, H. (2000). *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600* (Çev. Halil Berktaş). 1, İstanbul: Eren Yayıncılık.

- İnalcık, H. (1995). Eyalet. *DİA*, 11, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 548-550.
- İnalcık, H. (1996). Köy, Köylü ve İmparatorluk. *Osmanlı imparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 6-7.
- İnalcık, H. (2006). Murad I. *DiA*, 31, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 156-164.
- İnalcık, H. (1996). Osmanlılarda Raiyyet Rûsûmu. *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*. İstanbul: Eren Yayıncılık, 31-65.
- İnalcık, H. (2008). Rumeli. *DiA*, 35, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 232-235.
- İnalcık, H., Oğuz, M. (1989). *Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemed Hân* (Trans), Ankara: TTK.
- İpşirli, M. (1992). Beylerbeyi. *DİA*, 6, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 69-74.
- Kaşıkcı, N. ve Yılmaz, H. (2000). *Batumdan Burgaz'a Karadeniz'in Öte Yakası*, Türkmetal Sendikası Araştırma Bürosu.
- Kenanoğlu, M. M. (2005). Mîrî Arazî. *DİA*, 30, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 157-160.
- Kiel, M. (2005). The Heart of Bulgaria Population and Settlement History of the Districts of Provadia, Novi Pazar and Shoumen from the Late- Middle Ages till the end of Ottoman Period. *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyeti Dönemi Türk Bulgar İlişkileri Sempozyumu (11-13 Mayıs 2005) Bildiriler*, Eskişehir: 15-38.
- Kiel, M. (2010). Şumnu. *DİA*, 39, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 227-230.
- Kozlubeleli Doğru, H. (2011). *1844 Nüfus Sayımına Göre Deliorman ve Dobruca'nın Demografik, Sosyal ve Ekonomik Durumu*, Ankara: TTK.
- Köksal, O. (2006). *XIX. Yüzyılda Bir Osmanlı Ordugah Kasabası*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Kunt, İ. M. (1978). *Sancaktan Eyalete*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Kütükoğlu, Mübahat. (1994). Osmanlı İktisadi Yapısı. *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, 1, İstanbul: 513-650.
- Neşri, M. (2011). *Aşiretten İmparatorluğa Osmanlı Tarihi (1288-1485)* (Sade. Necdet Öztürk), İstanbul: Timaş Yayınları.
- Orhonlu, C. (1967). *Osmanlı İmparatorluğunda Derbend Teşkilâtı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

- Ortaylı, İ. (2001). Kadı. *DİA*, 24, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.69-73.
- Öz, M. (2010). Tahrir. *DİA*, 39, , İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 425-429.
- Özcan, A. (1999). Doğancı. *DİA*, 9, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 487-489.
- Pakalın, M. Z. (1983). Yâve Resmi. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 607.
- Peremeci, O. N. (1942). *Tuna Boyu Tarihi*. İstanbul: İstanbul Resimli Ay Matbaası.
- Sahillioğlu, H. (1991). Arûs Resmi. *DİA*, 3, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 422-423.
- Sahillioğlu, H. (1991). Bâd-ı Hevâ. *DİA*, 4, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 416-418.
- Saydam, A. (1999). *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Solak, İ. (2004). *XVI. Asırda Maraş Kazası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Solak, İ. (2007). *XVI. Yüzyılda Zamantu Kazâsı'nın Sosyal ve İktisâdî Yapısı*. Konya: Tablet Yayınları.
- Sümer, F. (2013). Yörükler. *DİA*, 43, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 570-573.
- Şahin, İ. (2006). Nahiye. *DİA*, 32, İstanbul: Türkiye Yayınları Diyanet Vakfı, 306-308.
- Şahin, İ. (2009). Sancak. *DİA*, 36, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.97-99.
- Şerifgil, E. M. (1981). Rumeli'de Eşkinici Yürükler. *TAD*, S.12, İstanbul: 64-80.
- Tabakoğlu, A. (2007). Öşür. Osmanlılar. *DİA*, 34, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 100-103.
- Tuğlacı, P. (1984). *Bulgaristan ve Türk-Bulgar İlişkileri*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Tuğlacı, P. (1985). *Osmanlı Şehirleri*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 396.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2003). *Osmanlı Tarihi*. 1, Ankara: TTK.
- Ünal, M. A. (2007). *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Ünal, M. A. (1989). *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*. Ankara: TTK.
- Ünal, M.A. (1999). Osmanlı Devletinde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı (Edt. Güler Eren), *Osmanlı*, 6, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 111-121.
- Yücel, Y., Sevim, A. (1990). *Türkiye Tarihi*. 2, Ankara: TTK.

EKLER

EK-1. Şumnu Nahiyesi Derbentçi Köyleri

Karye-i Kotiş? an-Hasha-i Kadîm Padişah-ı Alempenah Halleda'l-lahü mülkühu tâbi-i Şumnu derbend-i kadîm
Mezkûr karye tarik-i âm üzere olup doksatlı? adam kayd olunup fesad olduğu sebebdan anları perakende olmağın derbend olması lazım olmağın sancak beyi ve kadı ellerine arz verilüp hıfz-ü hırasat idüp şenlediği? mültezim olup ancak avarız-ı divaniyyeden ve kürekçiden muaf olup teberride bekleyüp otuz hanesi derbend olup rüsumların ve ispençlerin tamam eda idüp ve otuz haneden ziyadesin rüsumların tamam verdikden sonra avarız dahi vereler defter-i atikde mukayyed olmağın haliya vukuu üzere arz olundukda kemakân mukarrer buyrulmağın defter-i cedide kayd olundu.

Karye-i Kireş An-Hasha-i Kadîm Padişah-ı Alempenah tâbi-i Şumnu
Mezkûr karye muhavvef ve muhataralı yerde oturmayup tarik-i âm üzere olduğu için iki yerde derbentliğin adet-i derbendi üzere ellerine hükmü şerif verilmiş ki muhavvef ve hatırnak olan yerleri hıfz-ü hırasat eyledikleri için hizmetleri mukabelesinde altmış hanesini avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf ve müsellemler olup ve bir adet derbendi on ikişer akçe ispenç birer kile buğday ve birer kile arpa virüp ve altmış haneden ziyadesi avarızın ve yirmi beşer akçe ispençin ve öşr-i gallatın vesair rüsumun bit-tamam eda etmek üzere defteri atikde meşruh ve mukayyed olmağın haliya dahi vukuu üzere arz olundukda mukarrer buyrulmağın defter-i cedide kayd olundu.

Karye-i Eski İstanbulluk an-Hasha-i Kadîm Padişah-ı Alempenah Derbend-i Kadîm tâbi-i Şumnu
Mezkûr Karye muhavvef ve muhataralı yerde oturup kamçı suyu kenarında Terakayı nam mevzi'de nim def-i maktul adam bulunup cerime virmekden perâkende olup tarik-i âm üzere olmağla derbend olması lazım olup sancak beyi ve kadı dahi ellerine arz virüp iki yerde bekleyüp altmış hanesi hizmetleri mukabelesinde avarız-ı divâniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden ve kürekçiden muaf ve müsellemler olup ve rüsumun gerü kemâkân virmeği mültezim olup altmış haneden ziyade olursa rüsumların ve avarızların vireler deyü ferman olup defter-i atikde mukayyed ve meşruh olup haliya dahi vukuu üzere arz olundukda hizmetleri mukabelesinde avarız-ı divâniyyeden tekâlif-i örfiyyeden muaf ve müsellemler olup ve

yirmi beşer akçe ispençlerin vesair cem-i rüsumların vireler deyu emr olunmağın defter-i cedide kayd olundu.

Karye-i İsmedova derbend-i kadîm tâbi-i Şumnu

Mezkûr karye kadîmi derbend olup defter-i atik-i mufassal ve meşruh avarızdan ve kürekçiden muaf olmak için dahi ellerinde hükmü şerifleri olup ve ispençlerin adet-i derbendi üzere on ikişer akçe ve birer kile buğday ve birer kile arpa virirler ve üç yerde bekleyüp doksan hanesin derbenci olmak üzere defter-i atikde mukayyed olmağın haliya arz olundukda doksan haneden ziyâdesi avarızların ve ispençlerin yirmi beşer akçe vesair cem'i rüsumları bit-tamam edâ itmek üzere ferman olmağın defter-i cedide kayd olundu.

Karye-i Çalık Kavak Derbend-i Kadîm an-Hasha-i Hazret-i Lütî Paşa tâbi-i Şumnu

Mezkûr karye kadîmi derbend olup defteri atikde meşruh ve mufassal avarızdan ve kürekçiden muaf olmak için dahi ellerinde hükmü şerifleri olup ve bir adet derbendi ispençlerin on ikişer akçe ve bir kile buğday ve bir kile arpa verirler üç yerde bekleyüp doksan hanesin derbend olmak üzere defter-i atikde mukayyed olmağın haliya arz olundukda doksan haneden ziyadesin avarızların ve ispençlerin yirmi beşer akçe vesair cem'i rüsumların bit-tamam eda itmek üzere ferman olmağın defter-i cedide kayd olundu.

Karye-i Yenice Köy nâm-ı diğerGeçidi hariç ez defter-i atikde tâbi-i Şumnu Derbend

Mezkûr karye hâliya tarik-i âm üzerinde kamçı suyu nam nehr-i uzmanın geçidi başında teskin edilüp ve hali ve hatırnak yer olup nehr-i mezbur eyyam-ı şitadan gayr-i ekser evkatda dahi geçit vermeyüp mahalli mezburda yeniden köprü ihdas olunmak lazım ve la büdd olmağın karye-i mezbure ahalisi bir köprü bina eyleyüp harap oldukça tamirine ve termimine ve beştepe esmed ve çayırında bölük ormanı nam muhavvef iki yerde derbend bekleyüp Müslümanların ve gelen giden kimesnelerin mallarına ve canlarına emanet eylemek üzere hıfz-ü hirasat itmeği iltizam itdikleri ecilden altmış hanesi ispençlerin vesair rüsumların derbend âdet-i üzere virüb kör geçitden ve cem'i avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muafiyetle Padişah-ı Alempenah Hazretlerinin paye-i serir-i âlâlarına arz olundukda muhafazatları mukabelesinde altmış hanesi ispençlerin ve baki rüsumların derbend âdet-i üzere virüp altmış haneden ziyadesin rüsumların ve

ispençlerin sair reaya gibi bit-tamam eda edüp cem'i avarız-ı divaniyyeden muaf olmağın defter-i cedide kayd olundu.

Karye-i Ayvacık nâm-ı diğir Virbiçe tâbi-i Şumnu Derbend-i Kadîm Mezkûr karye Kadîmi derbendcilerden olup doksan hanesin derbendciler hizmet edüp avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf ve müselleme ve bir adet derbendi on ikişer akçe ispenç ve bir kile buğday ve bir kile arpa vireler doksan haneden ziyadesini avarızın yirmi beşer akçe ispençlerin ve öşr-i gallatın vesair cem'i rûsumun bit-tamam eda ideler deyu ellerinde ahkâm-ı hümayunları ve defter-i atikde meşruh ve mukayyed olmağın haliya dahi vukuu üzere arz olundukda vech-i meşruh üzere mukarrer buyrulmağın defter-i cedide kayd olundu.

Karye-i Kazan Pınarı tabi-i Şumnu Derbend-i Kadîm Mezkûr karye-i Kazan ziyade memernas olup ve muhavvef ve muhataralı yerde oturup tarik-i âm olduğu için ve karye-i mezbure mukabelesinde cari olan Kazan nehri üzerinde bina ettikleri köprünün lazım olan meremmatı ittikleri için iki yerde derbend bekleyüp ellerine hükmü şerif virilmişki nüzulde ve kürekçiden ve cem'i avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf ve müselleme olup altmış hanesi derbend adet-i üzere ispençlerin on ikişer akçe ve haneden haneye Birer kile buğday ve birer kile arpa vireler deyu meşruh ve mukayyed olmağın haliya dahi arz olundukda hizmetleri mukabelesinde kemakân altmış hanesi derbend adetince ispençlerin on ikişer akçe ve birer kile arpa ve birer kile buğday vireler ve altmış haneden ziyadesi ispençlerin vesair rûsumun bi't-tamam eda etmeği ferman olmağın defter-i cedîde kayd olundu.

Karye-i Çatak tâbi-i Şumnu derbend-i Kadîm Mezkûr karye Kadîmi derbendcilerden olup doksan hanesin derbendciler hizmetin idüp mukabelesinde avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf ve müselleme olup ve bir galleyi derbendi on ikişer akçe ispenç ve birer kile buğday ve birer kile arpa vireler ve doksan haneden ziyadesi avarız ve yirmi beşer akçe ispençleri ve öşr-i gallatın vesair cem'i rûsumu bi't-tamam eda ideler deyu ellerinde ahkâm-ı hümayûnları olub defter-i atikde meşruh ve mukayyed olmağın haliya dahi kadîmi üzere arz olundukda vech-i meşruh mukarrer buyrulmağın defter-i cedide kayd olundu.

Karye-i Dobra tâbi-i Şumnu Derbend-i Kadîm an Avarız Mezkûr Karye muhavvef ve muhataralı yerde oturulup karye-i mezbure kurbunda akçahisar ve koca pınarı ve kilise pınarı ve mezkûr kayabaşığı aşar yer olup orta

ve sofa ve kalemiyeye giden yolcuların Bali Gazide olmağın derbend olması lazım ve la büdd olmak için sancak beyi ve kadı dahi ellerine arz verüp bir yerde bekleyip, otuz hanesi derbendi hifz-ü hırsaset idüp mücerred avarız-ı divaniyyeden ve kürekçiden muaf olup geri kemâkan rüsumların edâ idüp, otuz haneden ziyade olursa rüsûmların bit-tamam edâ itdikden sonra avarızını vireler deyu defter-i atikde mukayyed olup haliya dahi arz olundukda vechi meşruh üzere mukarrer buyrulmağın defter-i cedide kayd olundu.

Karye-i Çerşofça tâbi-i Şumnu Derbend-i Kadîm

Mezkûr karye muhavvef ve muhataralu yerde olup Tırnoviye giden yolun üstünde olup ol olup nice def' yollarda bazarganları basılup katl-i nefis olunup derbend olması lazım ve la büdd olduğu için ellerine hükm-ü şerif virilüp iki yerde derbend bekleyüp altmış hanesi hizmetleri mukabelesinde mücedded Avarız-ı divaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf ve müsellemler olup rüsumların ve öşr-i gallatın bit-tamam ve ispençlerin yirmibeşer akçe vireler ve altmış haneden ziyadesi avarızların dahi virmeğe ferman olunup ve bu defter-i atikde mukayyed olup haliya vukuu üzere arz olundukda vech-i meşruh üzere mukarrer buyrulmağın defter-i cedide kayd olundu.

EK-2. Şumnu Köylerinde Zümreler ve Muaflar

KÖYLER	Zümreler ve Muaflar
Kışla	Küreciyan: 3 Veled-i Küreciyan: 2 Merd-i Kal'a: 1
Kara Selman	Şerif: 1 Doğancı: 2 Veled-i Doğancı: 3 Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 10 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 11 Küreciyan: 6 Veled-i Küreciyan: 7
Ravna	Bîve: 2
Kotiş?	Raiyyet-i Sultan Yıldırım Han:1
Yakup Fakih	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 5 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 5
Novasil?	Raiyyet-i Medine-i Münevverede: 1
Doruca	Bîve: 1 Raiyyet-i Vakf-ı Sultan Yıldırım Han: 4
Kireş	Ehli Berat: 1 Raiyyet-i Sultan Yıldırım Han: 2 A'ma: 1 Hane-i Derbendan: 60 Bîve: 1
Eski İstanbulluk	Bîve:1 A'ma: 1
İsmedova	Hane-i Derbendciyan: 90 Bîve:1
Çalık kavak	Hane-i Derbendciyan: 90 Bîve: 3
Kırtılı	Küreciyan: 10 Veled-i Küreciyan: 5 Eşkinciyan ma'a Elliciyan:10 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 8
Mir Ahur	Muhassıl: 1

Yenice	Küreciyan: 5 Veled-i Küreciyan: 3 A'ma: 1
Kayacık	Eşkinci:1 Veled-i O:1
Çenger	Raiyyet-i Sultan Yıldırım Han: 12
Nasırlı	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 6 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 6 Küreciyan: 12 Veled-i Küreciyan: 10
Kasablu	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 11 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 6 Ma'lul, Mecnun:3
Manobliç-i gebr	Bîve: 3 Raiyyet-i Medine-i Münevvere:1
Markova	Bîve: 1 Raiyyet-i Medine-i Münevvere:1
Murad Viranı	İmam: 1
Uzun İsmail	Küreciyan: 2 Veled-i Küreciyan: 2 Elliciyan: 4 Veled-i Elliciyan: 5
İsmolofça	A'ma:1
Tınofoça	Bîve: 2 Kötürüm:1
Yenice köy nam-ı diğer... Geçidi	Hane-i Derbendciyan: 60 Bîve: 1
Kırklar	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 7 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 6
Mecûkciler	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 19 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 11 Şerif: 1
Ayvacık	Hane-i Derbendciyan: 90 Bîve: 1

Kazan Pınarı	Hane-i derbendciyan-ı Kadim: 60 Hane-i derbendciyan-ı an avarız: 30 Bive: 12
Çatak	Hane derbendciyan: 90 Bive: 1
Çıkrıkçı Murad	Küreciyan: 7 Veled-i Küreciyan: 2
Nazar	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 7 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 4 Küreciyan: 4 Veled-i Merd-i Kal'a: 1
Doğancı	Elliciyan ma'a Eşkinciyan: 11 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 2 Küreciyan: 4 Veled-i Küreci:1 Raiyyet-i Eyüp Ensari: 2
Kayacık nam-ı diğer Uruşlar	İmam: 1 Piri fani-i Müflis: 1
Arabacı? Oğlu	Küreciyan: 8 Veled-i Küreciyan: 3
Cansız Ahad	Şerif: 1 Nesl-i Timur Han:14 Raiyyet-i Evrenos Bey: 3
Yahşi oğulları	Küreciyan: 6 Veled-i Küreciyan: 4 Şerif: 1
Akça Gebeşler	Elliciyan:2 Veled-i Elliciyan: 4
Kayacık nam-ı diğer Caferli turhan	Eşkinci: 1 Veled-i Eşkinci:2
Çulha İne Beyi	Küreciyan: 1 Ellici: 1
Divane Ahmed	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 4 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 7 Nesl-i Timur Han: 4 Küreci 1 Veled Küreci: 1 Şerif: 1 Veled-i Şerif: 2 İmam: 1 Kötürüm:1
Turhan der-Kirilova	Küreci: 3 Veled-i kul:2

Makaklı	Raiyyet-i Evrenos Bey:4
Dobrika	Küreciyan: 6 Veled-i Küreciyan: 7 Eşkinciyan: 1 Veled-i Eşkinciyan: 2 Sipahizade:6 İmam: 1
Aşağı Işıklar	Küreciyan: 2 Sipahizade:2 Çakırcı:1 Veled-i Çakırcı: 2
Musa İlyaslar	Küreciyan:8 Veled-i Küreciyan: 2 Kötürüm:1
Hızırca	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 9 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 8 Küreciyan: 3 Veled-i Küreciyan: 31
Semeçar?	Raiyyet-i Evrenos Bey:2
Aydın Fakih	Nesli Timur Han:1 Mecnun:1 Raiyyet-i Evrenos Bey:5
Söğütlü	Eşkinciyan ve Elliciyan: 3 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 3 Küreci: 1 Şerif: 4
Nasuhça	Elliciyan: 5 Veled-i Elliciyan:1 Küreciyan: 6 Veled-i Küreciyan:3 Topcu:3 Pir-i fani 1
Hacı Hamza	Elliciyan:1 Veled-i Elliciyan: 2 Küreciyan: 7 Veled-i Küreciyan: 4
YolKulu Dede	Şahinci: 1 Malul:1 Şerif: 1 Evlad-ı Yol Kulu Dede:19
Sadık	Er-resul ve Ehli Berat:5
Mestanlar	Elliciyan: 4 Veled-i Elliciyan: 3
Divane Hızır	Yamak:1 Veled-i Yamak: 2 Küreciyan: 3 Ve Küreciyan: 3

Kaykılar	Merd-i Kal'a: 1 Topcu ba-berat:1 Ehli Berat: 3 Veled-i Topcu: 2
Burhanoğulları	Küreciyan: 2
Yörükler	Küreci: 1 Ellici: 1 Sipahizade: 1
Seydi Ali	Yamak: 1 Veled-i yamak: 3
Şuaybca	Ellici: 1 Veled-i Ellici: 1 İmam-hatib: 1
Müslim	Küreci: 1
Çoban Mustafa	Küreci: 2 Veled-i Küreciyan: 1
İstraja	Bîve: 1
Kadı	Küreci: 1 Şahinci: 1 Veled-i Şahinci: 1 Sipahi-i ma'zul:1 Pir-i Fâni: 1
Kilisecik	Küreciyan: 7 Veled-i Küreciyan: 4 Elliciyan: 1 Veled-i Ellici: 1 Raiyyet-i Vakf-ı İbrahim Paşa: 1
Kara Ağaç	İmam: 1 Küreciyan: 2 Veled-i Yeniçeri: 2
Yavaşlar	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 3 Veled-i Eşkinci: 1 Küreci: 1
Karalar	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 2 Veled-i O: 1
Gelenbek?	İmam: 1 Küreciyan: 6 Veled-i Küreciyan: 5

Büyük Bocular	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 3 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 2 Küreciyan: 15 Veled-i Küreciyan: 6 İmam: 1 Malul: 1 Topcu: 1 Veled-i Topcu: 4 Şerif: 1
Dobra	Bİve: 2
Kocacıklar	Küreciyan: 14 Veled-i Küreciyan: 2
Kel Yörük	Elliciyan: 2 Küreciyan: 6 Veled-i Küreciyan: 6 Pir-i Fani: 2 Veled-i Kul: 2
Şahin Oğulları	Ellici: 3
Razboyna	Bİve: 1 Raiyyet-i Vakf-ı Sultan Yıldırım Han: 1
Kazancı	Küreciyan: 1 Elliciyan: 1 Eşkinciyan: 5 Veled-i Eşkinciyan: 2 Raiyyet-i Sultan Murad Han: 5 Pir-i Fani, a'ma: 1
Hasanca	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 9 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 6
Benli Hacı	Elliciyan: 9 Veled-i Elliciyan: 4 Küreci: 1 Veled-i Küreci: 1 İmam: 1
Kara Hüseyin	Elliciyan: 5 Veled-i Elliciyan: 6 Topcu: 2 Sipahi ba-berat: 1 Veled-i O: 3 Enemeci: 1 İmam: 1
Genç Dede	Yeni Nesil:1
Uruzlar	Şerif: 1 Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 2 Eşkinciyan ve Elliciyan: 3 Raiyyet-i Evrenos Bey: 7 Veled-i

Saruca Bazargan	Pir-i Fani: 1 Küreciyan: 7 Veled-i Küreciyan: 7 Şerif: 2 Şerif İmam: 1
Makaklar	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 5 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 8 Küreciyan: 15 Veled-i Küreciyan: 6 Muhassıl: 2 İmam: 1 Doğancı: 3 Kötürüm: 1
İkizce-i Büzürk	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 11 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 9 İmam: 1
Barçınlar	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 3 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 3 Küreciyan: 11 Veled-i Küreciyan: 5
Türbe-i Fakih	Küreciyan: 23 Veled-i Küreciyan: 7
Köse Bazargan	İmam: 1 Ellici: 1 Küreciyan: 6 Veled-i Küreciyan: 4
Azablu	Küreciyan: 2 Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 6 Ve Eşkinciyan ve Elliciyan: 3 Yeni Nesil?: 1
Curuka	Pir-i Fani, Müflis: 1
Kovancılar	Eşkinciyan ve Elliciyan: 7 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 6 Piri Fani: 1
Kurd Bey	Küreciyan: 2 Veled-i Küreciyan: 1 Raiyyet-i Medine-i Münevvere: 3
Mehmed	Küreciyan: 5 Veled-i Küreciyan: 2 Kürekciyan: 4 Veled-i Kürekciyan: 3
Kademler	Nesli Temur Han: 3 Şerif: 2 Veled-i Şerif: 1 Kötürüm: 2
Ahadlar	Küreciyan: 10 Veled-i Küreciyan: 4
İncek-i Küçük	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 2 Veled-i O: 1 Küreci: 1 Sipahi-i mazul: 1

Erikli	Elliciyan: 6 Veled-i Elliciyan: 5 Küreciyan ma'a Enemeciyan:10 Veled-i Küreciyan ve Enemeciyan: 12 İmam: 1 Divane:1
Bacı Oğulları	Küreciyan: 17 Veled-i Küreciyan: 9
Topuzlar	Şerif: 18 Ellici: 1 Veled-i Ellici: 2 El Resul Pir-i Fani: 1
Köse Musa	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 9 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 6 Küreciyan: 11 Veled-i Küreciyan: 4 A'ma: 1
Sağırlar	Eşkinciyan: 2 Veled-i Eşkinciyan?: 1
Derziler	Eşkinciyan: 2 Veled-i Eşkinciyan: 2
Yakacık	Küreciyan: 2 Raiyyet-i Medine-i Münevvere: 2 Pir-i Fani: 1
Çelebi	Yamak: 3 Veled-i Yamak: 3 Küreciyan: 9 Veled-i Küreciyan: 7 A'ma: 1
Çerşofça	Bîve: 2
Mehmedlü	Eşkinci: 1 Veled-i O: 1 Sipahizade: 2 Muhassıl:1 İmam: 1
Çerkovna	Doğancı: 8 Raiyyet-i Yıldırım Han: 4
Vardun	Bîve: 2
Çanakcılar	İmam: 1 Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 9 Veled-i Eşkinciyan Elliciyan: 8 Şerif: 1
Yüklüler	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 8 Evlad-ı Mezkurûn:4

Dalkaç	Ellici: 1 Küreciyan: 11 Veled-i Küreciyan: 5
Mürsel	Elliciyan: 4 Veled-i Elliciyan: 5 Küreci: 1 Veled-i Küreci: 2
Balgalı Habib	Elliciyan: 4
Pürgüç	Eşkinciyan ve Elliciyan: 9 Eşkinciyan ve Elliciyan: 4 Küreci: 1 Veled-i Küreci?: 2
Naz Paşa	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 6 Veled-i Mezkurûn: 3
Piri fakih	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 4 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 5 Küreciyan: 13 Veled-i Küreciyan: 9
Yusuf Cüllah	Topcu: 1 Veled-i Topcu: 2 Müsellem: 1
Boynu Eğri	Raiyyet-i Evrenos Bey: 5
Türkeşler	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 3 Ve Eşkinciyan ve Elliciyan: 4 Pir-i Fani: 1
Doğan Oğulları	Ellici: 1 Şerif: 2
Bekirlü	Küreciyan: 12 Veled-i Küreciyan: 15
Gürgenlü	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 4 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 1
Yörük Salih	Elliciyan: 3 Veled-i Elliciyan: 6 Ma'lul: 1
Küçük Kozluca	Elliciyan: 3 Veled-i Elliciyan: 5
Saru Yusufkar	Küreciyan: 10 Veled-i Küreciyan: 8 İmam: 1 Hizmetkar Yeni: 2

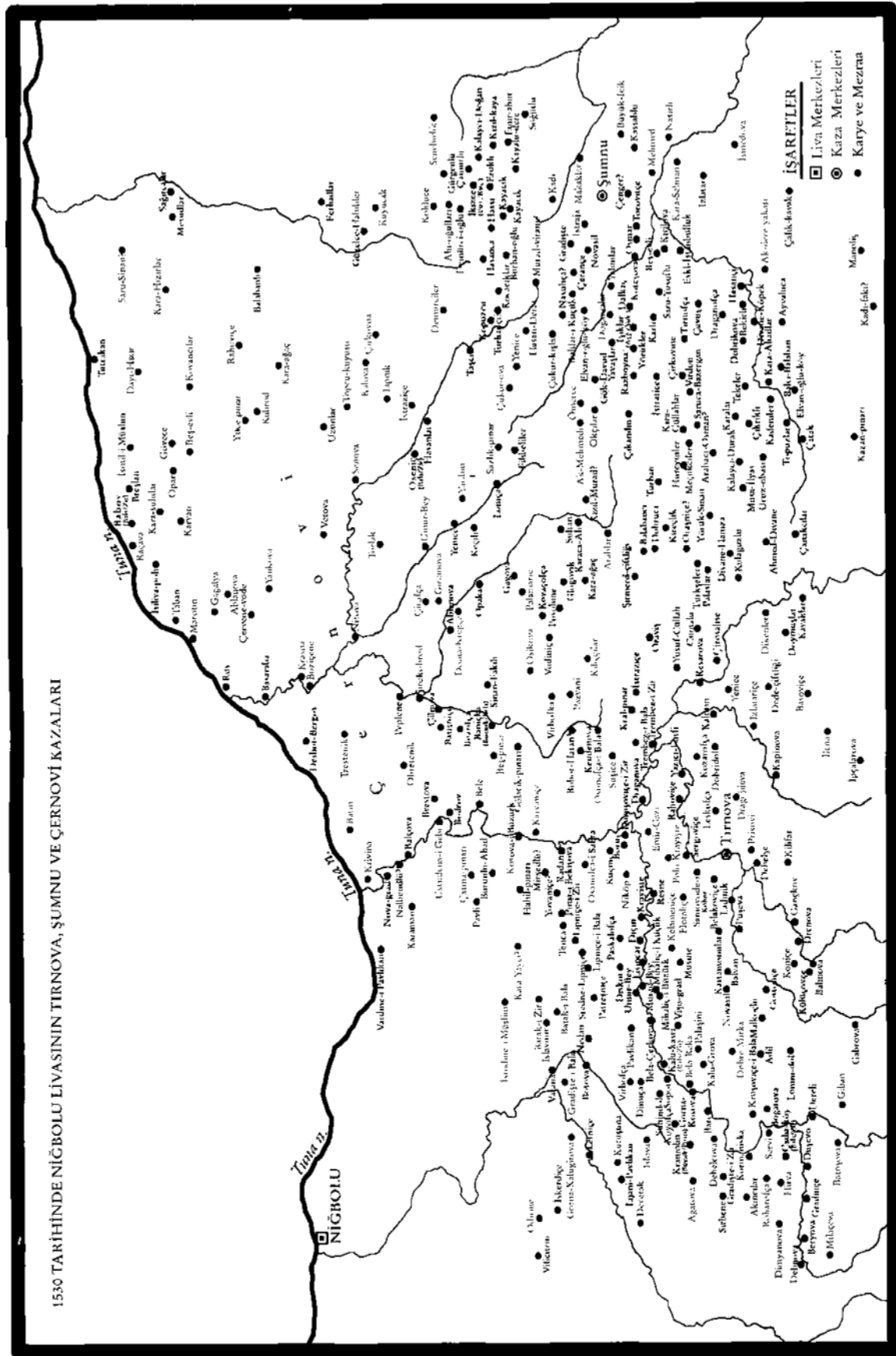
Hasanca	Küreciyan: 7 Veled-i Küreciyan: 6
Hoşkadem	Küreciyan: 4 Veled-i Küreciyan: 3
Keçililer	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 8 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 12
Yunuslar	Yamak: 1
Çamurlu	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 16 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 19 Ma'lul:1
Demürçi Oğulları	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 5 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 3
Yeniler	Küreciyan: 34 Veled-i Küreciyan: 35 İmam: 1 Çakırcı:1 Veled-i Çakırcı:1 Elliciyan: 2 Yeni Nesil:1
Balluca Balaban	Küreci: 1 Şerif: 2
Kara Ahadlar	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 6 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 6 Şerif: 2 Kötürüm: 2
Mandıra	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 5
Tomine?	İmam: 1 Küreciyan: 10 Veled-i Küreciyan: 3 Eşkinciyan ma'a ve Elliciyan: 9 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 10
Mezidce	Küreciyan: 22 Veled-i Küreciyan: 14
Hassa	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 6 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 2 Küreciyan: 3 Veled-i Küreciyan: 2
Ahioğulları	Eşkinciyan ma'a Elliciyan:4 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 4

Balabanca	Küreciyan: 5 Veled-i Küreciyan: 4 Mecnun:1
Köseler	Elliciyan: 4 Veled-i Elliciyan: 6 Küreciyan: 1 Veled-i Küreciyan: 1
Yörük Kasım	Elliciyan: 16 Veled-i Elliciyan: 14 İmam: 1
Hüseyin Anadolu	Elliciyan: 5 Veled-i Elliciyan: 3 Küreciyan: 4 Veled-i Küreci: 1 Sipahizade: 4 Kötürüm:1
Kara Salihler	Şerif: 2 Yeni Nesil: 1
Desborlular	Ma'lul: 1
Budaviye	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 7 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 7 Şerif: 1 Küreciyan: 3 El Resul ba-şeyh: 1 A'ma: 1
Köklüce	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 3 Veled-i Eşkinciyan Elliciyan: 4
Kütükcü Alagöz	Küreciyan: 3 Veled-i Küreciyan: 1
Balımlar	Küreciyan: 14 Veled-i Küreciyan: 6 Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 12 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 7
Büyük İncek	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 6 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 7 Çakırcıyan: 2 Veled-i Çakırcıyan: 2 Topcu: 2 Veled-i Topcu: 1 Küreci: 1 Veled-i Küreci: 1
Hacı Salih	İmam: 1 Sipahizade: 5
Kulfallar	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 6 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 40 Küreci: 1 ...:1

Saltıklar	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 9 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 4
Karlı	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 11 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 8 Küreciyan: 3 Veled-i Küreciyan: 2
Küçük Başak	Eşkinci: 1 Veled-i Eşkinci: 1 Küreciyan: 2 Veled-i Küreciyan: 2
İlbasanlar	Eşkinciyan: 3
Elvan Oğlu	Küreciyan: 4 Veled-i Küreciyan: 5 Elliciyan: 4 Veled-i Elliciyan: 2
Bayezidci	Küreciyan: 2 Veled-i Küreciyan: 2 Elliciyan: 3 Veled-i Elliciyan: 2 Pir-i A'ma: 2
Karaca İbrahim Kışlası	Raiyyet-i Evrenos Bey: 4
Nahiye	Raiyyet-i Yıldırım Han: 3
Kalaycı Doğan	Elliciyan: 2 Veled-i Elliciyan: 3 Enemeciyan: 2 Veled-i Enemeciyan: 2
Mihal Bey	Eşkinci: 1 Küreciyan: 4 Veled-i Küreciyan: 2
Ak Dere Yakası	İmam: 1 El-resul: 1 Küreci: 1 Ma'lul: 1
Veled fakih	Şerif: 3 Ellici: 1 Veled-i Ellici: 1
Kara Cüllahlar	Raiyyet-i Timur Han: 6 Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 4 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 5
Divane Hamza	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 13 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 6
Hüseyinler	Ellici: 1 Raiyyet-i Timur Han: 11

Kavaklı	Küreci: 1 Ehli berat: 1 Mecnun:1
Pınari Ali Veled-i Kara Mustafa	Küreciyan: 5 Veled-i Küreci: 1
Kulağuzlular	Nesli Timur Han: 8 Yeni Nesil?: 1 Raiyyet-i Evrenos Bey:1
Temrenci Osman	Şerif: 1 Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 5 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 2
Helvacı Bahadır	Elliciyan: 4 Veled-i Elliciyan: 2
Senebirlik	Küreciyan: 5 Veled-i Küreciyan: 3
Beş Evli	İmam: 1 Küreciyan: 6 Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 2 Sipahizade:1 Raiyyet-i Ebi Eyüp Ensari: 2
Öyüklü	Küreci: 1 Veled-i Küreci: 1 Şahinci ma'a Ellici: 4 Veled-i Elliciyan: 2
Kayalı Dere	Kürekci: 3 Veled-i Çakırcı: 2 Küreci: 1 Pir-i Fani: 1
Öksüz Hasan	Eşkinciyan ma'a Elliciyan: 9 Veled-i Eşkinciyan ve Elliciyan: 5 El-Resul: 1 Pir-i Fani: 1 İmam: 1
Hacı İsa	Ellici: 1 Veled-i Ellici: 2 Küreciyan: 10 Veled-i Küreciyan: 4
Uzun Barak	Küreciyan: 6 Veled-i Küreciyan: 3
Alaeddin	Küreciyan: 3 Veled-i Küreciyan: 2
Beş Pınar	Pir-i Fani: 1
Urum Ahmed	Şerif: 4 İmam: 1

Pınar-ı Küçük Ocağı	Yeni Nesil?:1 Hizmetkar Yeni:1
Hızırlar	El resul: 2 Raiyyet-i Timur Han: 1
Kovancı Mahmud	Yamak: 1 Veled-i Yamak: 1
Burhan Oğulları	Küreciyan: 5 Veled-i Küreciyan: 3 Merd-i Kal'a ma'a Veled: 3
Osmanlar	Ellici: 1
İskender	Küreci: 3 Veled-i Küreci: 2 Eşkinci: 1
İzlata	Ellici: 2 Veled-i Ellici: 1 Küreci: 1 Veled-i Küreci: 3 Raiyyet Eyüp Ensari:5 Malul:1
Kuru Dere	Ellici: 2 Veled-i Ellici: 1

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÖZDEMİR Fatih
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 12/09/1988 - Ankara
Medeni hali : Bekâr
Telefon : 05456854511
Faks :
e-mail : fatih.ozdemir.06@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	Devam Ediyor
Lisans	Selçuk Üniversitesi	10/06/2011
Lise	Beypazarı Lisesi	19/06/2006

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

GAZİ GELECEKTİR..

